

ดูโลกกว้างอย่างมั่นใจ

ก้าวต่อไปของคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ผศ.สุกิตร์ อนุศาสน์*

แผนยุทธศาสตร์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี พ.ศ. 2549 – 2553 ประการหนึ่งคือพัฒนาการจัดการศึกษาระดับสากล โดยมีมาตรการที่สำคัญ 2 ประการ คือ พัฒนาระบบการประกันคุณภาพ การศึกษาและส่งเสริมการจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติ คณะมนุษยศาสตร์ได้นำยุทธศาสตร์และมาตรการดังกล่าวมาเป็นตัวขับเคลื่อน การจัดการศึกษาระดับสากล นอกเหนือจากการพัฒนาระบบประกันคุณภาพการศึกษาในระดับสาขาวิชา ภาควิชา เพื่อแก้ไขจุดอ่อนและพัฒนาส่งเสริมจุดแข็งแล้วยังมีการจัดการศึกษาหลักสูตรนานาชาติในสาขาวิชาภาษาอังกฤษ ซึ่งเริ่มดำเนินการมาตั้งแต่ พ.ศ. 2544 บัณฑิตที่สำเร็จการศึกษาในสาขานี้ล้วนประสบความสำเร็จในการทำงาน สามารถใช้ภาษาอังกฤษได้อย่างมีประสิทธิภาพ

นอกจากดำเนินการตามมาตรการดังกล่าว บางสาขาวิชายังจัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับมหาวิทยาลัยต่างประเทศอีกด้วย เช่น ในปี 2549 สาขาวิชาภาษาอังกฤษได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมกับเจนิซิส คริสเตียน คอลเลจ เมืองบริสเบน รัฐควีนส์แลนด์ ประเทศออสเตรเลีย ส่วนมหาวิทยาลัยที่สาขาวิชา

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณบดีคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ภาษาญี่ปุ่นได้จัดกิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมต่อเนื่องมาตั้งแต่ปี 2549 จนถึงปัจจุบัน คือมหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku ประเทศญี่ปุ่น

มหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku ตั้งอยู่ที่เมือง Aichi จังหวัด Nagoya ประเทศญี่ปุ่น เดิมเป็นโรงเรียนสตรี และพัฒนาเป็นมหาวิทยาลัยตั้งแต่ ค.ศ. 1975 ปัจจุบันมหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku เปิดสอน 6 คณะ คือ

- Faculty of letter
- Faculty of Study on Contemporary Society
- Faculty of Communication Studies
- Faculty of Business
- Faculty of Creativity and Culture
- Faculty of Medical Welfare

มหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku มีโครงการแลกเปลี่ยนนักศึกษากับมหาวิทยาลัยต่างประเทศ ทั้งในอเมริกา เอเชีย โอเชียเนีย และยุโรป

สำหรับประเทศไทย มหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku ได้จัดทำโครงการแลกเปลี่ยนศิลปวัฒนธรรม กับมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยมีสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์เป็นผู้ประสานงาน การแลกเปลี่ยนศิลปะและวัฒนธรรมระหว่าง 2 มหาวิทยาลัยได้ดำเนินการครั้งแรกในปีพ.ศ. 2549 ระหว่างวันที่ 1-3 กันยายน 2549 และในปีพ.ศ. 2550 ก็มีการดำเนินการต่อเนื่องเป็นครั้งที่ 2 ระหว่างวันที่ 30 สิงหาคม 2 – 5 กันยายน 2550

คณะนักศึกษาจากประเทศญี่ปุ่นที่มาศึกษาและเปลี่ยนวัฒนธรรม กับนักศึกษาของเรา เป็นนักศึกษาที่ศึกษาในรายวิชา Contemporary society and the international relations ระหว่าง ประเทศไทยและประเทศญี่ปุ่น โดยมี Professor Katsutoshi Enokida ซึ่งปัจจุบันดำรงตำแหน่ง Professor Multiculture Studies

Course คณะ Creativity and Culture ของมหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku เป็น
หัวหน้าทีม

ส่วนนักศึกษาของเราที่เป็นเจ้าภาพคือนักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นทุก
ชั้นปี โดยมีอาจารย์ชุกิมา ฐนุธรรมทัศน์ ผศ.ศุภนิศา ธรรมาวีวัฒน์ Ms.Yuriko Ota
และ Ms. Mami Yamaguchi ซึ่งเป็นศิษย์เก่าของมหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku
เป็นผู้ประสานงานและอำนวยความสะดวกกิจกรรมต่างๆ ให้บรรลุตามเป้าหมายที่
กำหนดไว้ร่วมกันระหว่างทั้งสองมหาวิทยาลัย

กิจกรรมที่นักศึกษาทั้งสองมหาวิทยาลัยได้ทำร่วมกันคือการเรียนรู้
ศิลปวัฒนธรรมของทั้งสองประเทศ โดยใช้สื่อที่หลากหลายทั้ง Power Point,
Multi media และการแสดงศิลปวัฒนธรรม ซึ่งเป็นกิจกรรมที่คิดจัดและนำเสนอ
โดยนักศึกษาทั้งหมด อาจารย์เป็นผู้ให้คำปรึกษา และคอยชื่นชมในผลงานและ
ความสามารถของนักศึกษา

ศิลปวัฒนธรรมที่นำมาเสนอ แลกเปลี่ยนกัน ที่เป็นจุดเน้นคือ อาหาร
การละเล่น ศิลปะการแสดง ตลอดจนความนิยมของวัยรุ่น เช่น นักศึกษาไทย ได้
สาธิตการทำขนมเบื้องญวน ส้มตำ และน้ำผลไม้ไทย นักศึกษาญี่ปุ่นสาธิตการทำ
โอโคโนมียากิ โมจิ (วาราบิโมจิ) เป็นต้น หลังจากการสาธิตและการทดลองทำ ก็
เป็นการรับประทานอาหารร่วมกัน บรรยากาศ มีความอบอุ่นและสนุกสนานกันมาก

นอกจากนี้ยังมีภาควิชาการ โดยนักศึกษาทั้ง 2 มหาวิทยาลัย ได้ร่วมกัน
อภิปรายปัญหาสิ่งแวดล้อม การจำกัดขยะ เพื่อสร้างสรรค์สังคมให้น่าอยู่ ซึ่ง
นักศึกษาก็ได้เตรียมตัว และมีการนำเสนอที่น่าสนใจ สามารถนำไปใช้
ชีวิตประจำวันได้

กิจกรรมที่นักศึกษา มหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku ประทับใจมาก
นอกเหนือจากการนำเสนอที่มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี คือการได้นั่งรถรางชม

เมืองลพบุรี ล่องเรือชมวิถีชีวิตไทย ตามลำแม่น้ำน้อยจังหวัดสิงห์บุรี และพักค้างคืนแบบHome Stay ที่บ้านนักศึกษาของเรา

ผลพลอยได้ จากการแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่างทั้ง 2 มหาวิทยาลัย ที่เห็นชัดคือ นักศึกษาสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นของเราได้ฝึกทักษะการใช้ภาษาญี่ปุ่นกับเจ้าของภาษา ทำให้เกิดความมั่นใจ กล้าแสดงออก และสามารถนำไปใช้ในการประกอบอาชีพในอนาคตอีกด้วย

การแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่าง มหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku กับ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี ในปีนี้ Professor Katsutoshi Enokida ได้เจรจาความร่วมมือ ทางวิชาการกับมหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี โดยมีรองอธิการบดีฝ่ายวิชาการ ผศ.ดร.สุรัชย์ เทียนขาว ได้ร่วมเจรจา Professor Katsutoshi Enokida ยินดีที่จะเป็นผู้ประสานงานการรับนักศึกษาของเรา ตลอดจนแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมที่มหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku ซึ่งทำให้เรามีความหวังและยินดีกับนักศึกษาของเราที่จะมีโอกาสไปเยือนมหาวิทยาลัย Aichi Shukutoku

กิจกรรมแลกเปลี่ยนวัฒนธรรมระหว่าง ทั้ง 2 มหาวิทยาลัย ที่ประสบความสำเร็จได้นั้น นอกเหนือจากการทำงานที่เข้มแข็งของคณะอาจารย์และนักศึกษสาขาวิชาภาษาญี่ปุ่นแล้ว ทางคณะยังได้รับความอนุเคราะห์จากหน่วยงานต่าง ๆ ทั้งหน่วยงานภายในและภายนอกมหาวิทยาลัย โดยเฉพาะเทศบาลเมืองลพบุรี องค์การบริหารส่วนจังหวัดสิงห์บุรี เทศบาลตำบลโพสังโฆ ตลอดจนชาวบ้านจังหวัดสิงห์บุรีที่กรุณาจัดการแสดงศิลปวัฒนธรรมเพื่อต้อนรับนักศึกษาจากประเทศญี่ปุ่น ซึ่งต้องขอขอบคุณไว้ ณ โอกาสนี้ ทำให้ผู้มาเยือนมีความประทับใจ มีความสุข และได้เรียนรู้วิถีชีวิตของคนไทย สิ่งดีๆเหล่านี้จะช่วยประชาสัมพันธ์ประเทศไทย ทำให้กิจกรรมการท่องเที่ยวในประเทศไทยเจริญก้าวหน้า และคนไทยจะมีรายได้เพิ่มขึ้น หวังว่ากิจกรรมดีๆ เช่นนี้คงจะได้รับการพัฒนาและมีความต่อเนื่องตลอดไป

100 ปีชาตกาล “ยาขอบ” และ “มณีส จรรยาภ”

ผศ.ประทีป เหมือนนิล*

พ.ศ.2550 เป็นวาระครบ 100 ปี การถือกำเนิดของนักประพันธ์ไทยที่มีชื่อเสียงโด่งดังหลายคน โดยเฉพาะ โชติ แพร่พันธุ์ เจ้าของนามปากกา “ยาขอบ” และมณีส จรรยาภ “ราชาเรื่องสั้นลูกทุ่งไทย” ที่ต่างมีผลงานเขียนชั้นยอดประทับใจผู้อ่านอย่างกว้างขวาง เมื่อเอ่ยถึงนวนิยาย “ผู้ชนะสิบทิศ” ของ “ยาขอบ” หรือเรื่องสั้น “จับตาย” และชุดผู้เฒ่าแห่งท้องถิ่นของมณีส จรรยาภ ที่ได้รับการเผยแพร่อย่างต่อเนื่องในหลายรูปแบบทั้งที่เป็นหนังสือและการแสดงต่าง ๆ หากใครไม่เคยรับรู้ลิ้มลอง อรรถรสสักครั้ง นับว่าขาดสุนทรียภาพของชีวิตไทยไปอย่างน่าเสียดาย เพราะถ้าไม่มีอะไรดี ๆ ดึงดูดใจได้แล้วก็คงไม่มีคนจำนวนมากที่อ่านซ้ำแล้วซ้ำอีกหรือติดตามเรื่องราวผ่านการแสดงหลายครั้งหลายหนโดยไม่รู้เบื่ออย่างแน่นอน แม้ชีวิตจริงของโชติ แพร่พันธุ์และมณีส จรรยาภ ต่างสนุกโลกโฉมยิ่งกว่านิยายเสียด้วยซ้ำ รวมทั้งมีหลายแง่มุมที่พ้องพานกันอย่างน่าอัศจรรย์ กลายเป็นตำนานนักประพันธ์ไทยให้คนรุ่นหลังได้ศึกษาอย่างน่าสนใจยิ่ง

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ต้นตระกูล “แพร์พันธุ์”

โชติ แพร์พันธุ์ เกิดวันพุธที่ 15 พฤษภาคม 2450 ที่บ้านคุณนายจันทร์ ผู้ดูแลโรงเรียนเด็กที่ยศเส กรุงเทพฯ หลังจากแม่จ้อย อุ้มท้องมาอาศัยอยู่ด้วยความจริงโชติ แพร์พันธุ์ ไม่ใช่คนไร่ชาติตระกูล เพราะบิดาคือเจ้า

อินทร์แปลง เชื้อสายเจ้าเมืองแพร์ ที่เคยมาอาศัยอยู่ในวังดำรงสติของกรมพระยาดำรงราชานุภาพเป็นเวลานาน แล้วแอบได้เสียดกับแม่จ้อยต้นห้องของหม่อมเจ็ย (พระมารดาของ ม.จ.หญิงพูนพิสมัย ดิศกุล) จนตั้งครรภ์ แม่จ้อยคงเกรงอาญาหรือด้วยเหตุผลประการใดไม่แน่ชัด จึงหนีออกจากวังไปอยู่บ้านคุณนายจันทร์และขอให้ปิดเป็นความลับ พร้อมปฏิเสธการติดต่อกับเจ้าอินทร์แปลงอย่างเด็ดขาดจนตลอดชีวิต ภายหลังเจ้าอินทร์แปลงกลับไปอยู่ที่เมืองแพร์แต่งงานกับเจ้าหญิงเทพเกษร ธิดาเจ้าน่าน มีบุตรซึ่งมีศักดิ์เป็นน้องชายร่วมบิดากับโชติ แพร์พันธุ์ อีกสองคนคือ เจ้าอินทร์สร เทพวงศ์ และเจ้าอินทร์ทรงรศมี เทพวงศ์

แม่จ้อยตั้งชื่อลูกชายว่า “โชติ” และหาเงินเลี้ยงลูกด้วยวิธีประหลาดด้วยการออกไปเล่นการพนันแทงถั่ว โดยก่อนออกจากบ้านจะไหว้พระและตั้งสัจจะขอเพียงวันละ 4 บาทเท่านั้น จึงมีรายได้เฉลี่ยเดือนละประมาณ 120 บาท เมื่อลูกโตจะเข้าโรงเรียนต้องมีนามสกุล จึงขอร้องให้คุณนายจันทร์พาบุตรชายไปขอประทานนามสกุลจากกรมพระยาดำรงราชานุภาพ ด้วยเหตุที่มีเชื้อสายจากเมืองแพร์ จึงได้รับประทานนามสกุลว่า “แพร์พันธุ์”

และนับเป็นคนแรกในจำนวนสองคนที่ใช้นามสกุลนี้ เพราะในภายหลังมี บุตรชายอีกเพียงคนเดียวคือ มานะ แพร่พันธุ์ อดีตบรรณาธิการ นสพ. บ้านเมือง ซึ่งไม่มีทายาทสืบตระกูลอีกต่อไป

แม่จ้อยพาเด็กชายโชติ แพร่พันธุ์ ไปเข้าโรงเรียนเทพศิรินทร์ เมื่อ อายุประมาณ 6 ขวบ ซึ่งต้องเสียค่าเรียนเดือนละ 4 บาท เพราะไม่อยากจะ ให้น้อยหน้าพี่ ๆ ที่เป็นลูกหลานฝ่ายพ่อซึ่งมาเข้าเรียนเทพศิรินทร์กันเกือบ ทั้งหมด แต่ในปี พ.ศ.2460 บ่อนการพนันถูกสั่งปิดทั่วประเทศ แม่จ้อยต้อง เปลี่ยนอาชีพไปเป็นที่เลี้ยงบุตรคนอื่น และในบั้นปลายได้เข้าไปอยู่ใน อุปการะของ ม.จ.จุลดิศ ดิศกุล ณ วังลำเพ็ง ที่สนพระทัยในกีฬายิงปืนมาก และทรงมีคอกม้าส่วนพระองค์ ทำให้โชติ แพร่พันธุ์ มีโอกาสเรียนรู้การ เลี้ยงม้าและขี่ม้ามาตั้งแต่เล็ก ๆ เมื่อแม่จ้อยมีสุขภาพเสื่อมโทรมมาก จึงตัดสินใจ นำบุตรไปฝากให้อยู่ในอุปการะของ พันตำรวจเอก พระยาบริหารนครินทร์ (เดิม จามรกุล) หลังจากนั้นไม่นานแม่จ้อยก็สิ้นชีวิตที่วังลำเพ็งนั่นเอง

ที่บ้านของพระยาบริหารนครินทร์ซึ่งอยู่ใกล้โรงเรียนมัธยมวัดเทพ- ศิรินทร์ โชติได้เพื่อนใหม่คนหนึ่งชื่อ ชลอ เกษะนันท์ บุตรของ ผู้พิพากษา จังหวัดกบินทร์บุรีที่มาอาศัยและเรียนเทพศิรินทร์ด้วยกัน และได้รับการ อบรมเลี้ยงดูอย่างเข้มงวดเท่าเทียมกันคือ ตอนตีสี่ต้องลุกขึ้นมาหุงข้าว ตักน้ำใส่โอ่ง จัดสำรับคาวหวาน จัดที่อุปภูตให้เงางาม นำกระโถน ปัสสาวะมาทำความสะอาด รีบซักผ้าของท่านภรรยาและลูก และดูบ้านให้ เรียบร้อยก่อนไปโรงเรียน

เวลากลับจากโรงเรียน ต้องวิ่งแข่งกันให้ถึงบ้านภายใน 5 นาที ถ้าผิด เวลาจะต้องอาญามาตรา 5 คือเข็ญหลัง 5 ที เข้าครัวหุงข้าว หาฟืน ตักน้ำพริก

หาผัก บางทีต้องวิ่งไปที่คลองหัวลำโพงเพื่อซื้อหอยแมลงภู

ตอนกลางคืนมีงานสำคัญที่ทุกคนอยากหลีกเลี่ยง คือการอ่านหนังสือพงศาวดารจีน เลียดก๊ก สามก๊ก ฯลฯ หรือตำนานยุทธศิลป์และหนังสือเกี่ยวกับยุทธวิธีให้พระยาบริหารนครินทร์ฟัง คึกคึกเที่ยงคืนไม่ต้องหยุด นับเป็นงานล่อแหลมต่ออาญาอย่างยิ่ง เพราะต้องซัดคำ ซัดวรรค ถ้าผู้ฟังยังหลับ ๆ ตื่น ๆ เมื่อก่อนนี้ ต้องเล่าความที่อ่านให้ฟังเมื่อวันก่อนด้วย ถ้าบกพร่องก็ต้องโทษ

แม้จะได้รับการเลี้ยงดูอย่างกวัดขันเพียงใดและถึงจะกลัวพระยาบริหารนครินทร์อย่างไรก็ไม่วายชุกชุน เคยเล่นซ้อมมวยกันบนบ้านจนกระเทือนทำให้แจกันซึ่งเป็นของขวัญล้ำค่าจากเมืองจีนตกลงมาแตก เมื่อถูกโบย ล่ามโซ่ และทรมานด้วยวิธีต่าง ๆ อยู่หลายวันจนต้องยอมรับจึงถูกลงโทษให้ชกมวยกันทั้งวันทั้งคืนโดยไม่หยุด

โชติ แพร่พันธุ์ เป็นเด็กชุกชุนและค้อมมาก จึงถูกเขียนอยู่เสมอทั้งที่บ้านและที่โรงเรียน และด้วยเหตุที่ไม่ขยันหมั่นเพียรในการเรียน จึงสอบตกซ้ำชั้นและเรียนช้ากว่าเพื่อนรุ่นเดียวกันมาก ธรรมดาเรียนกัน 11 ปีจบมัธยมแปด แต่โชติเรียนถึง 12 ปีได้เพียงมัธยมสี่ จน พ.ศ.2465 เกิดโต้เถียงกับครูอย่างรุนแรงจึงเลิกเรียนและถือโอกาสวันที่ได้รับเงินค่าเล่าเรียน 40 บาท หนีออกจากบ้านพระยาบริหารนครินทร์ร้อนเรไปเรื่อย ๆ หมดเงินก็รับจ้างทำงาน ไปนอนตามคอกม้าแข่งจนได้ขี่ม้าแข่ง ไปวิ่งวัววิ่งรอกว่าวจุฬา ฯลฯ แต่ย้งวนเวียนไปเล่นฟุตบอลกับเพื่อน ๆ หลังโรงเรียนเลิกแล้วเป็นประจำ ในที่สุด ม.ล.ต้อย และม.ล.ศุ่ย ชุมสาย ผู้เคยเป็นเพื่อนนักเรียนก็ขออนุญาตบิดามารดาให้ไปอยู่ที่บ้านด้วย แต่อยู่ได้ไม่นานก็เริ่ม

เพื่อหน่วยและออกท่องเที่ยวไปตามชอกชอยต่าง ๆ จนได้ยินคนแจวเรือจ้างคุยกันว่าพระยาพิทักษ์ภูบาลกำลังจะตามเสด็จพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 6 ไปบางปะอิน จึงตัดสินใจไปสมัครเป็นเด็กรับใช้พระยาพิทักษ์ภูบาลทันที เพราะอยากไปบางปะอินและมีโอกาสใกล้ชิดกับพระเจ้าอยู่หัว

ในขณะนั้น โชติ แพร่พันธุ์ มีอายุประมาณ 15 – 16 ปี ด้วยความเป็นเด็กเฉลียวฉลาด คล่องแคล่ว และเคยอยู่กับพระยาบริหารนครินทร์ผู้เข้มงวดมาก่อน ทำให้พระยาพิทักษ์ภูบาลรับไว้และเมตตาใช้สอยใกล้ชิด รวมทั้งมีหน้าที่อ่านหนังสือให้ฟังหรือเขียนตามคำบอก จนอายุครบ 17 ปีเต็มต้องขึ้นทะเบียนทหาร พระยาพิทักษ์ภูบาลก็เอาตัวไปเป็นสารวัตรทหารสำหรับติดตามรับใช้ตลอดไป แต่เมื่อถึงรัชกาลที่ 7 พระยาพิทักษ์ภูบาลถูกคุดออกจากราชการไปประกอบอาชีพค้าขาย จึงกราบลาออกไปใช้ชีวิตเร่ร่อนอีกครั้งหนึ่ง ได้มีโอกาสเข้าไปขอทำงานที่หนังสือพิมพ์ธงไทยของเพื่อนเทพศิรินทร์ คือ เฉวียง เสวตะทัต นับเป็นครั้งแรกที่ได้เริ่มงานเขียนหนังสือและรายงานข่าว แม้จะเป็นที่พอใจของบรรณาธิการ แต่หนังสือพิมพ์ต้องปิดตัวเองเมื่อ พ.ศ.2470 ขณะที่โชติ แพร่พันธุ์ มีอายุ 20 ปี

หลังจากตกงานอยู่หลายเดือน มีผู้ใหญ่ฝากไปทำงานที่ห้างขายยาสตรีเพ็ญภาคในแผนกโฆษณา ในระหว่างนั้นก็คบหาสมาคมกับเพื่อน ๆ เทพศิรินทร์ที่เป็นนักเขียนแล้วหลายคน โดยเฉพาะเมื่อ กุหลาบ สายประดิษฐ์ เจ้าของนามปากกา “ศรีบูรพา” ได้ก่อตั้งนักเขียนคณะสุภาพบุรุษและออกหนังสือ “สุภาพบุรุษ” รายปักษ์ เมื่อ พ.ศ.2472 ทำให้ได้มีโอกาสเริ่มต้นงานประพันธ์และยึดเป็นอาชีพจริงจังในโอกาสต่อมา

เพราะแม้งานที่ห่างขายยาสตรีเพ็ญภาคจะเป็นที่ถูกต้องของนายจ้างมาก แต่อยู่ได้ 5 ปีก็ต้องออก ด้วยไปเกิดสัมพันธ์ใกล้ชิดกับคุณจรัส เพ็ญภาคกุล น้องสาวสุดที่รักของนายจ้างจนมีบุตรชายคนเดียวคือ มานะ แพร่พันธุ์ แม้ในระยะต่อมามีภรรยาอีกหลายคนก็ไม่มีบุตร

ไชยดิ แพร่พันธุ์ เป็นผู้มีพรสวรรค์ในการประพันธ์อย่างวิเศษ นวนิยายเรื่อง “ผู้ชนะสิบทิศ” ความยาวประมาณหนังสือปกแข็ง 8 เล่ม ที่ได้แรงบันดาลใจมาจากข้อความในพงศาวดาร 7-8 บรรทัด แสดงให้เห็นจินตนาการอันยิ่งใหญ่เรียวร้อยด้วยโวหารที่จับใจชวนให้เคลิบเคลิ้ม จนเสมือนปลุกให้ตัวละครลุกขึ้นมาโลดเต้นดั่งมีชีวิต จึงมีตำนานเล่าขานสืบต่อกันมาว่าคนกรุงเทพฯ ยุคที่ “ผู้ชนะสิบทิศ” กำลังลงในหนังสือพิมพ์ เป็นตอน ๆ นั้น ต้องไปหาซื้ออ่านก่อนเข้าทำงานทุกเช้า ในขณะที่เดียวกันก็มักมีผู้อ่านคอยตัดพ้อต่อว่าเป็นปากเสียงให้ตัวละคร เมื่อผู้แต่งดำเนินเรื่องไม่ถูกต้องอยู่เป็นระยะ ๆ หรือแม้เมื่อนำมาถ่ายทอดเป็นละครตลอดหลายยุคหลายสมัยก็ยังมีแฟนประจำติดตามอยู่อย่างไม่ลดละ ซึ่งน้อยนักที่จะมีนักประพันธ์ใดกุมหัวใจคนอ่านได้เช่นนี้ หรือแม้ในงานเขียนอื่น ๆ อย่างสามก๊ก ฉบับฉวิภก และรวมเรื่องสั้น ๆ อีกหลายสิบเรื่องก็ล้วนแต่ประณีตคิดตรึงผู้อ่านมาทุกยุคทุกสมัย

ไชยดิ แพร่พันธุ์ เป็นผู้ดำรงชีวิตสำเร็จสำราญตลอดเวลา ยึดปรัชญาการให้คือความสุข แม้มีรายได้ตอบแทนจากการประพันธ์มหาศาลเพียงใดก็

พอใจที่จะเลี้ยงดูและแบ่งปันแก่มิตรสหายและผู้ยากไร้จนหมดสิ้น แม้เป็นผู้มีกิริยาสุภาพอ่อนโยน มีเสน่ห์เป็นที่ประทับใจของสุภาพสตรีทั่วไป ภรรยาแต่ละคนล้วนสวยงามและดีพร้อม แต่ต่างก็สุดทนกับความรักในการดื่มสุรา เป็นชีวิตจิตใจ และการเกิดมาเพื่อรักคนอื่นมากกว่าตัวเอง เหลือเพียงคุณประภาศรี ศรุดานนท์ ที่อยู่เป็นคู่ชีวิตคอยดูแลในช่วงสุดท้ายที่ทรุดโทรมด้วยโรคพิษสุราเรื้อรัง วัณโรค และเบาหวาน จนถึงแก่กรรมเมื่อวันที่ 5 เมษายน 2499 รวมอายุได้ 48 ปี 10 เดือน 2 วัน โดยจอมพลแปลก พิบูลสงคราม ไปเป็นประธานในพิธีฌาปนกิจศพที่วัดมกุฏกษัตริยาราม เมื่อ พ.ศ.2500

มนัส จรรยาพงศ์ ลูกเมืองเพชร

มนัส จรรยาพงศ์ เกิดที่เพชรบุรีเมื่อ 10 มิถุนายน 2450 เป็นบุตรคนโตในจำนวนพี่น้องรวม 10 คน ของนายผ่องและนางเขื่อน จรรยาพงศ์ เดิมบิดามีภูมิลำเนาแถวสะพานเจริญพาศน์ ธนบุรี รับราชการเป็นผู้ช่วยอัยการที่เรียกกันว่า “แพ่งอัยการ” ภายหลังไปเป็นนายความที่จังหวัด

เพชรบุรี จนพบรักกับบุตรสาวผู้พิพากษาที่ 2 ในเพชรบุรี

เริ่มเรียนหนังสือกับมารดาที่บ้านตั้งแต่ 3-4 ขวบ เมื่ออ่านหนังสือออกแล้วไปเรียนต่อที่ศาลาคามวาสี ซึ่งเป็นศาลาศูนย์กลางของชุมชนใกล้บ้าน พออายุได้ 8 ขวบจึงไปเรียนที่โรงเรียนประจำจังหวัดเพชรบุรีจนถึงมัธยมปีที่ 2

หลังจากนั้นบิดามารดาส่งไปเรียนชั้นมัธยมปีที่ 3 ที่โรงเรียนสุขุมาลัย วัดพิชัยญาติ กรุงเทพฯ โดยไปพักอยู่ที่บ้านเจ้าพระยาภาณุวงศ์ มหาโกษาธิบดี (ท่วม บุนนาค) ซึ่งนอกจากจะได้รู้จักการเดินทางและขนบธรรมเนียมประเพณีของสังคมชั้นสูงในสมัยนั้นแล้ว ยังต้องมีหน้าที่อ่านหนังสือต่าง ๆ ให้ธิดาคนโตของเจ้าพระยาภาณุวงศ์ ฟังก่อนนอนทุกคืน ทำให้แตกฉานในวรรณกรรมสามก๊ก อันสิน ฟาโรห์ และ บทกลอนทั้งหลาย แต่อยู่ได้ไม่นานเพราะเริ่มเที่ยวเตร่จนบิดามารดาเป็นห่วง จึงส่งไปเป็นนักเรียนประจำที่โรงเรียนบ้านสมเด็จเจ้าพระยา แม้จะไม่ตั้งใจในการเรียนนัก แต่ก็ได้ทุ่มเทให้กับกีฬาและดนตรีอย่างจริงจัง จนสามารถเล่นดนตรีไทยและดนตรีสากลได้ดีเกือบทุกชนิด ดังนั้นเมื่อจบชั้นมัธยมปีที่ 6 และขึ้นไปเรียนต่อชั้นมัธยมปีที่ 7 ก็ออกจากโรงเรียน

ด้วยนิสัยรักการผจญภัยจึงไปสมัครเป็นนักแสดงกายกรรม เคยห้อยโหนสไล่วอลีนกลางอากาศ จนพ่อแม่ต้องตามกลับไปทำงานในตำแหน่งสารวัตรศึกษาที่เพชรบุรี แต่อยู่ได้ไม่นานทราบข่าวว่ากรรมกรเหมืองแร่ภาคใต้รายได้ดี จึงรวบรวมพรรคพวกได้ 4 คน แอบเข้าไปได้ห้องรถไฟ ผูกผ้าขาวม้ากับเหล็กที่ยื่นเกาะเกาะทำเป็นเปลชุกซ่อนตัวเข้าไปนอนจนรถไฟแล่นไปถึงสถานีเล็ก ๆ แห่งหนึ่งในจังหวัดสุราษฎร์ธานี เจ้าหน้าที่รถไฟไปพบเข้าจึงไม่ให้เดินทางต่อไป ต้องพากันเดินเท้าย้อนกลับด้วยความยากลำบาก นอนกลางดิน ขโมยมันเทศและฟักทองกินข้างทางเรื่อยมา จนถึงทับสะแกเพื่อนคนหนึ่งเป็นไข้ป่า เพื่อนอีกคนจึงเอาแหวนทับทิมที่มีอยู่ขายได้เงินมายืมยืมบาทเพื่อซื้อตัวรถไฟขึ้นสามกลับบ้าน

พ.ศ.2471 มนต์ จรรยาภรณ์ เข้าไปเป็นเสมียนไต่สวน และเป็นหัวหน้าวงดนตรีไทยไปด้วย แต่ด้วยนิสัยรักอิสระในที่สุดจึงหันมาจัดการสอนดนตรีไทยอย่างเดียว จนมีชื่อเสียงและลูกศิษย์ในจังหวัดเพชรบุรี มากมาย ประจวบกับขณะนั้นคุณอ้อม บุณนาค ในวัย 17 ปี ธิดาคนโตของพระยาสุรพันธเสนี (อิน บุณนาค) ซึ่งดำรงตำแหน่งเจ้าเมืองเพชรบุรีได้ กลับจากการเรียนหนังสือที่คอนแวนต์ในปีนั้น และให้มนต์ จรรยาภรณ์ ได้เข้าไปเป็นครูสอนดนตรีไทย จนเกิดรักใคร่ชอบพอกันในที่สุด

พ.ศ.2472 พระยาสุรพันธเสนี ย้ายไปอยู่ราชบุรี เพราะได้เลื่อนตำแหน่งเป็นสมุหเทศาภิบาลฯ มณฑลราชบุรี ปกครอง 8 จังหวัด คุณอ้อม บุณนาค จึงต้องย้ายไปอยู่กับบิดาที่จังหวัดราชบุรีด้วย แต่ยังคงแอบติดต่อกัน โดยฝากจดหมายผ่านคนคุ้นเคยไปมาเท่าที่มีโอกาสจะอำนวย ในช่วงนั้นมี นักประพันธ์ชื่อสนิท อรรถจินดา ไปสอนดนตรีไทยให้แก่คุณอ้อม ทำให้มนต์ จรรยาภรณ์ เกิดความอิจฉาและหึงหวงอย่างรุนแรงถึงกับมีความคิดจะเป็นนักประพันธ์แข่งขันมาบ้าง และได้เขียนเรื่องสั้นชื่อ “สวรรค์ครึ่งเดือน” เป็นครั้งแรก ใช้นามปากกา “อ.มนต์วีร์” หมายถึง “อ้อมผู้กล้าหาญ” แล้วส่งไปให้หนังสือพิมพ์ “เคลิเมนต์วันจันทร์” พิจารณาปรากฏว่า ป.บุรณปกรณ์ ผู้ควบคุมแผนกบันเทิงเอาลงพิมพ์ให้เมื่อ พ.ศ.2473 แต่เปลี่ยนชื่อเรื่องใหม่เป็น “คู่ทุกข์ – คู่ยาก” โดยเนื้อเรื่องให้พระเอกนางเอกหนีไปมีความสุขด้วยกันได้เพียงครึ่งเดือนก็ถูกพรากจากกัน ซึ่งได้กลายมาเป็นความจริงในชีวิตรักของมนต์ จรรยาภรณ์ ช่วงต่อมาอย่างน่าอัศจรรย์ เพราะแม้จะถูกกีดกันอยู่ตลอดเวลา แต่ครั้งหนึ่งคุณอ้อม บุณนาค ได้ติดตามพระสุรพันธเสนีไปพักที่บ้านในกรุงเทพฯ แล้วขออนุญาตไปค้างคืน

กับคุณยายที่บ้านฝั่งธนบุรี แล้วแอบนัดหมายไปพบมณัส จรรยงค์ ที่บ้านเพื่อนแทน บังเอิญคุณยายให้เด็กรับใช้นำขนมจีนน้ำยาไปให้พระยาสุรพันธ์เสนีที่บ้านแถวสะพานมรราช ความลับจึงถูกเปิดเผย เมื่อคุณอ้อมกลับบ้านได้พบน้องชายกลางทางทราบว่าบิดารู้ความจริงเสียแล้ว ด้วยความตกใจและขาดคนให้คำปรึกษาแนะนำ เพราะขณะนั้นมารดาได้ถึงแก่กรรมไปแล้ว จึงตัดสินใจหนีไปกับมณัส จรรยงค์ ทันที

หลังจากใช้ชีวิตหลบซ่อนเร้นอยู่ได้ระยะหนึ่งก็ถูกตามพบและพรากเอาไปฝากไว้ที่บ้านเจ้าคุณประยูรวงศ์ (เจ้าจอมในรัชกาลที่ 5) ซึ่งอยู่ริมแม่น้ำเจ้าพระยามีหญิงผู้สูงอายุกคนหนึ่งคุมแจ แต่ในที่สุดก็นัดหมายให้มณัส จรรยงค์ มารับได้สำเร็จ โดยมณัส จรรยงค์ ได้ขอให้ รัตน์ เศรษฐบุตร เพื่อนนักเรียนบ้านสมเด็จฯ ขับเรือเร็วไปวนอยู่ที่ท่าน้ำ พอเฉียดได้จังหวะก็ร้องให้ “อ้อมโอด” สมดังนามปากกา “อ.มณัสวีร์” โดยแท้

นับแต่นั้นมา มณัส จรรยงค์ จึงยึดการประพันธ์เป็นอาชีพจนตลอดชีวิต มีผลงานทั้งนวนิยาย สารคดีและอื่น ๆ มากมาย โดยเฉพาะผลงานเรื่องสั้นมีมากที่สุดนับพันเรื่องราว พ.ศ.2480 เพื่อนร่วมรุ่นบ้านสมเด็จฯ ชวนให้ไปเป็นผู้จัดการร้านค้าแบบสหกรณ์ที่ทัศนนิคม อ.ธารโต จ.ยะลา ได้คลุกคลีกลิ้งไอบ้างดงดิบและนักโทษที่มีประวัติชีวิตหลากหลายอยู่เกือบสองปีทำให้มีวัตถุดิบกลับมาเขียนเรื่องสั้น **จับตาย** **ซาเก๊ะ** **ซึ่งผี** และอื่น ๆ อีกมาก เฉพาะเรื่อง**จับตาย**ได้รับคัดเลือกแปลเป็น

ภาษาอังกฤษลงพิมพ์ในหนังสือ SPAN ของออสเตรเลียร่วมกับนักเรียนชาติอื่น ๆ ในเอเชียเพื่อจำหน่ายทั่วโลกเมื่อ พ.ศ.2501 นอกจากนี้เรื่องสั้นอื่น ๆ เช่น **ท่อนแขนนางรำ** **แม่ยังไม่กลับมา** **สลัดเครา** และ **ชุด** ผู้เฒ่าแห่งท้องนา อันประกอบด้วยเฒ่าหนู เฒ่าเหมือน เฒ่าโพธิ์ง ฯลฯ ล้วนอยู่ในความทรงจำของผู้อ่านตลอดมา จนได้รับยกย่องให้เป็น **“ราชาเรื่องสั้นลูกทุ่งไทย”** ที่ไม่มีใครเทียบได้จนปัจจุบัน

มนัส จรรย์รงค์ เป็นคนใจกว้างขวางและรักการดื่มสุราเป็นชีวิตจิตใจ ได้รับคำเรื่องเท่าใดก็เลี้ยงดูมิตรสหายจนแทบไม่มีเงินกลับถึงบ้าน แม้จะแบ่งเงินไว้เป็นสองกระเป๋า แต่พอเมาได้ที่ก็ออกปากขอยืมเงินในส่วนของคุณอ้อมเอาไปใช้เสียจนหมดสิ้น หลายครั้งต้องถอดเสื้อ ถอดรองเท้า แลกค่ารถค่าเรือกลับบ้านก็เคยมีและเมื่อไรที่เริ่มดื่มสุราจริงจังก็คิดพันท่างานประพันธ์ไม่ได้ต่อเนื่องยาวนาน จนกว่าจะเข้ารับการรักษาในโรงพยาบาลจึงจะกลับมาเขียนเรื่องได้ต่อไป แต่ที่วันเวียนเข้าออกโรงพยาบาลอยู่บ่อยครั้งจนเกรงใจหมอ ต้องเปลี่ยนโรงพยาบาลบ่อย ๆ และใช้ชื่อปลอมบ้างเหมือนกัน อย่างไรก็ตามมนัส จรรย์รงค์ นับเป็นนักสู้ผู้ตระหนงที่ยึดการประพันธ์เป็นอาชีพเลี้ยงครอบครัวมาได้ยาวนานภาคภูมิใจ แม้จะเต็มไปด้วยความหวาน ความขมขื่น และความยากลำบากนานปีการ และในที่สุดเราต้องสูญเสียนักเขียนผู้ยิ่งใหญ่อย่างมนัส จรรย์รงค์ ไปเมื่อ พ.ศ.2508 ด้วยวัยเพียง 58 ปีกับ 5 เดือน

ชีวิตที่ยิ่งกว่านิยาย

โชติ แพร่พันธุ์ มีอายุแก่กว่า มนัส จรรยงค์ ไม่ถึงเดือน เมื่อมามีชื่อเสียงบนถนนการประพันธ์ด้วยกัน ชอบเสพสุราเป็นชีวิตจิตใจเหมือนกัน รวมทั้งมีนิสัยใจคอที่กว้างขวางยิ่งกว่าแม่น้ำพอง ๆ กัน จึงเป็นมิตรสนิทที่มีตำนานชีวิตโลดโผนยิ่งกว่านิยายให้เล่าขานได้อีกมาก สมควรแก่การค้นหาเรียนรู้ทั้งประวัติและผลงานประพันธ์ให้กว้างขวางสืบไป เพราะนับเป็นมรดกสำคัญของชาติและเป็นบทเรียนสำคัญสำหรับผู้อ่านหลายแง่มุม

โชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรยงค์ ไม่ได้มีเป้าหมายที่จะเกิดมาเป็นนักประพันธ์ แต่ประสบการณ์ในวัยเด็กที่ต้องศึกษารากการอ่านหนังสือให้ผู้ใหญ่ฟังอย่างหนัก ทำให้แตกดอกออกช่อไปเป็นนักอ่านและนักเขียนในที่สุด เมื่อคราวหนึ่งที่ครูบ ไซขวสุ เจ้าของนามปากกา “อิวมอริสต์” ไม่ส่งต้นฉบับเรื่องहरรรษาไปลง “สุภาพบุรุษ” รายปักษ์ตามกำหนด กุหลาบ สายประดิษฐ์ เจ้าของนามปากกา “ศรีบูรพา” ซึ่งเป็นบรรณาธิการก็บังคับให้โชติ แพร่พันธุ์ ผู้เป็นเพื่อนเรียนที่เทพศิรินทร์และเพื่อนร่วมวงสังสรรค์อยู่กับคณะสุภาพบุรุษในฐานะที่คุยให้คนหัวเราะได้ทั้งวันเป็นผู้เขียนแทน พร้อมกับตั้งนามปากกาให้ว่า “ขาขอบ” โดยเลียนเสียงมาจาก J.W. Jacob นักเขียนเรื่องตลกในหนังสือพิมพ์อังกฤษ ทำให้เกิดเรื่องสั้นแนวตลกเรื่องแรกชื่อ “จดหมายเจ้าแก้ว” ทำให้นามปากกา “ขาขอบ” เป็นที่รู้จักในวงการประพันธ์ไทยเรื่อยมา หรือเมื่อมนัส จรรยงค์ ทราบข่าวว่าคุณอ้อม บุณนาค มีครูดนตรีคนใหม่เป็นนักประพันธ์ทำให้เกิดแรงบันดาลใจที่จะเขียนเรื่องสั้น “คู่ทุกข์ – คู่ยาก” ได้สำเร็จ และเมื่อถึงสถานการณ์คับขันของชีวิตทั้งโชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรยงค์ ก็สามรถก้าวเข้าไป

เป็นนักประพันธ์อาชีพอย่างยิ่งใหญ่จนปัจจุบัน ด้วยการทุ่มเทอย่างประณีต บรรจงทุกชิ้นงาน แม้โชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรย์งค์ จะตายไปนานแล้ว แต่ตัวละครในบทประพันธ์ของเขาจะไม่มีวันตาย

บทเรียนสำคัญอีกประการหนึ่งของนักประพันธ์ที่มักเชื่อกันว่าต้องเสพสุราเสียก่อนจึงจะแต่งได้ดี กลับปรากฏว่าในระหว่างเขียนเรื่อง โชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรย์งค์ จะไม่แตะต้องอย่างเด็ดขาด เพราะเมื่อไรที่เริ่มดื่มหมายถึงเขียนไม่ได้และอาจไม่ได้เขียนต่อเนื่องอีกหลายวัน ทั้งโชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรย์งค์ จึงมีมิตรสนิทเป็นนายแพทย์อยู่หลายคนและคุ้นเคยกับโรงพยาบาลหลายแห่งด้วยโรคพิษสุรา ดังที่มนัส จรรย์งค์ เคยเขียนเล่าไว้ในเรื่อง “ข้าพเจ้าเป็นบ้าไป 36 ชั่วโมง” เป็นต้น นายวรกิจ บรรหาร เจ้าของโรงพิมพ์อักษรนิติ์ผู้อุปการะที่โชติ แพร่พันธุ์ นับถือเสมือนพ่อเคยส่งตัวโชติ แพร่พันธุ์ ไปอดเหล้าที่เกาะกระดาศ จ.ตราด ที่เขาทำสวนมะพร้าวอยู่เพื่อเขียน “ผู้ชนะสิบทิศ” ให้จบเสียที แต่ก็ไม่สำเร็จ เหมือนกับที่เคยชักชวนให้ มนัส จรรย์งค์ และครอบครัวไปอยู่ที่เกาะกระดาศด้วยเหตุผลเดียวกัน แต่อยู่ได้เพียง 2-3 เดือนก็กลับกรุงเทพฯ พร้อมประสบการณ์ทะเลมาเขียนเรื่องสั้นได้มากมาย รายได้จากงานประพันธ์ส่วนใหญ่ของเขาจึงตกหล่นอยู่ใน วงสุราและเบ่งปิ่นแก้มิตรสหาย เมื่อวันที่โชติ แพร่พันธุ์เสียชีวิต มีเงินเหลืออยู่เพียง 130 บาท แต่ในงานศพ ทั้งของโชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรย์งค์ มีคนช่วยทำหนังสือแจกหลายเล่มและมีผู้ไปร่วมงานนับพันคน

พ.ศ.2550 เป็นวาระ 100 ปีชาตกาลของโชติ แพร่พันธุ์ และมนัส จรรย์งค์ แต่ผลงานประพันธ์ของเขาจะมีชีวิตยืนยาวต่อไปอีกหลายร้อยปี

“หมา” มุมมองที่ผ่านทางสำนวนไทย

ผศ.ดร.ปรีชา สุขเกษม*

ผู้เขียนทำวิจัยเรื่อง “สัตว์ในสำนวนไทย สิ่งซึ่งบ่งวัฒนธรรมทางความคิดของคนไทย” โดยเก็บรวบรวมข้อมูลจากสำนวนไทยที่เกี่ยวข้องกับสัตว์ชนิดต่างๆ จำนวน 330 สำนวน จำนวนสัตว์ 88 ชื่อ ได้พบว่า สุนัข เป็นสัตว์ที่ถูกนำมาใช้เป็นสำนวนเพื่อเปรียบเทียบหรือเปรียบเทียบเปรยการกระทำของมนุษย์จำนวนมากที่สุด จำนวน 36 สำนวน แสดงว่าสุนัขกับคนไทยนั้นมีความใกล้ชิดผูกพันกันมาช้านาน ดังนั้นผมจึงขอนำเสนอ มุมมองของคนไทย ที่มีต่อสุนัข ผ่านทางสำนวนไทย

ในสำนวนไทย ส่วนใหญ่จะใช้คำว่า หมา ซึ่งเป็นคำไทยแท้พบสำนวนที่ใช้คำว่า สุนัข มีเพียงสำนวนเดียว ดังนั้นผู้เขียนจึงเลือกใช้คำว่า หมา ในบทความนี้ หวังว่าท่านสุภาพชนทั้งหลายคงไม่รังเกียจว่าเป็นคำหยาบ

* หัวหน้าสาขาวิชาภาษาอังกฤษ (ศศ.บ.) คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

สำนวน ความหมาย และอุปลักษณ์

สำนวนไทยที่เกี่ยวกับหมา 36 สำนวน พร้อมกับการแสดง ความหมายแฝง และการวิเคราะห์อุปลักษณ์ของหมาที่ใช้แทนคนในลักษณะ ต่างๆ มีดังนี้

1. **หมากัดอย่ากัดตอบ** หมายถึง คนต่ำ คนเลว คนพาล ฯลฯ ประทุษร้ายอย่าทำตอบ ประทุษร้าย หมายถึง ทางวาจาก็ได้

หมาเป็นอุปลักษณ์ของ คนพาล คนต่ำ คนเลว

2. **หมาจี้ไม่มีใครยกหาง** หมายถึง คนยกตัวเอง เปรียบกับ ลักษณะหมาจี้ต้องยกหาง เพื่อให้พ้นรูทวารหนัก

หมาเป็นอุปลักษณ์ของ คนยกตัวเอง

3. **หมาจนตรอก** หมายถึง จำต่อสู้อยู่เมื่อจวนตัวไม่มีทาง หลีกเลี้ยง สำนวนนี้เอาหมาเปรียบ คือหมาเมื่อถูกไล่ไปจนอยู่ในตรอก จวนตัวไม่มีทางไปต่อไป ก็จะหันมาสู้ อะไรที่สู้ด้วยฤทธิ์จวนตัวไม่มีทางจะ หลีกเลี้ยงเบี่ยงบ้ายได้ จึงพูดกันเป็นสำนวนว่า “หมาจนตรอก”

หมาเป็นอุปลักษณ์ของ คนไม่มีทางสู้

4. **หมาถูกน้ำร้อน** หมายถึง เที้ยวได้พล่านไป คิ่นรนไป สมัยโบราณเรือนไทยปลูกสูงมีไต้ถุน ครวก็มีไต้ถุน หมามักจะมาหาอะไรกิน ที่ไต้ถุนครว เมื่อมาทำความรำคาญจะไล่ ก็มักเอาน้ำร้อนราดลงไป หมาถูก น้ำร้อนก็วิ่งพล่าน เลยกลายมาเป็นสำนวนใช้กับคนที่มีฐานะร้อน ต้องเที้ยว พล่านไปทำธุระนั้น ๆ

หมาเป็นอุปลักษณ์ของคนมีฐานะร้อน

5. **หมาสองราง** หมายถึง เข้าด้วยทั้งสองฝ่าย “ราง” คือ ภาชนะทำด้วยไม้สำหรับใส่อาหารให้สัตว์กิน “หมาสองราง” คือกินอาหาร ทั้งสองบ้าน เปรียบกับคนที่โลเลกลับกลอกเข้าทั้งสองฝ่าย

หมาเป็นอุปลักษณะของคนโลเล

6. **หมาห่มุ่** หมายถึง กลุ่มรวมกันเป็นพวก จำนวนนี้มาจาก หมาตัวใดที่เข้าต่อสู้มักจะมีพวกกรูเข้าช่วย เลยเกิดคำว่า “หมาห่มุ่” ใช้เป็น จำนวนหมายถึงคนที่เข้าต่อสู้แล้วมีพวกเข้าช่วย

หมาเป็นอุปลักษณะของคนขี้ฉลาด

7. **หมาหยอกไก่** หมายถึง หยอกล้อเป็นเชิง เป็นนัย เป็นที่ เล่นทีจริง จำนวนนี้ใช้กับชายผู้ใหญ่หยอกล้อหญิงรุ่นสาว เช่น ไข่มื้อ จีบต้อง เป็นที่ว่าทำอย่างผู้ใหญ่เอ็นดูเด็ก

หมาเป็นอุปลักษณะของผู้ชายอายุมากที่ชอบหยอกเด็กเป็นที่ เล่นทีจริง

8. **หมาหวงก้าง** หมายถึง หวงหรือองจะเอาคนเดียวไม่ให้ ใครมายุ่งเกี่ยวข้อง จำนวนนี้มาจากหมาที่กินก้างปลา แล้วคอยระวังไม่ให้ ตัวอื่นมาแย่งกิน

หมาเป็นอุปลักษณะของคนคิดกันผู้อื่น

9. **หมาหัวเน่า** หมายถึง เป็นที่น่ารังเกียจ เข้ากับใครไม่ได้ ไม่มีใครคบหาสมาคม

หมาเป็นอุปลักษณะของคนน่ารังเกียจ

10. หมาเห็นข้าวเปลือก หมายถึง เห็นแล้วชอบ แต่ไม่สามารถหรือไม่มีทางที่จะได้สมประสงค์ จะเป็นด้วยฐานะต่ำกว่า หรือไม่มีเงิน หรือร่างกายขาดความสมบูรณ์หรืออะไรก็ได้ เปรียบได้กับหมาเห็นข้าวเปลือก จะกินก็กินไม่ได้

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่ฐานะต่ำต้อยกว่า

11. หมาเห่าใบตองแห้ง หมายถึง พูดอะอะเป็นทีว้างแกงกล้าไปกระนั้นเอง ไม่มีทางทำอะไรได้ ใบตองแห้งคือใบตองกล้วยที่ตายแห้งติดอยู่กับต้น เวลาลมพัดจะเสียดสีกันมีเสียงดังแกรกราก หมาได้ยินเสียงมักจะเห่า

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่ไม่เก่งจริง

12. หมาเห่าไม่กัด หมายถึง พูดอะอะดูเก่งกล้าแสดงว่าจะเอาจริงเอาจัง แต่ที่แท้แล้วไม่เอาจริง มูลของสำนวนมาจากข้อสังเกตลักษณะหมาที่ถือกันว่าหมาที่เห่าเก่ง

หมาเป็นอุปลักษณะของคนดีแต่พูด

13. เคาะกะลามากิน หมายถึง เลวทรามต่ำช้า สมัยโบราณเราเลี้ยงหมา ใช้กะลาใส่อาหารให้กิน เวลาจะเรียกหมาให้มากินอาหาร เราเคาะกะลาเป็นสัญญาณ หมาได้ยินเสียงเคาะกะลาก็มา อนึ่งเราเชื่อกันว่าสัตว์หรือสิ่งมีชีวิตที่จะมาเกิดในท้องนั้นคอยหาโอกาสที่จะมาเข้าท้องอยู่ทั่วไป พอสบโอกาสอะไรเข้าอย่างใดอย่างหนึ่งก็รีบตะลิตะลานเข้าท้องทันที อย่างดาวรุ่งที่เรียกว่า ดาวจูดิ โบราณเขาห้ามไม่ให้ทัก ใครเห็นไปทักเข้า เขาว่าจะไปเข้าท้องหมา วันทองคำขุนช้างว่า “หมามันจะเกิดชิงหมาเกิดมึงไปตายเสียเถิดไอ้หน้าเบีย้” ดังนั้นการเคาะกะลาเรียกหมาแล้วหมาก็มา จึงเอามา

เปรียบกับสิ่งมีชีวิตที่มาจากเกิด พุคเป็นตำนานว่า “เคาะกะลามากเกิด” ซึ่งแปลตรงที่ว่า “หมามาเกิด” แต่พุกเลี้ยงไปเอาเคาะกะลาเรียกหมามาพุก

หมาเป็นอุปลักษณ์ของคนเลวทรามต่ำช้า

14. มีปลอกคอ หมายถึง มีเจ้านายหรือผู้มีอำนาจคุ้มครองมูลของสำนวนมาจากเลี้ยงหมา คือหมาที่มีเจ้าของเลี้ยงอย่างดี ส่วนมากมีปลอกคอที่เจ้าของทำให้ใส่ไว้ประจำ ต่างกับหมาตามถนนทั่วไป ใครเห็นหมาที่มีปลอกคอก็รู้ว่า เป็นหมาที่มีเจ้าของและไม่กล้าทำอันตราย คำว่า “มีปลอกคอ” เคยมาใช้เป็นสำนวนหมายถึง ผู้ที่ขึ้นอยู่ในหรือเป็นคนของเจ้านายหรือผู้มีอำนาจคนใดคนหนึ่งมีเจ้านายหรือผู้มีอำนาจนั้น ๆ คุ้มครอง

หมาเป็นอุปลักษณ์ของคนที่มีเจ้านายหุบเลี้ยง หรือมีผู้มีอำนาจคุ้มครอง

15. หมาหวงรางหญ้า, หมาหวงก้าง = คนที่หวงของที่ตนเองไม่สามารถใช้ประโยชน์อะไรได้จากของนั้น

หมาเป็นอุปลักษณ์ของคนที่เกิดกันผู้อื่น

16. จิ้งจอกสังกม หมายถึง คนที่คอยหลอกลวงผู้อื่นโดยแสดงภาพภายนอกว่าเป็นคนดี มักใช้กับผู้ชายที่หลอกลวงผู้หญิง

หมาเป็นอุปลักษณ์ของคนเลวแฝงร่างในคนดี

17. หุงข้าวประทัดหมา หมายถึง ทำประทัดประทัน แดกดัน ซึ่งรังแต่จะเสียประโยชน์

หมาเป็นอุปลักษณ์ของคนที่ได้รับผลประโยชน์ หรือผลประโยชน์ได้ จากการทำประทัดประทันของคนอื่น

18. เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด (ภัยอันตราย) หมายถึง
ประพุดิตตามอย่างผู้ใหญ่ย่อมปลอดภัย

หมาเป็นอุปลักษณะของภัยอันตราย

19. หมาหวงก้าง = คนที่หวงของที่ตนเองไม่สามารถใช้
ประโยชน์อะไรได้จากของนั้น

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่เกิดกับผู้อื่น

20. ใส่เกียร์หมา หมายถึง วิ่งเร็วเต็มที่แบบหมาวิ่ง

หมาเป็นอุปลักษณะของความเร็ว เพื่อหนีผู้อื่น

21. สัตยูชาติหมา อุดซี่ไม่ได้ หมายถึง คนชั้นต่ำก็อดที่จะ
ประพุดิตในทางต่ำไม่ได้ เหมือนกับหมาที่อดกินซี่ไม่ได้

หมาเป็นอุปลักษณะของคนชั้นต่ำ

22. ไม่มีฝอยหมาไม่จี หมายถึง ไม่มีเหตุการณ์บางอย่าง
ย่อมไม่มีใครกล่าวถึง

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่เป็นผู้กล่าวถึงเหตุการณ์ร้าย

23. หมาหางด้วน หมายถึง คนที่ทำอะไรผิดพลาด จน
ได้รับความอับอาย แล้วชวนให้ผู้อื่นทำตาม โดยยกย่องการกระทำนั้นว่าดี

หมาเป็นอุปลักษณะของคนทำผิด

24. หางจุกตุ๊ด หมายถึง คนจี๊ตลาดหรือจี๊กลัวไม่กลัวผู้
หรือเมื่อสู้ไม่ได้ก็วิ่งหนี ดังนั้นนี้มาจากลักษณะของสัตว์สุนัข เวลากลัว เมื่อ
เห็นสุนัขที่ใหญ่กว่าวิ่งเข้ามา ก็จะทำตัวสลับ เอาหางปิดกั้นไว้ถ้าหางสั้นก็จุกกั้น
พอดี

หมาเป็นอุปลักษณะของอาการของคนจี๊ตลาด

25. เล่นกับหมาหมาเลียปาก เล่นกับสากสากตีหัว หมายถึง การลดตัวลงไปเล่นหัวคลุกคลี ให้ความเป็นกันเองกับคนที่ต่ำกว่า อาจจะถูกตีเสมอ ลามปาม ส่วนนวนนี้เลียนแบบธรรมชาติของหมา เมื่อเราเล่นกับมัน มักถูกหมาเลียปากเรา

หมาเป็นอุปลักษณของคนที่ต่ำกว่า

26. กินเพื่อหมา หมายถึง กินจุ นอกจากกินให้อิ่มท้องแล้วยังกินเพื่อหมาด้วย

หมาเป็นอุปลักษณของคนทีกินจุ เห็นแก่กิน

27. กินเหมือนหมู อยู่เหมือนหมา หมายถึง ไม่มีระเบียบ ไม่เรียบร้อย หมูเป็นสัตว์ทีกินมูมาม ส่วนหมาเป็นสัตว์ทีนอนได้ไม่เลือกที่ แม้จะสกปรก

หมาเป็นอุปลักษณของคนสกปรก

28. โกรธหมาดำ ทำหมาแดง หมายถึง โกรธคนหนึ่ง แต่ทำกับอีกคนหนึ่ง

หมาเป็นอุปลักษณของคน 2 คน หมาดำเป็นคนที่ถูกโกรธ แต่หมาแดงเป็นคนที่ถูกทำ

29. จี้ไม่ให้หมากิน หมายถึง ตระหนี่ แม้แต่อาจารย์ไม่ยอมให้หมากิน

หมาเป็นอุปลักษณของ ผู้รับของเศษ เหลือ

30. จี้หมาจี้หมาแห้ง หมายถึง เรื่องเล็กน้อยไม่สำคัญ ไร้สาระ จี้หมา เป็นอุปลักษณของเรื่องเรื่องเล็กน้อยไม่สำคัญ ไร้สาระ

31. **หมาจะเกิดชิงหมาเกิด** (คู่จำนวนที่ 13)

หมาเป็นอุปลักษณะของคนเลวทรามต่ำช้า

32. **ปล่อยตีนหมา** หมายถึง วิ่งอย่างรวดเร็ว มักใช้กับการ

วิ่งหนี

หมาเป็นอุปลักษณะของความเร็ว เพื่อหนีผู้อื่น

33. **หมาลอบกัด** หมายถึง ถูกลอบทำร้าย

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่ลอบทำร้ายผู้อื่น

34. **เหมือนลูกหมาตักน้ำ** หมายถึง เปียกโชกทั้งตัว

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่มีสภาพเปียกทั้งตัว

35. **แมวห้าหมาหก** หมายถึง ความเชื่อว่าเป็นจำนวนที่เป็น

อัปมงคล

หมาเป็นอุปลักษณะของสิ่งที่เป็นอัปมงคล

36. **เสือลั่นตัวก สุนัขจวนตรอก** หมายถึง คนที่ฮึดสู้ เพราะ

ไม่มีทางจะหนีได้แล้ว

หมาเป็นอุปลักษณะของคนที่ฮึดสู้เพราะไม่มีทางหนี

ความสัมพันธ์ระหว่างจำนวนกับลักษณะของหมา

ลักษณะของหมาที่คนไทยนำมาผูกเป็นสำนวน มี 2 แบบ คือ ลักษณะทางกายภาพ ในบทความนี้จะเรียกว่า รูปลักษณะ และลักษณะทางพฤติกรรม หรือลักษณะนิสัย ในบทความนี้จะเรียกว่า นิสัยลักษณะ ซึ่งสรุปได้ดังนี้

รูปลักษณะของหมา ที่นำไปสู่การผูกสำนวน

สำนวน	ความหมายแฝง	รูปลักษณะ
หมาหัวเน่า	คนน่ารังเกียจ	หมาหัวเน่า น่ารังเกียจ
มีปลอกคอ	มีเจ้านาย	หมาใส่ปลอกคอเพื่อ บอกว่ามีเจ้าของ

ลักษณะนิสัยของหมา ที่นำไปสู่การผูกสำนวน

สำนวน	ความหมายแฝง	นิสัยลักษณะ
หมากัดคออย่ากัดตอบ	คนพาล	หมาชอบแอบกัดข้างหลัง
เดินตามผู้ใหญ่หมาไม่กัด	คนพาล	หมาชอบแอบกัดข้างหลัง
หมาลอบกัด	คนพาล	หมาชอบแอบกัดข้างหลัง
หมาจี้ไม่มีใครยกหาง	คนยกตัวเอง	เวลาหมาจี้ต้องยกหาง
หมาจนตรอก	คนหมดหนทางหนี แล้ว	หมาเมื่อไม่มีทางหนีจะ หันกลับมาสู้
หมาถูกน้ำร้อน	คนมีเรื่องร้อน	อาการหมาวิ่งพละ่านเมื่อ ถูกน้ำร้อน
หมาสองราง	คนโลเล	หมาบางตัวจะวิ่งไปกินข้าว บ้านโน้นบ้างบ้านนี้บ้าง
หมาหมู่	คนซี้ซลาด	เมื่อเห็นหมาต่างถิ่นเข้ามา หมาในบริเวณนั้นทั้งหมด จะมาช่วยกันรุมกัด

หมาหยอกไก่	ผู้ชายอายุมาก	หมาชอบเล่นกับไก่เพื่อหาจังหวะไก่พลอหรือเหนื่อยก็ตะครุบเป็นอาหาร
หมาหวงข้าง/หมาหวงรางหญ้า	คนกีดกันผู้อื่น	เมื่อได้กระดูกมักจะคาบไปแอบกินกลัวตัวอื่นมาแย่ง
หมาเห็นข้าวเปลือก	คนที่ฐานะต่ำ	หมาไม่กินข้าวเปลือกตั้งนั้นถึงแม้จะเห็นข้าวเปลือกแต่ไม่ใส่ใจหรือให้ความสำคัญ
หมาเห่าใบตองแห้ง	คนเก่งไม่จริง	หมาชอบเห่า เห็นอะไรเคลื่อนไหวนิดหน่อยก็เห่า
หมาเห่าไม่กัด	คนดีแต่พูด	หมาชอบเห่า
เกาะกะลาหมาเกิด	คนเลว	หมาจะวิ่งมากินอาหารเมื่อได้ยินเสียงเจ้าของเกาะกะลาเรียก
กินเหมือนหมูอยู่เหมือนหมา	คนสกปรก	อาการนอนไม่เลือกที่ของหมา
หุงข้าวประชดหมา ปล่อยดินหมา/ใส่เกียรติหมา	คนที่ได้รับผลประโยชน์ ความเร็ว	หมากินจุ กินไม่รู้จักพอ หมาวิ่งเร็ว โดยเฉพาะเมื่อวิ่งหนี

ลักษณะที่หมาอ้วนขึ้นไม่ได้	คนเลว	หมาชอบกินจี้ไม่มีฝอย หมาไม่จี้คนที่เป็นคน กล่าวถึงหมาจะจี้ใส่บน มูลฝอยเหตุการณ์ร้าย
หางจุกตุด	อาการคนจี้ตลาด	หมาเวลาก้าวหรือยอมแพ้ ไม่สู้จะเอาหางปิดกั้นไว้
เล่นกับหมาหมาเลียปาก	คนที่ต่ำกว่า	หมาชอบเลียปากคน

สรุป

จำนวนที่เกี่ยวกับหมาทั้ง 36 จำนวน แสดงให้เห็นวัฒนธรรมของคนไทยที่มีทัศนคติต่อหมาในเชิงลบ พฤติกรรมเด่นของหมาที่คนไทยนำมาเปรียบเทียบเป็นจำนวน ได้แก่ ลักษณะต่อไปนี้

การกิน ได้แก่ หมากินจี้, ไม่กินข้าวเปลือก, กินจุ, หวงกระดูกที่ตนเองกำลังครอบครอง, กินข้าวหลายบ้าน, วิ่งมากินอาหารตามเสียงเคาะกะลา, กินไม่เลือก

การขับถ่าย ได้แก่ เวลาจี้จะยกหาง, จี้ใส่บนมูลฝอย

การเห่า ได้แก่ ชอบเห่า เห่าเมื่อที่พบสิ่งแปลกปลอม หรือเห่าแม้แต่สิ่งเล็กๆน้อยๆ

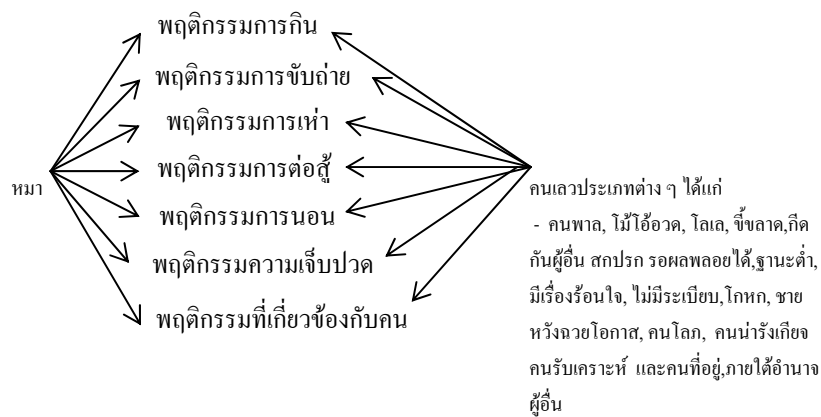
การต่อสู้ ได้แก่ แอบกัดข้างหลัง, ปกติจะหนี แต่เมื่อไม่มีทางหนีจะหันกลับมาสู้, เวลาก้าวหรือไม่สู้จะเอาหางปิดกั้น, วิ่งหนีเร็วมาก, เมื่อพบหมาต่างถิ่นจะรวมกันเป็นหมู่เพื่อเข้าทำร้าย

การนอน ได้แก่ นอนไม่เลือกที่, ไม่มีระเบียบ

พฤติกรรมอื่น ๆ ได้แก่ ชอบเลียปากคน, ชอบเล่นกับไก่และจะกัดเมื่อไก่ผลอ, วิ่งพล่านเพราะถูกน้ำร้อน

พฤติกรรมเหล่านี้ถูกนำมาเปรียบเทียบกับคนที่สังคมไม่ยอมรับในลักษณะต่าง ๆ อาทิ คนพาล, คนเลว, คนชอบคุยโอ้อวด, คนโลเล, คนขี้ขลาด, คนที่ชอบกีดกันผู้อื่น, คนเก่งไม่จริง, คนดีแต่พูด, คนสกปรก, คนคอยรับผลประโยชน์โดยไม่ต้องลงทุนลงแรง, คนที่ฐานะต่ำ, คนที่มีเรื่องร้อนใจ, คนสู้เพราะหมดทางหนี, คนไม่มีระเบียบ, คนโกหก และชายที่ทำท้าวางตัวดีแต่ในใจคิดร้ายต่อหญิงที่ตนเกี่ยวข้อง

สรุป จากสำนวนได้ว่า วัฒนธรรมทางความคิดของคนไทยที่มีต่อหมา ล้วนเป็นทัศนคติในแง่ไม่ดี หมาในความคิดของคนไทย เป็นตัวแทนของคนที่ไม่ยอมรับทั้งปวง ดังสรุปต่อไปนี้

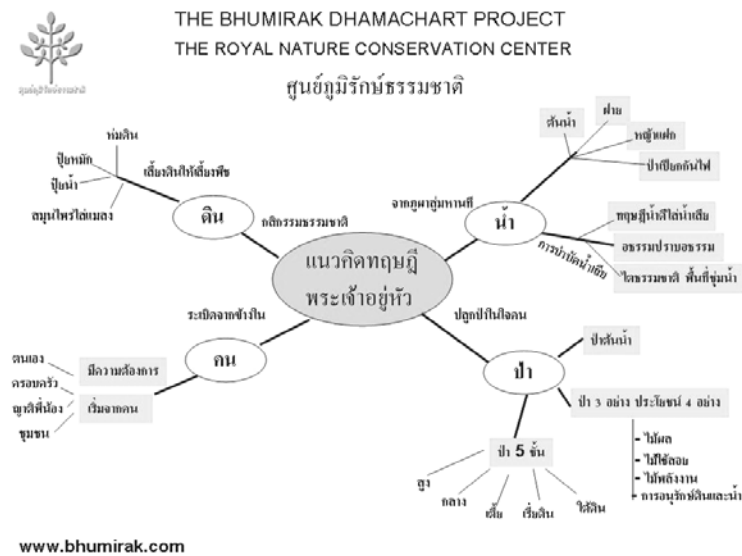
หมาในสังคมไทย นั้นมีความใกล้ชิดกับคน โดยเฉพาะผู้ที่ป็นเจ้าของ คนไทยเลี้ยงหมาแบบปล่อยอิสระ มากกว่าจะให้อยู่ในขอบเขตอันจำกัด และหมาก็มักจะติดตามเจ้าของไปทุกหนทุกแห่ง คนไทยมักจะเลี้ยง

หมาเพื่อเฝ้าบ้าน ให้เป็นเพื่อน หรือเป็นผู้รับใช้เจ้านาย ที่จริงแล้วหมามีประโยชน์ต่อคนมากมาย หมาบางตัวอาจตายแทนเจ้าของได้ บางตัวเต็มไปด้วยความรักภักดี แต่เพราะเหตุใดคนไทยจึงมองหมาในแง่ลบ และเห็นแต่ส่วนที่ไม่ดีของหมา ทั้งๆที่ หมาก็เป็นสัตว์ชนิดหนึ่ง ไม่ได้ต่างไปจากสัตว์ชนิดอื่นเลย ใครมีคำตอบช่วยบอกผมที ?

ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ : แหล่งความรู้คู่ความสุข

ผศ.มานิตา ศรีสาคร*

“ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ” เป็นโครงการที่จัดตั้งขึ้นเพื่อใช้เป็นแหล่งเผยแพร่ความรู้ เกี่ยวกับแนวคิดและทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว เพื่อให้ผู้เข้าชมได้ศึกษาหาความรู้และเกิดความเข้าใจ สามารถนำความรู้ที่ได้รับ ไปปรับประยุกต์ใช้ในพื้นที่ของตน

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาไทย หัวหน้าภาควิชามนุษยศาสตร์

ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ตั้งอยู่ที่ตำบลหินตั้ง อำเภอเมือง จังหวัด นครนายก มีเนื้อที่ 14 ไร่ 2 งาน 18 ตารางวา มูลนิธิชัยพัฒนาได้จัดซื้อที่ดิน ผืนนี้ตั้งแต่ พ.ศ. 2532 ต่อมาสมาคมนักเรียนเก่าวิชาวุฒิชัยวิทยาลัยในพระบรม ราชูปถัมภ์ได้ขออนุญาตมูลนิธิชัยพัฒนาจัดทำ“โครงการศูนย์นันทนาการ บริหารทรัพยากรธรรมชาติ” เพื่อเสนอแนวคิดและทฤษฎีการพัฒนาใน พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวด้านการเกษตร ปศุสัตว์ สิ่งแวดล้อมและพลังงาน ตลอดจนสาธิตความเป็นอยู่ในวิถีไทย รวบรวมและเผยแพร่ข้อมูลของ โครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่เป็นรูปธรรมชัดเจน สมเด็จพระเทพ รัตนราชสุดาฯ สยามบรมราชกุมารี องค์ประธานมูลนิธิชัยพัฒนาพระราชทาน ชื่อโครงการว่า “ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ” (The Bhumirak Dhamachart Project) เมื่อวันที่ 14 ธันวาคม 2545

โครงการศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ ประกอบด้วยพิพิธภัณฑ 2 แบบ แบบแรกคือพิพิธภัณฑที่มีชีวิต คือ พิพิธภัณฑกลางแจ้ง ได้จัดวางระดับของ พื้นที่เป็น 4 ระดับ จุดสูงสุดเปรียบเสมือนภาคเหนือ ถัดมาคือภาค ตะวันออกเฉียงเหนือ ภาคกลางและภาคใต้ แต่ละพื้นที่ได้จัดแสดงให้เห็น ถึงแนวคิดและทฤษฎีในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัว อาทิ ทฤษฎีแก่งดิน ทฤษฎีแก้มลิง การบำบัดน้ำเสีย

ส่วนพิพิธภัณฑแบบที่สองคือ พิพิธภัณฑระบบ แสง สี เสียง ซึ่งอยู่ ในอาคาร จัดแสดงข้อมูลโดยสรุปของโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ เกี่ยวกับ ดิน หญ้าแฝก น้ำ ฝนหลวง กังหันชัยพัฒนา การบำบัดน้ำเสีย บึงมรกต สะพาน ทฤษฎีใหม่ ศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ และปรัชญาเศรษฐกิจพอเพียง

แนวคิดในการดำเนินงานของศูนย์ทั้งการจัดแสดง การนำชม และการฝึกอบรมของศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ คือ การให้ความรู้ “แบบเพลิน” ซึ่งมาจากคำว่า Play + Learn = Plearn ซึ่งหมายถึงการได้เรียนรู้และเล่นไปพร้อม ๆ กัน ผู้ที่เข้าชมศูนย์จะได้รับทั้งความรู้และความสนุกสนานอันเกิดจากการเรียนในห้องเรียนธรรมชาติ และในการฝึกอบรมผู้เข้าร่วมกิจกรรมจะได้เรียนรู้ด้วยการลงมือปฏิบัติด้วยตนเอง

ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติมีเจ้าหน้าที่ 6 คน ทำงานธุรการและเป็นวิทยากรนำชมศูนย์ มีคนงานรายวัน 10 คน ในการทำนุบำรุงดูแลพืชพรรณและบริเวณของศูนย์ หัวหน้าศูนย์ คือ คุณปัญญา ภูติเวทินทร์ มหาบัณฑิต คณะรัฐประศาสนศาสตร์ สถาบันบัณฑิตพัฒนบริหารศาสตร์ อดีตหัวหน้าศูนย์โครงการเกษตรผสมผสาน ธนาคารเพื่อการเกษตรและสหกรณ์

ประจำจังหวัดมุกดาหาร ผู้ซึ่งค้นพบสังขรณ์ของการเรียนรู้จากธรรมชาติ และความพอเพียง หลังจากเป็นมนุษย์เงินเดือนมา 20 กว่าปี

เราเริ่มต้นโปรแกรม “เที่ยวทั่วไทยภายในสองชั่วโมง” ที่จุด Start หลังจากที่คุณปัญญา ปุทธิเวทินทร์ ซึ่งรับหน้าที่เป็นวิทยากรให้คณะของเรา เลือกว่าต้องการ “ผ่านร้อนก่อนผ่านหนาว” หรือ “ผ่านหนาวก่อนผ่านร้อน” คณะของเราเลือกผ่านร้อนก่อนผ่านหนาวซึ่งหมายความว่าเราจะเดินชม พิพิธภัณฑสถานแห่งชาติก่อนชมพิพิธภัณฑสถานในอาคาร เรื่องแรกที่วิทยากรชี้ให้เรา เห็น คือ “การห่มดิน” ด้วยการนำเศษวัชพืชที่เราตัดออกแล้วมาคลุมดิน เพื่อ รักษาจุลินทรีย์ในดินให้เจริญเติบโต ดินก็จะอุดมสมบูรณ์ ทำให้ต้นไม้เจริญ งอกงาม การทำเกษตรธรรมชาติจึงไม่ต้องฆ่าหรือกำจัดหญ้า แต่ให้ตัดบ่อย ๆ แล้วใช้เศษหญ้าเหล่านั้นคลุมดิน จะทำให้ดินมีชีวิต มีพลัง สร้างอาหารได้ เองโดยไม่ต้องพึ่งปุ๋ยเคมี ลดการพึ่งพา และลดต้นทุน

ก่อนจะเดินทางขึ้นภาคเหนือเราแวะชม “เรื่องจี๋จี๋” นั่นก็คือแนวคิด การนำปีศาจและอุจจาระของคนมาบำบัดหมุนเวียนกลับมาใช้เป็นปุ๋ย ซึ่ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงทำโครงการนำร่องที่จังหวัดนนทบุรี ตั้งแต่ พ.ศ.2522 วิธีการทำปุ๋ยจากธรรมชาติแบบนี้ก็คือการหมักไว้ในถัง ใช้เวลา ประมาณ 1 เดือน ก่อนนำออกมาใช้ มีสูตรง่าย ๆ ว่า “15 วัน หมดกลิ่น และ 28 วันหมดเชื้อ” นอกจากเราจะได้ปุ๋ยธรรมชาติแล้วก็มีก๊าซที่เกิด จากการหมักนำไปใช้เป็นเชื้อเพลิงได้อีกด้วย เมื่อท่านทราบวัตถุประสงค์ ของศูนย์แล้วจะเลิกแปลกใจว่าทำไมห้องส้วมที่นี่จึงสูงจัง ต้องปีนบันไดขึ้นไปบรรเทาทุกข์ ก็เพราะต้องการใช้เป็นทั้งที่บรรเทาทุกข์และสื่อสาริตเรื่อง การทำปุ๋ยธรรมชาตินั่นเอง

จากนั้นเราค่อย ๆ ไต่ระดับขึ้นเนินเพื่อไปเยี่ยมชมโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่ภาคเหนือ ซึ่งจัดแสดงไว้ 4 เรื่อง คือ แนวคิดเรื่องการปลูกป่า 3 อย่าง ประโยชน์ 4 อย่างคือประโยชน์ของป่า 3 อย่าง หมายถึง ประโยชน์ที่ได้จากการปลูกไม้ผล ไม้ใช้สอย ไม้สำหรับทำเชื้อฟืน ส่วนประโยชน์อย่างที่ 4 ซึ่งเป็นผลพลอยได้ คือ การปลูกต้นไม้เหล่านั้นได้ช่วยอนุรักษ์ดินและน้ำ

แนวคิดเรื่องที่สองที่จัดแสดงในเขตภาคเหนือคือการรักษาป่าให้ชุ่มชื้นด้วยการทำฝายทดน้ำหรือที่เรียกว่า “ฝายแม้ว” เป็นฝายขนาดเล็กใช้กั้นลำห้วยและลำธารในบริเวณที่เป็นต้นน้ำ วิธีการทำก็ไม่สิ้นเปลืองเพราะทำจากวัสดุในป่า เช่น ไม้ไผ่ เศษไม้ เศษหิน นำมาก่อนเป็นกำแพงเล็ก ๆ เพื่อชะลอน้ำให้ไหลช้าลง และกักเก็บตะกอนไม่ให้ไหลลงไปที่บ่อถ้ำน้ำตอนล่างและยังมีการสาธิตประปาภูเขาซึ่งเป็นภูมิปัญญาพื้นบ้านในการลำเลียงน้ำจากต้นน้ำไปใช้ในหมู่บ้าน ด้วยการใช้รางไม้ซึ่งเจาะรูเป็นช่วง ๆ เพื่อให้ น้ำที่ไหลมาตามท่อ หยดลงดิน ช่วยสร้างความชุ่มชื้น จึงเป็นวิธีการ

อนุรักษ์ดินและน้ำตลอดจนรักษาความชุ่มชื้นให้แก่ป่าที่ลงทุนน้อยแต่ให้ประโยชน์มาก

เรื่องที่สามคือการทำให้ความรู้เรื่องหญ้าแฝกซึ่งเปรียบเสมือน”กำแพงที่มีชีวิต” ช่วยรักษาและอนุรักษ์ดิน ป้องกันการชะล้างพังทลายของหน้าดิน ระบบรากของหญ้าแฝกแผ่ขยายกว้างเพียง 50 เซนติเมตร โดยรอบกอ จึงไม่เป็นอุปสรรคต่อพืชที่ปลูกข้างเคียง ทั้งยังสามารถดูดซึมสารเคมี จำพวกปุ๋ยหรือยาฆ่าแมลงได้ จึงช่วยป้องกันไม่ให้สารเคมีไหลลงไปยังแหล่งน้ำจนเกิดเป็นมลภาวะของน้ำ การปลูกหญ้าแฝกนี้จะแสดงให้เห็นตลอดระยะทางที่เราเดินชม หญ้าแฝกนี้ขยายพันธุ์ต่างไปจากหญ้าทั่ว ๆ ไปคือไม่ได้ขยายพันธุ์ด้วยเมล็ด แต่ต้องขยายพันธุ์ด้วยการแตกกอ ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติได้ทำแปลงสาธิตการขยายพันธุ์หญ้าแฝกแบบหมอนข้างซึ่งเป็นการอนุบาลหญ้าแฝกให้ติดและแตกกอก่อนที่จะนำไปปลูก

เราสิ้นสุดการเดินทางภาคเหนือด้วยแนวคิดเรื่องการป้องกันไฟไหม้ป่าโดยการใช้ต้นไม้ที่มีรากสะสมความชื้นปลูกเป็นแนวกัน ซึ่งเป็นพระราชดำริในพระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวที่ทรงเห็นว่าการป้องกันไฟไหม้ป่าต้องใช้งบประมาณและเครื่องมือจำนวนมากจึงจะทั่วถึง แต่การใช้กำแพงธรรมชาติคือต้นไม้ที่สะสมความชื้นสูงจะทนงบประมาณและมีความยั่งยืนมากกว่าสำหรับที่ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติใช้ต้นกล้วยเป็นตัวอย่าง โดยปลูกรอบ ๆ เขাবริเวณภาคเหนือ

เราเดินลงจากเนินมายังที่สาธิตเกษตรทฤษฎีใหม่ซึ่งจัดเป็นพื้นที่ในภาคกลาง โดยแบ่งพื้นที่ออกเป็น 4 ส่วน คือ แหล่งน้ำ นาข้าว ผัก-ไม้ผล

และที่อยู่อาศัย ถ้าต้องการศึกษาให้ลึกซึ้งก็ต้องไปที่วัดมงคลชัยพัฒนา อำเภอเฉลิมพระเกียรติ จังหวัดสระบุรี ซึ่งเป็นต้นแบบของเกษตรทฤษฎีใหม่ แต่ที่ศูนย์นี้เราได้พบ “บ้านดิน” เป็นบ้านที่สร้างจากวัสดุธรรมชาติคือ

ดินผสมแกลบ เขาใช้ไม้ไผ่สานเป็นโครงสร้างของบ้าน จากนั้นก็นำฟางข้าวที่มัดเป็นเส้นยาว ๆ ไปเคล้ากับดินผสมแกลบที่ย่ำจนได้ที่แล้ว จากนั้นนำมาเกี่ยวกับโครงไม้ไผ่ที่ผูกไว้ ก่อนจะนำดินมาฉาบอีกครั้ง ส่วนวิธีการทำให้บ้านสว่างโดยไม่ต้องใช้ไฟก็คือการฝังขวดเปล่าแทรกไปตามผนัง ซึ่งมีทั้งขวดสีขาว สีเขียว สีชา วิทยากรอธิบายว่าบ้านดินนี้ดี หน้าหนาวจะอุ่น หน้าร้อนจะเย็นสบาย และมีความคงทนหลายสิบปี แต่มีข้อแม้ว่าต้องปลูกบนพื้นดินที่น้ำท่วมไม่ถึง บ้านดินนี้แสดงให้เห็นการใช้พลังงานทดแทนและการประหยัดพลังงาน

ข้าง ๆ บ้านเป็นครกหินขนาดใหญ่วางบนฐานอิฐก่อเป็นแท่งสี่เหลี่ยม มีคนกระซิบว่าเป็นอนุสาวรีย์ครก แต่เมื่อเดินไปดูใกล้ ๆ ตรงฐานจะแสดงเส้นทางเดินของเครื่องแกง แกงเผ็ดคือเส้นสีเขียว แกงส้มใช้เส้นสีส้ม ส่วนต้มยำเป็นสีเหลือง เราเลือกเดินทางเข้าไปชมพืชผักสมุนไพรที่ใช้ปรุงแกงเหล่านั้น โดยปากทางจะวางหม้อดินเขียนบอกเส้นทางแกงเผ็ด แกงส้ม และต้มยำให้คนเดินตามเส้นทางและทำความรู้จักกับสมุนไพรที่ใช้ปรุงเป็นเครื่องแกงชนิดนั้นๆ นับเป็นการค้นหาความรู้ที่เพลิดเพลินใจได้ไม่น้อย

นอกจากนี้ยังมีสวนสมุนไพรที่ใช้บำบัดรักษาโรคต่าง ๆ โดยปลูกไว้เป็นรูปร่างกายมนุษย์ สื่อความหมายโดยใช้ตำแหน่งของร่างกายเป็นสื่อ สมุนไพรที่ใช้รักษาอาการปวดเมื่อยก็จะปลูกไว้ตรงตำแหน่งของเข่า แก้วปวดหัวก็จะปลูกไว้ส่วนบน

ปัญหาที่พบที่ภาคตะวันออกเฉียงเหนือหรือภาคอีสาน คือ พื้นที่ชลประทานน้อย ทำให้เป็นอุปสรรคในการทำการเกษตรเมื่อเกิดฝนแล้ง พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวจึงทรงส่งเสริมให้เกษตรกรร่วมกันจัดตั้ง “ธนาคารข้าว” ปีที่ฝนตกต้องตามฤดูกาลได้ผลผลิตมากก็นำมาฝากที่ธนาคารข้าว ปีที่ฝนฟ้าไม่ดีทำนาไม่ได้ผล ก็มากู้ข้าวจากธนาคาร แล้วใช้คืนด้วยข้าว โดยคิดดอกเบี้ยราคาถูก

ที่โรงสาริตการพะพะเห็ดเป็นโรงพะพะขนาดกะทัดรัด รอบ ๆ ติดป้ายนิเทศอธิบายขั้นตอนการพะพะเห็ด คุณแล้วสามารถนำความรู้ที่ได้รับไปถ่ายทอดให้ชุมชนได้ จะทำให้ประชาชนมีเห็ดรับประทานโดยไม่ต้องซื้อหา

ส่วนโรงป้อนชีวภาพมีป้ายนิเทศรอบ ๆ อธิบายขั้นตอนการทำปุ๋ยชีวภาพทั้งแบบน้ำและแบบแห้ง วัสดุที่ใช้ก็ได้จากเศษอาหาร เศษผักพืช มูลสัตว์ มาหมักรวมกันประมาณ 3 เดือน เมื่อย่อยสลายแล้วก็สามารถนำมาใช้ได้ ถ้าเกษตรกรได้มาศึกษาแล้วนำไปทำก็จะลดต้นทุนการผลิตและส่งผลดีแก่ผู้บริโภค

นอกจากนั้นก็ยังมีสาริตการเลี้ยงสัตว์ เช่น เป็ด ไก่ ปลา และการแปรรูปผลผลิตเป็นผลิตภัณฑ์ในครัวเรือน ประเภท น้ายาอบเนกประสงค์ สบู่ แชมพู น้ายาล้างจาน ฯลฯ

แต่ที่สนุกและได้รับความสนใจมากคือการสาริตการสีข้าวด้วยแรงคน ไม่น่าเชื่อว่าแรงหมุนของโม้ไม้ไผ่จะสามารถขัดเมล็ดข้าวเปลือกให้กลายเป็นข้าวสารได้ และยังเป็นข้าวสารที่มีวิตามินและเกลือแร่ครบถ้วนมีเจ้าหน้าที่สาริตการฝัดข้าวซึ่งมีเทคนิคที่น่าสนใจในการฝัดข้าวเพื่อแยกเปลือก

และเมล็ดออกจากกัน เมื่อสาริตแล้วก็จะเชิญชวนให้ทดลองทำเป็นที่
สนุกสนานทั้งคนทำและคนเชียร์ ส่วนคนรักสุขภาพก็ได้ซื้อหาข้าวกล้อง
กลับไปปรับประทาน

ส่วนแนวคิดที่นำเสนอของภาคใต้นั้นมี 5 เรื่อง คือ เตาเผาถ่าน
โครงการแก้มลิง การพัฒนาแหล่งทำนาข้าว การทำอิฐจากดิน และน้ำมัน
ไบโอดีเซล

ที่เตาเผาถ่านซึ่งตั้งชื่อน่าสนใจและมีความหมายเชิงบวกว่า “คนเอา
ถ่าน” เราได้เรียนรู้ว่า ไม้ที่ใช้เผาไม่จำเป็นต้องใช้ไม้เนื้อแข็งเท่านั้น แต่ยังใช้
ไม้ไผ่ ผลไม้ เปลือกผลไม้ก็เผาถ่านได้โดยสามารถรักษารูปลักษณะของผลไม้
ไว้เหมือนเดิม ซึ่งกลายเป็นสินค้าที่ตลาดต้องการ เพราะสวยงามและ
นำไปใช้ดูดกลิ่น ดูดพิษ ดูดกลิ่นแม่เหล็กไฟฟ้าและรังสีหน้าจอกอมพิวเตอร์
และโทรทัศน์ และที่น่าสนใจคือน้ำส้มควันไม้ที่เป็นผลพลอยได้จากการเผา
ด้วยเตาเผาถ่าน สามารถนำไปใช้ผสมกำจัดมด แมลง เชื้อรา โดยมีสูตรผสม
กับน้ำในปริมาณที่แตกต่างกันไป และยังใช้รักษาแผลสด แผลน้ำร้อนลวก
โรคผิวหนัง เรียกว่าสารพัดประโยชน์จริง ๆ

ส่วนโครงการแก้มลิงเป็นการบริหารจัดการแก้ไขปัญหาน้ำท่วมด้วยการทำแหล่งน้ำขนาดเล็กเพื่อไว้ใช้ระบายน้ำที่ไหลป่าให้พักในบ่อหรือคลองชลประทานที่ขุดไว้ และค่อยๆ ปล่อยออกไปให้ราษฎรใช้ในยามแล้ง โครงการนี้พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้แก้ไขปัญหาน้ำท่วมทั้งที่กรุงเทพฯ จังหวัดสงขลา และจังหวัดชุมพรประสบผลสำเร็จมาแล้ว

การพัฒนาแหล่งทำนาข้าวให้ความรู้เรื่องการ“แก้มลิงดิน” ซึ่งใช้แก้ปัญหาเรื่องดินเปรี้ยวที่ลุ่มน้ำปากพนัง จังหวัดนครศรีธรรมราช เดิมเป็นแหล่งผลิตข้าวที่สำคัญของภาคใต้ ต่อมามีการทำลายป่าชายเลน การใช้สารเคมี การเลี้ยงกุ้ง จนทำให้สภาพแวดล้อมเปลี่ยน ดินมีกรดกำมะถันมาก จึงใช้วิธีการปล่อยน้ำให้ท่วมดินสลับกับการปล่อยให้ดินแห้ง กรดกำมะถันก็จะลอยขึ้นมาบนผิวดิน แล้วจึงใช้น้ำชะล้างออกไป ทำซ้ำ ๆ ดินก็จะลดความเปรี้ยวลง นี่คือวิธีการแก้มลิงดินที่พระบาทสมเด็จพระเจ้าอยู่หัวทรงใช้แก้ปัญหาเรื่องดินเปรี้ยว

ตรงข้ามกับนาข้าวสาธิตก็คือโรงทำอิฐประสาน วท. เป็นอิฐที่ทำจากดิน มีส่วนผสม คือดิน 3 ส่วน ปูนซีเมนต์ 1 ส่วน และน้ำพอประมาณ อิฐนี้สามารถทนแรงลมได้ถึง 300 กิโลเมตร/ชั่วโมง มีการสาธิตและให้ผู้ชมเขียนชื่อไว้บนอิฐเป็นที่ระลึก

ใกล้ ๆ กันเป็นการให้ความรู้เรื่องการทำน้ำมันไบโอดีเซล มีการสาธิตการผลิต พร้อมป้ายนิเทศอธิบายขั้นตอน และสูตรการทำน้ำมันสำหรับผู้สนใจ

เราฝ่าด่านผ่านความร้อนมาจนครบรอบของสวนภูมิรักษ์ วิทยาการจึงนำเราไปสู่ความเย็นนั่นก็คืออาคารซึ่งเป็นที่ตั้งของพิพิธภัณฑ์แสง สี เสียง

จัดแสดงโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริที่สำคัญ ๆ อาทิ ความรู้เรื่องดิน ทั้ง ดินตื้น ดินเปรี้ยว ดินเค็ม หญ้าแฝก กังหันน้ำชัยพัฒนา ทฤษฎีใหม่ แต่ละเรื่องจัดแสดงด้วยสื่อประสมมีทั้งคำอธิบาย ตัวอย่าง หุ่นจำลอง ของจริงและการสาธิต เช่น การสาธิตขั้นตอนการทำฝนหลวงเมื่อเมฆถูกโจมตีจนกลั่นตัวเป็นหยาดฝน ก็มีละอองฝนโปรยปรายลงมาจริง ๆ ทำให้คนที่ยืนอยู่ใกล้ ๆ ได้รับความชุ่มน้ำสมจริง นอกจากนี้ ยังจัดแสดงเรื่องศูนย์ศึกษาการพัฒนาอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ทั้ง 6 แห่งที่กระจายอยู่ตามภูมิภาคทั้งประเทศไทย และจบลงด้วยแนวคิดเศรษฐกิจพอเพียง

เรากลับออกมาจากสวนภูมิรักษ์ด้วยความอึ้งเอิบใจ เป็นการทัศนศึกษาที่ได้รับความรู้คู่ความบันเทิง บรรลุตามวัตถุประสงค์ที่ผู้รับผิดชอบคือสมาคมนักเรียนเก่าวิชาวุฒวิทย์ได้ออกแบบการเรียนรู้เรื่องโครงการอันเนื่องมาจากพระราชดำริ ในรูปแบบการเรียนรู้ที่ควบคู่กับการเล่น ได้ชม ได้จับ ได้หัด ได้ลอง สมดังแนวคิดทฤษฎี “เพลิน” นั่นเอง

เอกสารอ้างอิง

ปัญญา ปุทธิเวคินทร์. (2550, สิงหาคม 14). หัวหน้าศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ.
สัมภาษณ์.

ภูมิรักษ์ธรรมชาติ,ศูนย์. (2550, สิงหาคม 8). ศูนย์ภูมิรักษ์ธรรมชาติ
[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก

<http://bhumirak.com/pages/253cyk-1721zf27-383e.php>

Good language learners

Kalaya Kaiwanwanit Suwankayee*

Good language learners have been identified in a number of ways. Some of them are as follows:

- Nunun (1991, cited in Nunun 1999:58) found that one of the characteristics of the *good* language learner was an ability to reflect on and articulate the processes underlying their own learning. Similarly,
- In an overview of research into strategy training, O'Malley and Chamot (1990, cited in Nunan, 1999:57) finds indications that *more effective* learners differed from less effective ones in their use of strategies. In particular they found that students who were designated by their teachers as *more effective* learners use strategies more frequently and use a greater variety of strategies than students who were designated as less effective.

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาภาษาอังกฤษ กำลังศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิต

- Rubin and Thompson (1983, cited in Nunan, 1999:58) suggests in the well-known study of the *good* language learners that *good* and efficient learners tend to exhibit specific characteristics, as they go about learning a second language as follows: (1) find their own ways; (2) organize information about language; (3) are creative and experiment with language; (4) make their own opportunities and strategies for getting practice in using the language inside and outside the classroom; (5) learn to live with uncertainty and develop strategies for making sense of the target language without wanting to understand every word; (6) use mnemonics (rhymes, word associations and so forth) to recall what has been learned; (7) make errors work; (8) use linguistics knowledge, including knowledge of their first language in mastering a second language; (9) allow the context extra linguistic knowledge and knowledge of the world help them in comprehension; (10) learn to make intelligent guesses; (11) learn chunks of languages as wholes and formalized routines to help them perform ‘beyond their competence’; (12) learn production techniques (e.g., techniques for keeping conversation going); and (13) learn difference styles of speech and writing and learn to vary their language according to the formality of the situation.

The statements above have aroused me to investigate the native speakers of English about their perspectives on *good* language learners. I would like to find out whether their responses are in accordance with the statements and to determine whether the results of this study could be applied to the students. The questionnaire was constructed by the writer, as a researcher (see appendix). It was divided into two main parts: respondents' background information: (1) general information and information about second language (SL) learning and (2) their perspectives on *good* language learners: most important characteristics of *good* language learners; patterns of *good* language learners; and language learning strategies. All the questions were open-ended. At the time of completing the questionnaire, the respondents whose responses required further clarification were invited to be interviewed by the researcher.

Six participants responded to the questionnaire. All of them are native speakers of English. Five participants are males. They are all teaching English at Thepsatri Rajabhat University, where I am working. One participant is a female. She is studying Thai at the language center in Lopburi, my province. She is going to do a language survey among minority language in northern Thailand this up-coming year. The following are their responses.

Darryl is an Australian. He is forty-one. He studied Mandarin when he was twenty-six because he wanted to learn more about Chinese culture. He did not think he developed a high level of communicative skill in a

short time. He struggled with Chinese characters. It took three months for basic communication in Mandarin. He has lived in Thailand for two months. He can speak very little Thai language. He has learnt from friends and local people because he has to communicate with Thai students.

Darryl thinks that good teachers are helpful and have clear explanations made his language learning experiences successful. For him, the three most important characteristics of a *good* language learner are (1) not being afraid to make mistakes; (2) being an imitator: imitate the tone, manner, and dialect; (3) being a reader: taking time to read will definitely increase vocabulary. In his point of view the patterns of language learners are reading, listening and speaking: trying to practice what he has learnt. Language learning strategies he has used are listening, repeating and looking for new words in writing.

Paul is an Australian. He is forty-seven. He studied Latin when he was twelve because it was compulsory for high school in Australia. He did not think that he developed a high level of communicative skills in Latin in a

short time. He has lived in Thailand for three years. He has studied Thai, using his own tuition in Thailand because he has to communicate with Thai students. He could communicate limitedly in Thai in only 8 weeks. He was able to make himself understand in a short period. He said he needed to communicate in a country where people spoke limited English.

Paul says what made his experiences in language learning successful are as follows: Latin – the need to pass so as to get a score for university entrance exam and having a fun teacher; Thai – the need to communicate on a daily basis to survive, the goal to speak the language in the country in which living and working and willingness to learn and to meet a woman he needed and to know some basic phrases. For him, the three most important characteristics of a *good* language learner are (1) commitment: dedication and willingness to learn; (2) ability: an educational standard of a level so an understanding is achievable; and (3) interest: having a reason to learn. In his point of view the patterns of language learners are (1) listening: someone who is willing to listen and has a good ear for tones and dialects and (2) trying to understand what he hears. Language learning strategies he has used are (1) if hearing a new word, try and use it as often as he can until getting that embedded in mind; (2) if wanting to know how to say something, ask and then repeat that phrase to other native speakers, asking

them to correct pronunciation; and (3) repetition and use of the word or phrase will ensure that it is stored in the memory bank.

Ken is from England. He is forty-two. He has lived in Thailand for three years (on and off). He likes to study languages. He studied French at college in England when he was twelve. He has studied Thai in

Thailand since he was thirty-seven. He talks with friends and family. He is married to a Thai woman. He has practiced reading and writing from books and dictionaries. He says he has developed very high level of communicative skills in a short time, but not fluent yet. He can communicate well after studying for six months. He sometimes speaks Thai with his family. He has two small children of seven and two years old. His children speak Thai together as well as with their mother, but they speak English with him.

Ken says that enthusiasm and willingness to learn made his language learning successful. He can speak French very well because he has good teachers. And he can speak Thai because of good books and plenty of opportunity to meet and speak to Thais. In his point of view, the three most

important characteristics of a *good* language learner are (1) ability to communicate: need conversation skills; (2) confidence and lack of shyness in speaking: shouldn't be afraid of making mistakes; and (3) willingness to work hard and practice: practice makes perfect. He thought that the main pattern: an ability to retain vocabulary and knowledge of grammar followed by or increase in confidence leading to better language use. The language learning strategies he has used are (1) initiating and improving conversational skills and (2) much use of different media such as games, activities and songs.

Cortney is an American. She is twenty-five. She has been in Thailand for seven months. She is interested in studying languages. She studied Spanish for six years when she was in high school, since she was fifteen. It was compulsory. She learned to communicate in Spanish very well in one year. She has been to Mexico, where people speak Spanish, for three months. It was a good chance for her to develop a high level of communicative skills in Spanish because she studied for many years. Another foreign language she studied was Hebrew. She studied Hebrew in Israel when she was twenty-two and developed a high level of communicative skills in Hebrew and Thai in a short time. She has studied Thai since she came to Thailand. She began practicing with Thai people from the first day she began studying, but after a week she was able to meet very basic needs. She has immersed in the Thai language and culture.

Cortney has practiced Thai with neighbors, friends, teachers, shopkeepers and so on. This made her experiences in language learning successful. “One-on-one learning so I can go at my own pace,” she said. The three most important characteristic of a *good* language learner for her are (1) humility: learning a language is a very humbling experience, feeling like a baby again, willing to look like a fool and laugh at herself; (2) good listener: willing to listen that is what children do; (3) balance: importance of studying books, vocabulary and grammar, but also getting out and practicing the language with native speakers, if there is no balance, one will be weak in certain areas of communication. Her patterns of a language learner are aptitude and ability which help in learning a language, but humility, listening and balance are more important. The language learning strategies she has used are (1) writing sentences, using the vocabulary and sentence structures, if there are words that she does not understand when she speaks with someone, she writes them down and looks them up later; (2) spending at least half an hour each day talking to Thai friends and neighbors; and (3) attending cultural events to expand experience and vocabulary.

Christian is an American. He is twenty-four. He has been in Thailand for nine months. He studied French in secondary school in the US when he was

twelve. He studied Spanish in the university in the US when he was eighteen because he was interested in the language. He has studied Thai by himself in Thailand because he is now a temporary resident of Thailand. He has an average level of communicative skill in each language. He has been studying Thai around three hours a week.

Christian insists that for each language he has studied, communicating with native speakers enhances his language ability. He states that the three most important characteristics of good language learning are (1) an ability to adapt the SL into their everyday lives, e.g. translating text or the spoken word; (2) a good comprehension of grammar; and (3) a strong sense of confidence in speaking in any social situation. The pattern of language learners is constantly listening to and speaking the language. The language learning strategies he has used is practicing oral skills through dialogues because he thinks that it increases confidence in the learner.

Danny is an American. He is now twenty-five years old. He has lived in Thailand for eight months. He studied Spanish in high school in Hawaii, his hometown, when he was seventeen. He said that he never really grasped the language in high school because of a lack of interest. He first realized the importance of Spanish when he began teaching 8-year-olds in the San Francisco, California area where people of Hispanic origin dominantly

populate. He found that it was challenging to convey his ideas in the classroom as well as trying to communicate with the students' families. He started to learn Thai when he was twenty-four and came to Thailand. From the first day he began to immerse himself in Thai culture, a culture that he knew nothing about. He studies books and tries to speak to local inhabitants. Everyday he tries to learn new phrases and new words to express feelings and actions. He has developed a high level of communicative skill in a short time because of perseverance and interest in learning the language although the tones still hinder his speech. He asks questions and learns pronunciation through repetition and listening.

Danny insists that what made his experiences in language learning successfully are motivation, perseverance, interest, the absence of the fear of making a mistake and the will to ask questions without completely being able to understand the answer. Therefore, his three most important characteristics of *good* language learners are (1) having courage to ask questions; (2) having the interest and motivation to learn another language; (3) use of the second language outside of the classroom, without daily maintenance in the language to sharpen language skills, basic knowledge will be forgotten and progression will be hindered. The patterns of good language learners in his points of views are (1) being an active participant; (2) consistently asking questions and asking for help; (3) displaying a

burning desire to excel in the language and realizing its importance; and (4) using the language outside of the classroom and not being afraid to make mistakes. The language learning strategies he has used are (1) listening skills from a native speaker (everyday spoken language); (2) flash cards of common words (sight words); (3) using words in real life experience (word applications); (4) associating pictures with words (visual aids); (5) tapes and CD's (auditory listening skills); (6) physical activities and games (physical education); and (7) word repetition.

As I, myself, also like learning languages. And I think I am fairly successful (but not so high, actually) in learning languages such as southern Chinese dialect, English, French, and Japanese. I learnt to speak Chinese naturally from my father (only spoken language of some easy southern Chinese dialect), using in everyday life since I was young. He could speak Thai naturally. But he passed away about twenty years ago. After that my family rarely spoke Chinese together. Occasionally, I have the opportunity to use the Chinese dialect in Chinese shops and markets in Thailand and in foreign countries.

Another language I have studied for a long time, until today, is English. I took my first English lesson in a primary school (grade 5). I was lucky. Most of my teachers were very kind. They have asked the students to do some activities to motivate and encourage their students to keep alert while studying. One of my teachers in a junior high school usually rewarded her

top three students. She gave more assignments of higher level or sometimes more handouts than any other student. That was very useful for revision. Most of the time I was one of those three. Her rewards were not valuable in price, but I think it was of great worth in mind. In fact, the students were proud of that.

As for French, I studied it for two years (about three hours a week) in a high school. And I usually got the top grade in class. I was lucky because my Thai teacher who taught French was a very kind teacher. I could use some classroom language within limited words, limited structures and situations. However, I rarely have opportunities to speak outside the classroom. And it was quite a long time ago. I can remember only very little French.

In addition, I got a scholarship from the Japanese government to attend the in-service teacher training course in Japan for one year and a half when I was about thirty-five years old. I first began to learn Japanese there. I remembered that I could not think in Thai when I wanted to communicate in Japanese because most of the grammatical structures are quite different from the Thai language. We attended Japanese classes three days a week and about two – three hours a day and I also studied English education with other Japanese students. The Japanese instructor gave a lecture both in English and in Japanese. It was quite difficult, especially at the beginning,

to understand Japanese description of English terminology. All eight foreign students who studied together, including me, communicated in English but we promised to use less English and more Japanese everyday. However, there are still many more words and some more grammatical structures I do not know because there are different levels of Japanese language. It is quite complicated, actually. When we did not have Japanese language class, sometimes we went to visit schools and observe English classes in primary schools and high schools. We indirectly learned Japanese from students and teachers. We also got time to go shopping and sight seeing on the weekends so that we got used to hearing and talking together with local people. When I learned new words, I tried using it in sentences.

From my point of view, according to my own experience of learning foreign languages, as explained above, factors that enhance me to learn and to be successful in language learning could be positive *attitude* towards language learning and *motivation*. The reward and feedback from the teacher is a good example of extrinsic motivation. This will enhance positive attitude towards language learning. The results of my study with the six participants also clearly indicate that attitudes and motivation are very important. They insist that they learn well and learn more because they have needs and purposes. They are willing to learn and they have fun while learning. All are concerned with attitude and motivation. Consequently, teachers inevitably

take important roles in motivating students, especially, the students who have no intrinsic motivation. They have no purpose of studying languages and maybe they have no aims of studying any other subjects.

The result of my study is in accordance with Gardner (1992, 1988, 1985, 1979, cited in Morris, 2001:271) and Gardner & Lambert (1975, 1972, 1959, cited in Morris, 2001: 271) who have demonstrated that there is a positive correlation between language learning attitudes and motivation and second-language achievement. Fostering learners' attitudes and enhancing their motivation for language learning may ensure language achievement.

Compared to my students, they have learned English for at least eight years, only some have succeeded. Some cannot even read. They cannot fill in an application form. They do not even know words, like 'occupation,' 'last name,' 'hobby' and so on. However, if they are patient, they keep on trying and practicing, they will soon learn, as Danny and all the other respondents pointed out when talking about Spanish in high school.

According to my way of learning and also the ways of my students learning and behaviour, I think the most important characteristics of a *good* language learner are (1) being patient and persevering, not getting discouraged, practicing in a way that is not boring, not assuming that the language is too difficult; (2) being confident, not being shy to speak, learning from the

mistakes and also from friends' mistakes; and (3) not being lazy in our thinking, asking, speaking, reading and writing.

Looking back on my undergraduate students, they have studied again and again, repeated nearly the same thing for about eight years, but maybe in different contexts that they have studied before. Some of them surely get bored of studying, but without learning anything. The language learning strategies that I have used for myself and also suggested to my students are: (1) using mnemonic techniques for difficult words or for new words, for example the word for 'Korean' in Japanese is quite a long word, 'kankokujin' and it was not easy for me to memorize so I associated it with something that made sense to me. I had a Korean friend who was quite a big man. Therefore, when I think of the word 'kankokujin' I will think of him as a 'kaang – kog' (it means 'a toad' in English) and (2) practicing, asking, and taking notes of the words, phrases or sentences I found interesting is another effective learning strategy because some expressions cannot be found in a dictionary.

Clara (2004) states that most researchers have rejected the notion of a single profile of the *good* language learner because over the years research studies have shown that there can be striking differences among equally successful language learners. Rather than limiting the description of the *good* language learner to one that is prescriptive and ignores learner differences, the more

recent and inclusive view is that there are various ways that language learners can be successful.

In addition, Nunan (1999) inserts that in traditional classrooms, learners are rarely encouraged to make use of their language skills in the real world. The only practice they have is in class. Therefore one of the things that characterized good language learners is their ability to find opportunities to activate their language outside of the classroom. Therefore the strategies that should be applied to the students should involve some activities to activate language out of class.

In conclusion, all the good language learners in my study and also in other research studies are aware of the importance of learning by doing and practicing. The idea of good language learners should be taken into consideration and implemented in the classroom. As Stevick (1982) points out 'the best teaching' is the teaching from which the students get the most 'benefit,' whatever that may be.

Acknowledgement: First of all, I would like to express my gratitude and appreciation to Dr. Robyn Narjar, my instructor at Flinders University in Australia, who encouraged me to write this article. Special thanks and

appreciation to my colleagues and friends who contributed precious time to interviews and responses to my questionnaire. Last but not least, I also acknowledge with gratitude to Mr. Daniel Ballesteros and Mr. Craig Bilinski, my colleagues at Thepsatri Rajabhat University, who contributed precious time proofread this article.

References

Carla (2004: 31). *Good language learner*. [Online, accessed 16 Aug. 2004]

Available: http://www.Carla.umn.edu/maxsa/samples/IG_GoodLangLearner.pdf.

Gardner, R. (1979) Social psychological aspects of second language acquisition. In H. Giles and R. St Clair (Eds.) *Language and social psychology* (pp.193-220). Oxford: Blackwell.

_____. (1985). *Social psychology and second language learning: the role of attitudes and motivation*. London: Arnold.

_____. (1988). Attitudes and motivation. *Annual Review of applied linguistics*, 9, 135-48. London: Arnold.

_____. (1992). Second language learning in adults: correlates of proficiency. *Applied Language learning*, 2, 1-28.

Gardner, R. & Lambert, W. (1959). Motivational variables in second language acquisition. *Canadian Journal of Psychology*, 13, 266-72.

_____. (1972). *Attitudes and motivational in second language learning*. Rowley, MA: Newbury House.

_____. (1975). *Second language acquisition: a social psychology approach*. University of Western Ontario Research Bulletin.

Morris, Frank A. (2001). Language learning motivation for the class of 2002: why first-year Puerto Rican High School students learn English. *Language and Education*, 15(4), 269-278.

Nunun, D (1991). *Language teaching methodology*. London: Prentice Hall.

_____. (1999). *Second language teaching & learning*. Boston: Heinle & Heinle publisher.

O'Malley, M. & Chamot, A. U. (1990). *Learning strategies in second language acquisition*. New York: Cambridge University Press.

Rubin & Thompson (1983). *How to be a more successful language learner*, Boston: Heinle & Heinle publisher.

Steivick, E. (1982) *Teaching and learning languages*. New York: Cambridge University Press.

สารสนเทศกับการเรียนการสอนในระดับอุดมศึกษา

ศรีสุภา นาคธน*

บทนำ

ในปัจจุบันโลกกำลังเริ่มเข้าสู่กระแสของการเปลี่ยนแปลง โดยก้าวจากสังคมสารสนเทศ (information society) สู่อุตสาหกรรมความรู้ (knowledge society) และระบบเศรษฐกิจของโลกที่มีความรู้เป็นฐานของการพัฒนา เรียกว่า ระบบเศรษฐกิจฐานความรู้ (Knowledge Base Economy) เน้นการสร้างความรู้และนวัตกรรมใหม่ ซึ่งความรู้ที่ได้มานั้นเกิดจากการสะสมสารสนเทศไว้เพื่อการใช้ประโยชน์นั่นเอง

บุคคลต่าง ๆ ใช้สารสนเทศเนื่องจากมีวัตถุประสงค์เพื่อต้องการหาคำตอบของข้อสงสัย แก้ปัญหา หรือใช้เป็นแนวทางในการตัดสินใจ การดำเนินงาน การใช้สารสนเทศมีหลายระดับ ตั้งแต่การใช้สารสนเทศทันทีเมื่อได้รับสารสนเทศ ไปจนถึงการใช้ในอนาคต (ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ, 2537, หน้า 104) ความจำเป็นในการใช้สารสนเทศทุกยุคทุกสมัยแม้จะแตกต่างกันในรายละเอียดตามความเปลี่ยนแปลงของสิ่งแวดล้อมและสังคม แต่จะไม่แตกต่างกันในแง่ที่เป็นสิ่งจำเป็นและสำคัญของชีวิต

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาบรรณารักษศาสตร์และสารนิเทศศาสตร์ รองผู้อำนวยการสำนักวิทยบริการ

สารสนเทศเป็นปัจจัยสำคัญในการกำหนดแนวทางการพัฒนาด้านการเมือง เศรษฐกิจ สังคม และวัฒนธรรมของชาติ และในปัจจุบันสารสนเทศมี ปริมาณการผลิตเพิ่มมากขึ้นและมีการเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังนั้นการ ละเลยไม่แสวงหาสารสนเทศ จะทำให้กลายเป็นผู้ขาดสารสนเทศ ไม่ทันต่อ เหตุการณ์ บางครั้งทำให้เสียเวลาในการทำงานที่ซ้ำซ้อน และสูญเสีย ทรัพยากรโดยเปล่าประโยชน์

ความหมายของสารสนเทศ

คำว่าสารสนเทศในภาษาไทยใช้กันหลายคำ เช่น ข้อมูล ข่าวสาร สารนิเทศ และสารสนเทศ ซึ่งเป็นคำที่มีความหมายเดียวกัน คือ ตรง กับคำว่า Information ในภาษาอังกฤษ (กรรชิต วัลย์วงศ์, 2535, หน้า 11) แต่คำที่พบว่ามีการใช้บ่อย คือ คำว่า สารนิเทศ และสารสนเทศ ซึ่ง ราชบัณฑิตยสถานกำหนดให้ใช้ได้ทั้ง 2 คำ

ชุตินา สัจจนันท์ (2530, หน้า 17) ให้ความหมายของสารสนเทศ ไว้ว่า สารนิเทศ คือ ข้อมูล ข่าวสาร ความรู้ ข้อสนเทศ สารสนเทศ ทั้งใน รูปแบบสิ่งพิมพ์ โสตทัศนวัสดุ และวัสดุย่อส่วน เพื่อใช้ประโยชน์ทางการ สื่อสารและการพัฒนาด้านต่างๆ ทั้งส่วนบุคคลและสังคม

ประภาวดี สืบสนธิ์ (2543, หน้า 6) ให้ความหมายไว้ว่า สารสนเทศ หมายถึง ข้อเท็จจริง เหตุการณ์ ที่ผ่านกระบวนการประมวลผล มีการถ่ายทอด และการบันทึกไว้ในรูปแบบต่างๆ เช่น หนังสือ วารสาร หนังสือพิมพ์ รายงาน โสตทัศนวัสดุ เทปคอมพิวเตอร์ ตลอดจนการ

ถ่ายทอดในรูปแบบอื่นๆ เช่น คำพูด โดยมีวัตถุประสงค์เพื่อเผยแพร่ให้ผู้รับสารได้ทราบ

สุชาติ กิระนันท์ (2542, หน้า 4-6) ได้ให้ความหมายของสารสนเทศคือ ข้อความที่ประมวลได้จากข้อมูลต่างๆ ที่เกี่ยวข้องในเรื่องนั้นจนได้ข้อสรุปเป็นข้อความที่สามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้โดยเน้นที่การเกิดประโยชน์ คือ ความรู้ที่เกิดเพิ่มขึ้นกับผู้ใช้ สารสนเทศเป็นความรู้ที่ประมวลได้จากข้อมูลที่เกี่ยวข้องออกมาเป็นความรู้ที่เป็นประโยชน์แก่บุคคลนั้นๆ

American Library Association (1983, p.117) ให้ความหมายของ Information หมายถึง ความคิดเห็น ข้อเท็จจริงต่าง ๆ ตลอดจนงานสร้างสรรค์อื่น ๆ ซึ่งถ่ายทอด บันทึก และเผยแพร่ออกไป ทั้งที่เป็นทางการและไม่เป็นทางการในรูปแบบต่าง ๆ

Harrod (1990, p.309) ให้ความหมายของ Information หมายถึง การรวบรวมข้อมูลในรูปแบบที่สามารถเข้าใจได้ และสามารถทำการสื่อสารได้

จากความหมายดังกล่าว สรุปได้ว่า สารสนเทศ คือ ข้อมูลความรู้ ที่ผ่านการประมวลผลและมีการบันทึกไว้ในสื่อรูปแบบต่างๆ เพื่อการเผยแพร่และนำไปใช้ประโยชน์ ซึ่งข้อมูลกับสารสนเทศมีความสัมพันธ์กัน คือ ข้อมูลถ้าได้ผ่านกระบวนการประมวลผลหรือจัดทำให้อยู่ในรูปแบบที่มีความหมายและผู้รับสารสนเทศสามารถนำไปใช้ประโยชน์ได้ข้อมูลนั้นก็กลายเป็นสารสนเทศ

ความสำคัญของสารสนเทศ

สารสนเทศมีความสำคัญกับมนุษย์มาช้านาน ซึ่งคริสตีมัลลิวส์ (2535, หน้า 11) กล่าวว่า “มนุษย์ต้องใช้ข้อมูลข่าวสารในการดำรงชีวิตมนุษย์สมัยโบราณต้องทราบว่าเมื่อใดควรออกล่าสัตว์เป็นอาหาร และการล่าสัตว์ควรทำอย่างไรจึงจะสามารถล่าสัตว์มาเป็นอาหารได้ ต่อมาเมื่อมนุษย์รู้จักเพาะปลูก ต้องรู้ว่าเมื่อใดควรลงมือปลูกพืช เมื่อใดควรเก็บเกี่ยว นอกจากนี้ยังต้องมีความรู้ด้านฤดูกาล วิธีนับ วิธีวัด และอื่นๆ ในอดีตถ้ามนุษย์คนหนึ่งไม่มีข้อมูลสำหรับการดำรงชีวิตของเขาแล้วเขาอาจหาอาหารไม่ได้ หรือประสบอันตรายเฉพาะตัว แต่ปัจจุบัน ข้อมูลข่าวสารมีความจำเป็นสำหรับการดำรงชีวิตมากกว่ายุคอื่นๆ เพราะถ้าปัจจุบันมนุษย์คนหนึ่งไม่รู้ข้อมูลที่จำเป็นบางอย่าง อาจทำให้คนงานในครัวเรือหรือช่างต้องไร้งานทำเป็นพันชีวิต หรืออาจทำให้กองทัพที่มีกำลังพลนับแสนต้องล้มตายก็ได้” และจากความสำคัญของสารสนเทศจึงมีการเรียกช่วงเวลาตั้งแต่ประมาณปีคริสต์ศักราช 1980 เป็นต้นมาว่า ยุคสารสนเทศ เป็นยุคที่หน่วยงานต่างๆ เห็นความจำเป็น และใช้สารสนเทศในการดำเนินงาน บริหารงาน และตัดสินใจ ซึ่งในหลายหน่วยงานนอกจากตระหนักถึงความสำคัญและใช้สารสนเทศแล้ว ยังสามารถบริหารสารสนเทศในลักษณะของสินค้า และกลายเป็นสิ่งจำเป็นในการดำเนินงานทั้งในภาครัฐ เอกชน และรัฐวิสาหกิจ

ที่ประชุมของระบบสารสนเทศระหว่างชาติทางวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี ครั้งที่ 1 (The First UNISIST Meeting 1976) ณ เมืองเฮร์เชกโนวี ประเทศยูโกสลาเวีย ระหว่างวันที่ 20-23 เมษายน พุทธศักราช

2519 ได้เน้นถึงความสำคัญของความรู้ ข้อมูล ว่าเป็นทรัพยากรสำคัญอย่างหนึ่งสำหรับการพัฒนาไม่ยิ่งหย่อนไปกว่าทรัพยากรธรรมชาติและทรัพยากรมนุษย์สอดคล้องกับที่องค์การศึกษาวิทยาศาสตร์และวัฒนธรรมแห่งสหประชาชาติ กำหนดว่า ทรัพยากรที่สำคัญของโลก มี 3 ประการ คือ ทรัพยากรธรรมชาติ ทรัพยากรมนุษย์ และทรัพยากรสารสนเทศ และสารสนเทศเป็นรากฐานอันจำเป็นสำหรับความก้าวหน้าของอารยธรรมและสังคม เป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการสร้างสรรค์หรือการใช้ทรัพยากร เป็นสิ่งที่ขาดไม่ได้ในการตัดสินใจ (ชุตินา สัจจนันท์, 2530, หน้า 38) สารสนเทศเป็นปัจจัยหลักในการกำหนดแนวทางพัฒนาทางการเมือง เศรษฐกิจ และสังคม สารสนเทศมีผลต่อการตัดสินใจ การวางแผนควบคุม การปฏิบัติงานในด้านต่างๆ ให้มีประสิทธิภาพมากยิ่งขึ้น สารสนเทศเป็นบ่อเกิดแห่งความรู้ เพิ่มพูนสติปัญญา เกิดความเฉลียวฉลาด รู้จักแก้ปัญหา มีความรับผิดชอบต่อตนเองและส่วนรวม การรู้จักใช้และเข้าถึงสารสนเทศอย่างสม่ำเสมอทำให้ได้รับสารสนเทศที่ทันสมัย นำไปใช้ประโยชน์ได้ สารสนเทศจึงมีความสำคัญต่อบุคคลทุกคนตลอดเวลา

ดังนั้น จึงสรุปได้ว่าสารสนเทศมีความสำคัญต่อบุคคลและสังคม มนุษย์ทุกคนจำเป็นต้องใช้สารสนเทศเพื่อสนองความต้องการด้านความรู้และการแก้ปัญหาในการดำเนินชีวิตและการทำงาน รวมทั้งก่อให้เกิดการศึกษา รักษาไว้และถ่ายทอดมรดกทางวัฒนธรรม และเสริมสร้างความรู้ใหม่ๆ ในการพัฒนาสังคมและประเทศในภาพรวมได้

การเรียนการสอนกับสารสนเทศ

การสอน หมายถึง กิจกรรมหรือวิธีการสอนที่เกี่ยวข้องกับการเรียนการสอนของครูหรืออาจารย์ ที่ช่วยให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ เกิดความคิดที่จะนำความรู้ไปใช้ให้เกิดทักษะหรือความชำนาญที่จะแก้ปัญหาได้อย่างเหมาะสมหรือเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมไปในทางที่ดีขึ้น

1. เป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของคน

สำหรับสังคมไทย เป้าหมายในการพัฒนาคุณภาพของคน คือ การเรียนรู้ตลอดชีวิต ในพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ได้ชี้ให้เห็นความสำคัญของการศึกษาที่นำไปสู่การเรียนรู้ตลอดชีวิต คือ “การศึกษา หมายถึง กระบวนการเรียนรู้เพื่อความเจริญงอกงามของบุคคลและสังคม โดยการถ่ายทอดความรู้ การฝึก การอบรม การสืบสานทางวัฒนธรรม การสร้างสรรค์ จรรโลงความก้าวหน้าทางวิชาการ การสร้างองค์ความรู้อันเกิดจากการจัดสภาพแวดล้อม สังคม การเรียนรู้ และปัจจัยเกื้อหนุนให้บุคคลเรียนรู้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต” และ “การศึกษาตลอดชีวิต หมายถึง การศึกษาที่เกิดจากการผสมผสานระหว่างการศึกษาในระบบ การศึกษานอกระบบ และการศึกษาตามอัธยาศัย เพื่อให้สามารถพัฒนาคุณภาพชีวิตได้อย่างต่อเนื่องตลอดชีวิต”

จากความสำคัญที่ปรากฏในพระราชบัญญัตินี้ดังกล่าวชี้ให้เห็นว่าการเรียนในระบบยังไม่เพียงพอ เพราะสังคมและสิ่งแวดล้อมเปลี่ยนแปลงตลอดเวลา ดังจะเห็นได้ว่า สังคมมนุษย์ได้มีวิวัฒนาการความก้าวหน้ามาตลอด จากสังคมการเกษตร สังคมอุตสาหกรรม เข้าสู่สังคมสารสนเทศ (Information Society) หรือสังคมการเรียนรู้ (Learning

Society) หรือสังคมบนพื้นฐานความรู้ (Knowledge - based Society) ซึ่งมีกระบวนการเรียนรู้หลากหลายเอื้อต่อการเรียนรู้โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่ โดยเฉพาะอย่างยิ่งสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศได้กลายเป็นเครื่องมือสำคัญของการเรียนรู้ ดังนั้นผู้ที่สามารถอยู่ในสังคมได้อย่างมีความสุข คือ บุคคลที่มีความรู้ ความสามารถ และมีการเรียนรู้ตลอดชีวิตที่มีประสิทธิภาพนั่นเอง

2. การจัดการเรียนการสอน

สารสนเทศก่อให้เกิดการศึกษา การศึกษาจำเป็นต่อการพัฒนาของบุคคลและสังคม สังคมใดที่คนในสังคมได้รับการศึกษารู้นหนังสือ และสามารถเข้าถึงสารสนเทศได้ด้วยตนเอง สังคมนั้นจะพัฒนาได้อย่างรวดเร็ว การศึกษามีหลากหลายรูปแบบ แต่รูปแบบที่ได้รับการยอมรับมากที่สุด คือ การศึกษาในระบบ ซึ่งในระบบการเรียนการสอนประกอบด้วยปัจจัยที่สำคัญ ได้แก่ 1) ปัจจัยนำเข้า คือ ผู้เรียน 2) กระบวนการ คือ กิจกรรมการเรียนการสอน และ 3) ผลผลิต คือ ผลการเรียนรู้ของผู้เรียนตามเป้าหมายและในปัจจัย

กระบวนการ มีรูปแบบการจัดกิจกรรมการเรียนการสอนที่ใช้มากที่สุด คือ การเรียนการสอนแบบยึดผู้สอนเป็นหลัก ซึ่งจะพบมากในการเรียนการสอนระดับอุดมศึกษา อาจารย์ผู้สอนมักใช้วิธีการบรรยาย (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2539, หน้า 179 ; มาณี ไชยธีรานุกัฏศิริ, 2541, หน้า 59) คือ บรรยายตามเนื้อหาวิชาที่มีอยู่ในตำราที่มีการเขียนไว้ ผู้สอนจะเป็นศูนย์กลางในการเรียนการสอน ผู้สอนต้องเตรียมเนื้อหาสาระที่จะถ่ายทอดมาก่อน แล้วจึงใช้วิธีการพูด แสดง อธิบายแก่ผู้เรียน บางครั้งผู้เรียนอาจมี

การซักถามในหัวข้อที่ไม่เข้าใจหรือเกี่ยวข้องกัน ซึ่งจำเป็นที่ผู้สอนต้องอธิบายให้เกิดความเข้าใจ หรือสามารถแนะนำผู้เรียนให้ค้นคว้าเพิ่มเติมจากทรัพยากรสารสนเทศอื่น ๆ ได้ การจัดการเรียนการสอน เป็นหน้าที่หลักที่สำคัญของสถาบันการศึกษา การเรียนการสอนที่ดีและมีประสิทธิภาพนั้น จำเป็นต้องดำเนินการเรียนการสอนให้สอดคล้องกับความเจริญก้าวหน้าทางวิชาการและการเปลี่ยนแปลงของสังคม

3. ภารกิจและบทบาทของผู้สอน

ผู้สอนในการศึกษาระดับอุดมศึกษา ส่วนใหญ่จะใช้สรรพนามเรียกแทนว่า อาจารย์ ซึ่งตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 ให้คำจำกัดความของอาจารย์ไว้ว่า “คณาจารย์ หมายถึง บุคลากรที่ทำหน้าที่หลักทางด้านการสอนและการวิจัย ในสถานศึกษาระดับอุดมศึกษา ระดับปริญญาของรัฐและเอกชน” ตามความหมายนี้ จะเห็นว่าภารกิจประจำวันของอาจารย์ คือ งานด้านการสอน ซึ่ง วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา (2530) ได้สำรวจบทบาทของอาจารย์ในมหาวิทยาลัย พบว่า อาจารย์ส่วนใหญ่มีภาระงานหลักที่สำคัญ คือ การสอน ส่วนงานด้านการวิจัย การทำนุบำรุงศิลปวัฒนธรรม และการให้บริการทางวิชาการ แก่สังคมนั้น จะเป็นภาระงานที่แตกต่างกันไปตามสาขาวิชา

ภารกิจด้านการสอนนี้คนส่วนใหญ่มักจะคิดว่า ถ้าเพียงแต่มีความรู้ก็จะเป็นผู้สอนได้ การคิดดังกล่าวอาจถูกเพียงบางส่วนเท่านั้น เพราะเป้าหมายของการอุดมศึกษาต้องการผลิตคนที่มีความรู้ ความคิด และ ความสมบูรณ์ทั้งร่างกายและจิตใจ การบรรลุเป้าหมายดังกล่าวได้ อาจารย์ จะต้องเป็นผู้ที่มีคุณสมบัติพิเศษ จนสามารถจะถ่ายทอดความรู้ ความคิด

การสั่งสอนอบรมให้นิสิตนักศึกษา มีลักษณะอันพึงประสงค์ของสังคมได้เป็นอย่างดี (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544, หน้า 2)

หน้าที่ของอาจารย์โดยทั่วไป คือ ดำเนินการสอน เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้ที่ถูกต้อง สามารถนำความรู้ไปใช้ให้เกิดประโยชน์สูงสุดตามจุดประสงค์ที่ต้องการ การที่อาจารย์จะปฏิบัติหน้าที่ด้านการสอนได้ดีนั้น อาจารย์จะต้องรู้หน้าที่การสอนโดยแท้จริง จะต้องเป็นทั้งผู้ให้ความรู้ ผู้ให้เครื่องมือในการแสวงหาความรู้ และเป็นผู้จุดไฟแห่งการเรียนรู้ จำเป็นต้องรอบรู้ในเนื้อหาวิชา ต้องแตกฉานในทักษะและวิธีหาความรู้สมัยใหม่ จากแหล่งความรู้ต่างๆ รวมทั้งยังต้องเป็นนักจิตวิทยาที่สามารถกระตุ้นความใฝ่รู้ใฝ่เรียนให้ผู้เรียนด้วย (ธีรศักดิ์ อัครบวร, 2544, หน้า 17) จากการวิจัยของ ศศิธร สิทธิพรหม และนิออน พิณประดิษฐ์ (2548) เรื่องความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้อย่างมีความสุขกับผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนของนักศึกษาคณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์ มหาวิทยาลัยขอนแก่น พบว่า องค์ประกอบของลักษณะการเรียนรู้ที่มีความสุขมีองค์ประกอบที่สำคัญ 5 ด้าน คือ ผู้เรียน หลักสูตร ทักษะที่ผู้เรียนมีต่ออาจารย์ ความสัมพันธ์กับเพื่อน และสิ่งแวดล้อมทางกายภาพ ซึ่งในด้านองค์ประกอบทักษะที่ผู้เรียนมีต่ออาจารย์นั้น พบว่า อาจารย์ต้องเป็นผู้มีความรู้ที่ดีในเนื้อหาวิชาที่สอน กระตือรือร้นหาความรู้เพื่อนำมาถ่ายทอดให้นักศึกษาอยู่เสมอ และสามารถแนะนำแหล่งข้อมูลในการศึกษาค้นคว้าให้กับนักศึกษาได้

ในกระบวนการเรียนการสอน องค์ประกอบที่สำคัญประการหนึ่งที่คุณสอนต้องมี คือ ความรอบรู้ของคุณสอน ผู้เรียนย่อมคาดหวังไว้สูงว่า ผู้สอนจะต้องมีความพร้อมทางด้านวิชาการ สามารถจะให้ข้อมูล

สอน อธิบายหลักเกณฑ์ ทฤษฎี และข้อสงสัยต่าง ๆ ให้ผู้เรียนได้กระจ่างชัด (วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา, 2544, หน้า 13) ผู้สอนจะต้องใฝ่รู้ ติดตาม ข่าวสารทางวิชาการอย่างสม่ำเสมอ มีความพร้อมที่จะสอน นอกจากนี้ ผู้สอนต้องเป็นนักเทคโนโลยีสารสนเทศ และสามารถนำเทคโนโลยีสารสนเทศมาใช้ในการเรียนการสอนได้ เนื่องจากการเข้าถึงแหล่งสารสนเทศหรือแหล่งความรู้ในปัจจุบันจำเป็นต้องอาศัยเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นอย่างมาก ดังนั้นจึงมีความจำเป็นอย่างยิ่งที่อาจารย์ผู้สอน จะต้องพัฒนาตนเอง ต้องค้นคว้าอยู่เสมอ เพื่อพัฒนา การเรียนการสอนให้ดีขึ้น

ในมาตรฐานวิชาชีพทางการศึกษา ได้กำหนดมาตรฐานสำหรับผู้ประกอบอาชีพทางการศึกษาไว้ 12 มาตรฐาน (สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา, 2550) จากมาตรฐานจะพบว่า มาตรฐานที่ 1 และมาตรฐานที่ 11 มีความสัมพันธ์กับการใช้สารสนเทศเป็นอย่างมาก คือ **มาตรฐานที่ 1** การปฏิบัติกิจกรรมทางวิชาการเกี่ยวกับการพัฒนาวิชาชีพครู หมายถึง การศึกษาค้นคว้าเพื่อพัฒนาตนเอง การเผยแพร่ผลงานทางวิชาการ และการเข้าร่วมกิจกรรมทางวิชาการที่องค์กรหรือหน่วยงาน หรือสมาคมจัดขึ้น เช่น การประชุม การอบรม การสัมมนา และการประชุมปฏิบัติการ เป็นต้น ทั้งนี้ต้องมีผลงานหรือรายงานที่ปรากฏชัดเจน และ**มาตรฐานที่ 11** การแสวงหาและใช้ข้อมูลข่าวสารในการพัฒนา หมายถึง การค้นหา สืบค้น จัดจำ และรวบรวมข้อมูล ข่าวสาร ตามสถานการณ์ของสังคมทุกด้าน โดยเฉพาะสารสนเทศเกี่ยวกับวิชาชีพครู สามารถวิเคราะห์ วิจัยอย่างมีเหตุผล และ

ใช้ข้อมูลประกอบการแก้ปัญหา พัฒนาตนเอง งาน และพัฒนาสังคมได้อย่างเหมาะสม

ด้านบทบาทของของอาจารย์ผู้สอนในช่วงเวลาที่ผ่านมานั้น การให้ความรู้แก่ผู้เรียนมากกว่าการส่งเสริมให้ผู้เรียนสร้างและพัฒนาความรู้ขึ้นเอง ด้านผู้เรียนก็ต้องพัฒนาความสามารถในด้านการฟัง การจด การจำ และการตอบข้อสอบจากการฟัง อาจารย์จึงมีภาระหลักในการสอน การให้ความรู้มากกว่าการวิจัย คั่นคว้า แสวงหาความรู้ใหม่ สิ่งที่สอนจึงสอนตามที่เรียนรู้จากต่างประเทศหรืออ่าน ฟังจากนักวิชาการต่างประเทศ (ไพฑูริย์ สีนลรัตน์, 2546, หน้า20) ปัจจุบันการอุดมศึกษาของไทยเน้นการสร้างองค์ความรู้ขึ้นใหม่ โดยใช้การติดตามความรู้จากต่างประเทศสำหรับเป็นแนวทางเปรียบเทียบและศึกษาให้ลึกซึ่งมากขึ้น สถาบันการศึกษาต่าง ๆ มีการกำหนดนโยบายในการส่งเสริมให้ทีมงานวิจัยเกิดขึ้นในสถาบัน และถือเป็นภารกิจหลักของอาจารย์ตามพระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พุทธศักราช 2542 อาจารย์ต้องทำงานวิจัยควบคู่กับการสอน

ด้วยเหตุที่มีการเน้นด้านการวิจัย จึงมีความจำเป็นที่จะต้องส่งเสริมการเรียนรู้ที่เป็นแนวสร้างสรรค์ (innovative approach) เพื่อให้กระบวนการศึกษาในสถาบันอุดมศึกษาเป็นกระบวนการของการผลิตและการสร้าง ด้วยการส่งเสริมให้มีการเรียนการสอนที่เน้นการเรียนรู้ด้วยตนเอง การทำด้วยตนเองของผู้เรียน ส่งเสริมให้มีการผลิตและการสร้างผลงานขึ้นมา ดังนั้นในการสอน ผู้สอนต้องปรับเปลี่ยนการสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง (experiential-based learning) ให้มากขึ้น ให้ผู้เรียนได้เรียนรู้ด้วยตนเอง (self-study learning) รู้จักการสร้างและพัฒนาความรู้ด้วย

การวิจัย คือ (research-based learning) ผู้สอนจะต้องทำหน้าที่ให้การชี้นำ
 แนวทางในประเด็นต่างๆ รวมทั้งแหล่งความรู้ มากกว่าเป็นคนจัดการ
 กับความรู้ และที่สำคัญ คือ ต้องให้ผู้เรียนรู้จักคิด วิเคราะห์ วิพากษ์ความรู้
 ต่างๆ (critical-base learning) อย่างจริงจัง (ไพฑูริย์ สินลารัตน์, 2546, หน้า
 21-22)

4. ความสัมพันธ์ของวิธีการสอนกับสารสนเทศ

วิธีสอน คือ ขั้นตอนในการดำเนินการสอนให้สำเร็จด้วย
 วิธีการต่างๆ ตามที่ผู้สอนเลือกใช้ วิธีการสอนมีหลากหลายวิธี ไม่สามารถ
 กล่าวได้ว่า วิธีใดเป็นวิธีที่ดีที่สุด เพราะการเรียนการสอนที่เกิดขึ้นแต่ละ
 ครั้งขึ้นกับองค์ประกอบหลายประการ ดังนั้นจึงเป็นหน้าที่ของผู้สอนที่
 จะต้องตัดสินใจเลือกวิธีสอนให้เหมาะสมกับสภาพที่เป็นอยู่ ซึ่งวิธีการสอน
 สามารถแบ่งออกเป็น 2 รูปแบบ ใหญ่ คือ 1) วิธีสอนที่ยึดครูเป็นศูนย์กลาง
 (Teacher – Centered Method) คือ การสอนที่อาจารย์เป็นผู้สอน ดำเนิน
 กิจกรรมการเรียนการสอนเป็นส่วนใหญ่ อาจารย์เป็นผู้ตั้งจุดมุ่งหมาย
 ควบคุมเนื้อหา จัดกิจกรรม และวัดผล 2) วิธีสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง
 (Child-centered Method) ได้แก่ วิธีสอนที่ให้ผู้เรียนมีโอกาสค้นคว้าหา
 ความรู้ด้วยตนเอง เป็นผู้วางแผนบทเรียน อาจารย์เป็นเพียงผู้แนะแนวไปสู่
 การค้นคว้าและแนะนำสื่อการเรียนการสอนให้กับผู้เรียนได้ค้นคว้าหา
 ความรู้ด้วยตนเอง

การสอนโดยทั่วไปมักใช้วิธีการสอนหลายวิธีร่วมกัน
 เนื่องจากแต่ละวิธีมีคุณสมบัติเฉพาะ ไม่สามารถสนองวัตถุประสงค์ในการ
 สอนของแต่ละเนื้อหาได้ครอบคลุม เช่น การบรรยาย เป็นวิธีที่สามารถ

ถ่ายทอดเนื้อหาได้เร็ว ผู้เรียนอาจไม่สามารถเข้าใจได้อย่างชัดเจน โดยเฉพาะในเรื่องที่เป็นกระบวนการหรือด้านทักษะ อาจต้องใช้วิธีสอนโดยการสาธิตหรือทดลองช่วย ในการสอนหากผู้สอนมีการเลือกใช้วิธีสอนที่หลากหลาย จะช่วยให้การสอนบรรลุผลสำเร็จมากขึ้น ในปัจจุบันจึงเน้นหลักการวิธีสอนที่ยึดผู้เรียนเป็นศูนย์กลาง

จากความเจริญก้าวหน้าทางเทคโนโลยีในปัจจุบัน มีผลกระทบต่อการเรียนการสอน เพราะผู้เรียนสามารถเรียนรู้ได้ด้วยตนเองมากขึ้น ดังนั้นสิ่งหนึ่งที่อาจารย์ต้องปฏิบัติอยู่เสมอ คือ การแสวงหาสารสนเทศสำหรับพัฒนาตนเองเพื่อให้ทันต่อเหตุการณ์ และสามารถดำเนินการสอนได้อย่างมีประสิทธิภาพ อาจารย์ที่ดีต้องยอมรับสภาพความจริงที่ว่า ตนเองไม่มีความชำนาญในเรื่องต่างๆ ทุกเรื่อง แต่สามารถแสวงหาความรู้ในเรื่องต่างๆ ได้จากแหล่งการเรียนรู้ตามต้องการ ดังนั้นอาจารย์สมัยใหม่ต้องตามให้ทันกับการเปลี่ยนแปลงของสังคมและเทคโนโลยีสมัยใหม่ เพื่อสร้างความเชื่อมั่นให้กับผู้เรียน

ไมเคิล ไอเซนเบอร์ (Michel Eisenberg) และ โรเบิร์ต เบอโกวิทซ์ (Robert Berkowitz) ได้เสนอวิธีการสอนแก้ปัญหาโดยใช้สารสนเทศ หรือ แนวคิด **Big6** ซึ่งเป็นวิธีการสอนที่เน้นให้ผู้เรียนแก้ปัญหาโดยใช้สารสนเทศและมีเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการค้นหารวบรวม สังเคราะห์ นำเสนอ และประเมินผลสารสนเทศ ซึ่งมีแนวคิดพื้นฐานจากการบูรณาการระหว่างวิชาทักษะสารสนเทศและวิชาทักษะคอมพิวเตอร์เข้าด้วยกัน การสอนทักษะนั้นต้องเชื่อมโยงกับเนื้อหาที่มีอยู่ในหลักสูตร โดยมอบหมายงาน และการสอนนั้นต้องมีการจัดอย่างเป็น

ระบบตามการประมวลผลสารสนเทศ (Jansen, 2007 ; วีระเดช เชื้อนาม, 2544, หน้า 2-5) ซึ่งมีขั้นตอนดังนี้

ขั้นที่ 1 การนิยามภาระงาน (task definition) เป็นการระบุปัญหาคืออะไร และสารสนเทศที่จำเป็นที่จะนำมาใช้แก้ปัญหา

ขั้นที่ 2 การกำหนดกลยุทธ์ในการแสวงหาสารสนเทศ (information seeking strategies) เป็นการเลือกแหล่งสารสนเทศเพื่อการแสวงหาสารสนเทศ โดยการเลือกและประเมินแหล่งสารสนเทศประเภทต่างๆ แล้วนำมาจัดลำดับความสำคัญของแหล่งสารสนเทศ เพื่อเลือกแหล่งสารสนเทศที่ดีที่สุด

ขั้นที่ 3 การกำหนดแหล่งสารสนเทศและการเข้าถึงสารสนเทศ (location and access) เป็นการระบุแหล่งที่อยู่ของสารสนเทศ และค้นหาสารสนเทศจากแหล่งสารสนเทศตามที่ได้กำหนดไว้ ผู้เรียนจะได้เรียนรู้เกี่ยวกับแหล่งสารสนเทศต่างๆ ผู้เรียนจะต้องศึกษาวิธีใช้แหล่งสารสนเทศนั้น เช่น การค้นคืนระบบออนไลน์ การใช้สื่อในรูปแบบอิเล็กทรอนิกส์ เป็นต้น

ขั้นที่ 4 การใช้สารสนเทศ (use of information) เป็นการเรียกใช้ เก็บรวบรวม สารสนเทศที่เกี่ยวข้องจากแหล่งสารสนเทศนั้น ๆ ในขั้นนี้ผู้เรียนจำเป็นต้องใช้วิธีการเก็บรวบรวมข้อมูล เช่น การอ่าน การถ่ายโอน การบันทึกข้อความ รูปภาพ การถ่ายภาพ เป็นต้น สิ่งสำคัญที่ผู้เรียนและผู้สอนจำเป็นต้องระมัดระวัง คือ ข้อมูลที่ได้ต้องสอดคล้องกับปัญหาและภาระงานที่ต้องการ

ขั้นที่ 5 การสังเคราะห์สารสนเทศ (synthesis) ขั้นนี้เป็น การรวบรวม จัดหมวดหมู่ เพื่อนำเสนอสารสนเทศที่ได้ค้นคว้ามา การ นำเสนอสามารถนำเสนอได้หลายวิธี เช่น การใช้โปรแกรมประมวลคำ โปรแกรมตารางคำนวณ โปรแกรมการนำเสนอ การสร้างโฮมเพจ การจัด นิทรรศการ สาธิตการทำงาน เป็นต้น

ขั้นที่ 6 การประเมินผล (evaluation) ขั้นนี้เป็นการ พิจารณาผลงานที่ได้ทำขึ้น และกระบวนการในการทำงานโดยพิจารณาว่า ผลงานที่ได้สอดคล้องกับปัญหาหรือไม่ และกระบวนการทำงานของผู้เรียน มีประสิทธิภาพหรือไม่

จากขั้นตอนดังกล่าวจะเห็นได้ว่าเป็นการสอนที่มีการ ผสมผสานทักษะสารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศเข้าด้วยกัน เพื่อให้ ผู้เรียนได้ใช้เทคโนโลยีสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการแสวงหาสารสนเทศ ตลอดจนวิเคราะห์ ตัดสินใจเกี่ยวกับสารสนเทศที่ได้มา เพื่อนำไปใช้อย่าง มีประสิทธิภาพ

5. คุณสมบัติของผู้สอน

อาจารย์หรือผู้สอน มีบทบาทหน้าที่ 3 ลักษณะ (ไพฑูริย์ สินลาร์ตัน, 2539, หน้า 191-192) คือ บทบาทในเชิงอนุรักษ์ (conservative role) บทบาทในเชิงสร้างสรรค์ (creative role) และบทบาทในเชิงก้าวหน้า (radical role) จากบทบาททั้ง 3 ลักษณะ จะเห็นว่า บทบาทในเชิงสร้างสรรค์ เป็นบทบาทที่สำคัญในฐานะอาจารย์มหาวิทยาลัย คือ การสอนที่อาจารย์ ปรับบทบาทจากอนุรักษ์นิยมเป็นเสรีนิยมมากขึ้น มีสิ่งที่เป็นแนวคิดใหม่ ผสมผสานเข้าไป คือ อาจารย์สอนโดยคำนึงถึงถึงความแตกต่าง ความถนัด

และความสนใจของนักศึกษาแต่ละคนแล้วพยายามกระตุ้น สนับสนุนให้เขาได้พัฒนาไปตามธรรมชาติและลักษณะที่สนใจ อาจารย์ต้องพยายามส่งเสริมให้นักศึกษาได้แสวงหาความรู้ในทิศทางที่เป็นตัวเขาเองมากที่สุด วิธีการนี้ อาจารย์ต้องปรับกระบวนการเรียนการสอนให้นักศึกษาได้ศึกษาค้นคว้าด้วยตนเองมากขึ้น อาจารย์ต้องแสวงหาความรู้ วิชาการใหม่ ๆ โดยการค้นคว้า วิจัย มาสอดแทรกในกระบวนการสอนและการอบรมตลอดเวลา

ชาญชัย อาจินสมาจาร (2547, หน้า 8-13) กล่าวว่า ผู้สอนต้องมีคุณสมบัติที่สำคัญ 2 ประการ คือ คุณสมบัติทางวิชาชีพ และคุณสมบัติส่วนตัว ซึ่งคุณสมบัติทางวิชาชีพ หมายถึง ความรู้ในเนื้อหาวิชาที่จะสอน ความเข้าใจในหลักการทางจิตวิทยาและการศึกษา ความเข้าใจและความซาบซึ้งในอาชีพการสอน มีความรู้ในวิชา/สาขาที่สอน เข้าใจตัวผู้เรียน เข้าใจหลักการสอน มีทักษะในการใช้เทคนิคการสอน มีความเข้าใจทั่วไปในความรู้สาขาอื่น เข้าใจและประทับใจในอาชีพครู ต้องตระหนักถึงจรรยาบรรณทางวิชาชีพด้วย ส่วนคุณสมบัติส่วนตัว หมายถึง สิ่งที่เกิดขึ้นจากบุคลิกภาพของผู้สอน ความสนใจ เจตคติ ความเชื่อ พฤติกรรมในการทำงานร่วมกับผู้เรียนและคนอื่น ๆ คุณสมบัติส่วนตัวมีความสัมพันธ์กับคุณลักษณะด้านความเฉลียวฉลาด สังคม กาย อารมณ์ และศีลธรรม

อรนุช โพชนุกูล (2545, หน้า 43) กล่าวว่า อาจารย์นอกจากจะทำการสอนแล้ว ควรมีคุณสมบัติอื่นที่นอกเหนือจากการสอน คือ

1. มีนวัตกรรมสูง รู้จักคิด รู้จักทำ รู้จักวิจัย และสรรหาความรู้ความชำนาญใหม่ๆ

2. เป็นผู้ที่ทำให้ผู้เรียนสามารถพัฒนาและเรียนรู้ได้อย่างเต็มศักยภาพ
 3. มีความเป็นสหวิทยาการ รอบรู้วิทยาการต่างๆ ที่เกี่ยวข้องกับวิชาที่สอน
 4. มีความรู้ด้านวิชาการที่หลากหลายและได้มาตรฐาน
 5. มีความสามารถในการใช้คอมพิวเตอร์และเทคโนโลยีสารสนเทศอย่างเต็มที่
 6. สามารถสื่อสารได้อย่างน้อย 2 ภาษา โดยเฉพาะภาษาไทยและภาษาอังกฤษ
 7. มีใจรักที่จะเป็นครู มีจรรยาบรรณ และเป็นแบบอย่างของคนรุ่นใหม่
 8. สามารถเข้ากับสังคมและวัฒนธรรมที่หลากหลายได้
- จะเห็นว่าจากคุณสมบัติดังกล่าวของผู้สอน จำเป็นต้องอาศัยสารสนเทศเป็นเครื่องมือในการแสวงหาความรู้ ผู้สอนต้องมีความสามารถในการใช้เทคโนโลยีเพื่อการสื่อสารและการสืบค้นสารสนเทศ ตลอดจนสามารถชี้แนะแนวทางการค้นคว้าให้แก่ผู้เรียนได้ จึงสรุปได้ว่าผู้สอนกับสารสนเทศเป็นสิ่งที่ต้องมีควบคู่กันเสมอ

6. ภารกิจของสถานศึกษาด้านสารสนเทศ

พระราชบัญญัติการศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 กำหนดภารกิจของสถานศึกษา ด้านที่สัมพันธ์กับสารสนเทศไว้ใน มาตรา 24 การจัดการกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ มาตรา 25 แหล่งการเรียนรู้

และมาตรา 30 พัฒนาระบบการเรียนการสอนที่มีประสิทธิภาพและส่งเสริมการวิจัยเพื่อพัฒนาการเรียนรู้ คือ

มาตรา 24 การจัดกระบวนการเรียนรู้ ให้สถานศึกษาและหน่วยงานที่เกี่ยวข้อง ดำเนินการดังต่อไปนี้

1. จัดเนื้อหาสาระและกิจกรรมให้สอดคล้องกับความสนใจและความถนัดของผู้เรียน โดยคำนึงถึงความแตกต่างระหว่างบุคคล
2. ฝึกทักษะ กระบวนการคิด การจัดการ การเผชิญสถานการณ์ และการประยุกต์ความรู้มาใช้เพื่อป้องกันและแก้ไขปัญหา
3. จัดกิจกรรมให้ผู้เรียนได้เรียนรู้จากประสบการณ์จริง ฝึกการปฏิบัติให้ทำได้ คิดเป็น ทำเป็น รักการอ่าน และเกิดการใฝ่รู้อย่างต่อเนื่อง
4. จัดการเรียนการสอนโดยผสมผสานสาระความรู้ด้านต่างๆ อย่างได้สัดส่วน สมดุลกัน รวมทั้งปลูกฝังคุณธรรม ค่านิยมที่ดีงาม และคุณลักษณะอันพึงประสงค์ไว้ในทุกวิชา
5. ส่งเสริมสนับสนุนให้ผู้สอนสามารถจัดบรรยากาศ สภาพแวดล้อม สื่อการเรียนการสอน และอำนวยความสะดวก เพื่อให้ผู้เรียนเกิดการเรียนรู้และมีความรอบรู้ รวมทั้งสามารถใช้การวิจัยเป็นส่วนหนึ่งของกระบวนการเรียนรู้ ทั้งนี้ ผู้สอนและผู้เรียนอาจเรียนรู้ไปพร้อมกันจากสื่อการเรียนการสอนและแหล่งวิทยาการต่างๆ
6. จัดการเรียนรู้ให้เกิดขึ้นได้ทุกเวลาทุกสถานที่ มี

การประสานความร่วมมือกับบิดา มารดา ผู้ปกครอง และบุคคลในชุมชนทุกฝ่าย เพื่อร่วมกันพัฒนาผู้เรียนตามศักยภาพ

มาตรา 25 รัฐต้องส่งเสริมการดำเนินงานและการจัดตั้ง
แหล่งการเรียนรู้ตลอดชีวิตทุกรูปแบบ ได้แก่ ห้องสมุดประชาชน
พิพิธภัณฑ์ หอศิลป์ สวนสัตว์

สวนสาธารณะ สวนพฤกษศาสตร์ อุทยานวิทยาศาสตร์และเทคโนโลยี
ศูนย์การศึกษาและนันทนาการ แหล่งข้อมูลและแหล่งการเรียนรู้อื่น อย่าง
พอเพียงและมีประสิทธิภาพ

มาตรา 30 ให้สถานศึกษาพัฒนากระบวนการเรียนการสอน
ที่มีประสิทธิภาพ รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนสามารถวิจัยเพื่อพัฒนาการ
เรียนรู้ที่เหมาะสมกับผู้เรียนในแต่ละระดับการศึกษา

จากสาระสำคัญดังกล่าว ดังนั้นการกำหนดภารกิจของ
สถานศึกษาด้านการจัดกระบวนการเรียนรู้ที่เน้นผู้เรียนเป็นสำคัญ
สถานศึกษาจำเป็นต้องจัดจัดกระบวนการเรียนรู้และจัดตั้งแหล่งการเรียนรู้
ทุกรูปแบบให้เกิดขึ้นในสถานศึกษาทุกแห่ง เพื่อที่จะส่งเสริมให้เกิดการ
เรียนรู้ตลอดชีวิต รวมทั้งส่งเสริมให้ผู้สอนมีการพัฒนาวิธีการสอนที่มี
ประสิทธิภาพเหมาะสมกับผู้เรียน โดยการวิจัย ซึ่งจำเป็นต้องใช้สารสนเทศ
จากแหล่งการเรียนรู้หรือแหล่งสารสนเทศต่างๆ นั้นเอง

การรู้สารสนเทศในระดับอุดมศึกษา

การรู้สารสนเทศ (Information Literacy) หมายถึง ทักษะ
ความรู้ ความสามารถของบุคคลที่สามารถระบุถึงความต้องการสารสนเทศ

ได้ สามารถแสวงหา ประเมิน และใช้สารสนเทศที่ได้มาอย่างมีประสิทธิภาพ และเกิดประสิทธิผล

การพัฒนาให้นักศึกษาให้เป็นผู้รักการเรียนรู้ตลอดชีวิต เป็นบทบาทสำคัญประการหนึ่งของการศึกษาระดับอุดมศึกษา สถาบันการศึกษาแต่ละแห่งมุ่งสอนให้นักศึกษา คิดเป็น คิดอย่างมีวิจารณญาณ ทำเป็น ฝึกการเรียนรู้อย่างเป็นระบบ เพื่อเป็นพลเมืองที่มีคุณภาพของสังคม ดังนั้นการเรียนรู้สารสนเทศจึงเป็นสิ่งสำคัญที่จะนำไปสู่จุดมุ่งหมายนี้ ทักษะการเรียนรู้สารสนเทศจะให้นักศึกษาสามารถเรียนรู้ได้อย่างอิสระ ต่อเนื่อง สามารถเข้าถึงแหล่งสารสนเทศที่เกี่ยวข้องกับการเรียนรู้ได้ โดยไม่จำกัดเวลาและสถานที่

การเรียนรู้สารสนเทศเป็นกระบวนการทางปัญญา เพื่อสร้างความเข้าใจในความต้องการสารสนเทศ การค้นหา การประเมิน การใช้สารสนเทศ และการสื่อสารที่มีประสิทธิภาพ การรู้สารสนเทศต้องอาศัยความสามารถและทักษะหลายประการ ทั้งความสามารถด้านการคิดตัดสินใจ ทักษะด้านการใช้เครื่องมือ อุปกรณ์ และเทคโนโลยีต่างๆ การรู้สารสนเทศเป็นความสามารถและทักษะที่ต้องมีควบคู่ไปพร้อมกับผู้เรียนซึ่งสมาคมห้องสมุดมหาวิทยาลัยและห้องสมุดเพื่อการวิจัย ประเทศสหรัฐอเมริกา ได้กำหนดมาตรฐานซึ่งใช้เป็นกรอบสำหรับประเมินนักศึกษาว่ามีการรู้สารสนเทศหรือไม่ เพียงใด ไว้ 5 ข้อ (Association of Collage & Research Libraries, 2007; สุจิน บุตรดีสุวรรณ, และชมนาด บุญอารีย์, 2550) คือ

มาตรฐาน 1 Know หมายถึง นักศึกษาสามารถกำหนดสารสนเทศที่ต้องการได้ สารระสำคัญ คือ ความสามารถในการระบุความต้องการสารสนเทศ ทั้งด้านเนื้อหาหรือ หัวข้อการศึกษาวิจัย รูปแบบของทรัพยากรสารสนเทศ และปริมาณของสารสนเทศที่ต้องการ ปัจจุบันทรัพยากรสารสนเทศมีการจัดเก็บไว้ในรูปแบบสื่ออิเล็กทรอนิกส์ จึงจำเป็นต้องทราบวิธีการใช้เพื่อให้ได้สารสนเทศที่ตรงกับเรื่องที่ต้องการได้

มาตรฐาน 2 Access หมายถึง นักศึกษาเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการได้อย่างมีประสิทธิภาพและประสิทธิผล คือ นักศึกษาสามารถเลือกวิธีการที่เหมาะสมสำหรับเข้าถึงสารสนเทศที่ต้องการ สามารถกำหนดกลยุทธ์ในการสืบค้นได้อย่างมีประสิทธิภาพ สามารถสืบค้นสารสนเทศแบบออนไลน์และรูปแบบอื่นๆ ได้ เป็นต้น

มาตรฐาน 3 Evaluate หมายถึง สามารถประเมินสารสนเทศ แหล่งสารสนเทศ และนำสารสนเทศมาประยุกต์กับความรู้เดิมได้ คือ สามารถสรุปสาระสำคัญจากสารสนเทศที่ได้ ประเมินสารสนเทศและแหล่งสารสนเทศได้ สังเคราะห์ใจความสำคัญเพื่อสร้างความคิดใหม่ เปรียบเทียบความรู้ใหม่กับความรู้เดิมที่มีอยู่เพื่อหามูลค่าเพิ่มได้ และสามารถแลกเปลี่ยนกับผู้อื่นเกี่ยวกับสารสนเทศที่ค้นได้

มาตรฐาน 4 Use หมายถึง นักศึกษาใช้สารสนเทศอย่างมีประสิทธิภาพเพื่อบรรลุวัตถุประสงค์ คือ การที่นักศึกษาสามารถประยุกต์สารสนเทศในการวางแผน สามารถปรับปรุงกระบวนการพัฒนาเพื่อการเรียนรู้ และสามารถสื่อสารสารสนเทศที่ได้มากับผู้อื่นได้

มาตรฐาน 5 Ethical หมายถึง นักศึกษาเข้าใจบริบททางสังคม กฎหมาย และเศรษฐกิจ ของสารสนเทศและใช้สารสนเทศอย่างมีจริยธรรมและถูกกฎหมาย คือ การที่นักศึกษา เข้าใจจริยธรรมการใช้สารสนเทศ การใช้สารสนเทศและเทคโนโลยีสารสนเทศในบริบททางเศรษฐกิจและสังคม

การรู้สารสนเทศมีความสำคัญกับนักศึกษา นักศึกษาที่ได้ชื่อว่าเป็นผู้รู้สารสนเทศจะสามารถแสวงหาและใช้สารสนเทศได้อย่างมีประสิทธิภาพ เกิดประโยชน์ต่อส่วนตัวและสังคม การรู้สารสนเทศมีความสัมพันธ์กับทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศ ทั้งด้านของการใช้คอมพิวเตอร์ โปรแกรมประยุกต์ต่าง ๆ และระบบการสื่อสารโทรคมนาคม ซึ่งสามารถนำมาประยุกต์ใช้ร่วมกัน ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ดังนั้น ผู้รู้สารสนเทศ จำเป็นต้องมีการพัฒนาทักษะทางด้านเทคโนโลยีสารสนเทศควบคู่ไปด้วย เพราะเทคโนโลยีสารสนเทศเป็นตัวสนับสนุนให้เกิดทักษะการรู้สารสนเทศนั่นเอง

สรุป

เมื่อประเทศก้าวเข้าสู่สังคมสารสนเทศ สารสนเทศจึงมีบทบาทสำคัญยิ่งต่อกระบวนการเรียนการสอน มีการนำสารสนเทศไปใช้ประกอบการเรียนการสอน เนื่องจากสารสนเทศให้ประโยชน์ต่อการศึกษา ทั้งการศึกษาในระบบโรงเรียน นอกโรงเรียน และการศึกษาตลอดชีวิต สารสนเทศเป็นหัวใจของการพัฒนาคนในอันที่จะช่วยขัดเกลาให้คนเป็นคนดี

เพิ่มพูนความรู้ สร้างกระบวนการเรียนรู้อย่างมีเหตุผล ซึ่งจะนำไปสู่การพัฒนาสังคมและประเทศโดยรวม ดังนั้นในกระบวนการเรียนการสอน ผู้สอนต้องสอนให้ผู้เรียนได้รับประสบการณ์ตรง บทบาทของผู้สอนต้องเตรียมการสอน กิจกรรมการเรียนการสอน โดยใช้สารสนเทศ พร้อมระบุแหล่งการเรียนรู้และสารสนเทศเพิ่มเติมให้ผู้เรียนด้วย เพื่อที่ช่วยให้เกิดการเรียนรู้อย่างต่อเนื่อง

บรรณานุกรม

- ครรรชิต มาลัยวงศ์. (2535). เทคโนโลยีสารสนเทศ. กรุงเทพฯ : ศูนย์เทคโนโลยีอิเล็กทรอนิกส์และคอมพิวเตอร์แห่งชาติ.
- ชาญชัย อัจฉินสมาจาร. (2547). หลักการสอนทั่วไป. กรุงเทพฯ: รวมสาส์น.
- ชัชวาล วงษ์ประเสริฐ. (2537). สารสนเทศศาสตร์. ปทุมธานี: มหาวิทยาลัยรังสิต.
- ชุติมา สัจจามันท์. (2530) สารนิเทศวิทยาาสตร์และเทคโนโลยี. กรุงเทพฯ: มหาวิทยาลัยสุโขทัยธรรมาธิราช.
- ทิสนา เขมมณี. (2545). 14 วิธีสอนสำหรับครูมืออาชีพ (พิมพ์ครั้งที่ 3). กรุงเทพฯ: สำนักพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- ธีรศักดิ์ อัครบวร. (2545) ความเป็นครูไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: ก.พลพิมพ์ (1996).
- ประภาวดี สืบสนธิ์. (2543). สารสนเทศในบริบทสังคม (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: สมาคมห้องสมุดแห่งประเทศไทย.
- ไพฑูรย์ สีนลาร์ตัน. (2539). เพื่อความเข้าใจในสาระและกระบวนการของการอุดมศึกษา. กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2546). กระบวนทัศน์ใหม่ในการบริหารจัดการอุดมศึกษาไทย (พิมพ์ครั้งที่ 2). กรุงเทพฯ: คณะครุศาสตร์ จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.

- มาณี ไชยธีรานุวัตตศิริ. (2541). กระบวนการเรียนการสอน ใน อุดุทธ์ วิริย
เวชกุล. (บก.). **คู่มือการจัดการเรียนการสอนระดับบัณฑิตศึกษา.**
(หน้า 59-65). กรุงเทพฯ: บัณฑิตวิทยาลัย มหาวิทยาลัยมหิดล.
- วัลลภา เทพหัสดิน ณ อยุธยา. (2530). **อุดมศึกษา.** กรุงเทพฯ: ภาควิชา
อุดมศึกษาจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- _____. (2544). **การพัฒนาการเรียนการสอนทางการอุดมศึกษา (พิมพ์ครั้งที่ 2).** กรุงเทพฯ: โรงพิมพ์แห่งจุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วีระเดช เชื้อนาม. (2544, พ.ศ.). การสอนแก้ปัญหาโดยใช้สารสนเทศ.
วารสารวิชาการ, 4 (5), 2-5.
- ศศิธร สิทธิพรหม, และนิออน พิณประดิษฐ์. (2548, ก.ค.-ก.ย.).
ความสัมพันธ์ระหว่างการเรียนรู้อย่างมีความสุขกับผลสัมฤทธิ์
ทางการเรียนของนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์
มหาวิทยาลัยขอนแก่น. **มนุษยศาสตร์สังคมศาสตร์, 22 (4), 112-**
124.
- สำนักงานคณะกรรมการการศึกษาแห่งชาติ. (2550, มี.ค. 2). **พระราชบัญญัติ**
การศึกษาแห่งชาติ พ.ศ. 2542 และที่แก้ไขเพิ่มเติม (ฉบับที่ 2)
พ.ศ. 2545. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
http://www.onec.go.th/Act/law2542/index_law2542.htm
- สำนักงานเลขาธิการคุรุสภา. (2550, มีนาคม 9). **มาตรฐานวิชาชีพทาง**
การศึกษา.[ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
www.ksp.or.th/upload/278/files/434-2333.pdf

- สุจิน บุตรดีสุวรรณ, และชมนาด บุญอารีย์. (2550, สิงหาคม 20). **สารสนเทศกับการเรียนรู้ตลอดชีวิต**. [ออนไลน์]. เข้าถึงได้จาก:
<http://italpha.msu.ac.th/chakrit/subjects/ict2003/CHAPTER1.DOC>
- สุชาดา กิระนันท์. (2542). **เทคโนโลยีสารสนเทศสถิติ: ข้อมูลในระบบสารสนเทศ**. กรุงเทพฯ: ซอฟท์เพลส.
- อรนุช โพชนุกูล. (2545, มีนาคม). **ครูกับหน้าที่และบทบาทที่เปลี่ยนไป**. *วิชาการ*, 5 (3), 42-43.
- American Library Association. (1983). **ALA glossary of library and information Science**. Chicago: American Library Association.
- . (2007, August 30). **Information literacy competency standards for higher education**. [Online]. Available:
<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlstandards/informationliteracycompetency.cfm#ilhed>
- Association of Collage & Research Libraries. (2007, August 30). **The Standards: Step-by-step**. [Online]. Available:
<http://www.ala.org/ala/acrl/acrlissues/acrlinfolit/infolitstandards/stepbystep1/stepbystep.cfm>.
- Harrod, L. M. (1990). **Harrod's librarians' glossary of terms used in librarianship, documentation and the book crafts and reference book** (7 th ed.). Aldershort, Hants : Gower.

Jansen, Barbara A. (2007, August 30). **Big6 : A Good way to get started.**

[Online]. vailable:

<http://www.big6.com/showarticle.php?id=134&page=2>

ปัญหาทางกฎหมายกับการหันเหคดีเด็กและเยาวชนในกระบวนการ ยุติธรรม

ณัฐดนัย สุภัทรากุล*

1 ความเบื้องต้น

นับตั้งแต่มีการบังคับใช้พระราชบัญญัติจัดตั้งเยาวชนและ
ครอบครัว พ.ศ. 2534 อันมีจุดมุ่งหมายเพื่อการพิทักษ์ปกป้องคุ้มครอง
สวัสดิภาพเด็กและเยาวชนให้ได้รับการแก้ไขบำบัดฟื้นฟู (Rehabilitation)
เพื่อกลับตนเป็นพลเมืองดีมากกว่าที่จะลงโทษผู้กระทำความผิด (Crime
Control) ยังผลให้เด็กและเยาวชนซึ่งกระทำความผิดกฎหมายอาญาได้รับการ
ปฏิบัติที่แตกต่างจากผู้กระทำความผิดกฎหมายที่เป็นผู้ใหญ่ อาทิ ในขั้นตอนของ
การสอบปากคำของพนักงานสอบสวนจะต้องสอบปากคำร่วมกับพนักงาน
อัยการ นักสังคมสงเคราะห์ หรือนักจิตวิทยา ฯลฯ ให้เสร็จภายใน 24 ชั่วโมง
(มาตรา 50) การห้ามมิให้ผู้เสียหายฟ้องคดีอาญาซึ่งมีข้อกำหนดว่าเด็กหรือ
เยาวชนกระทำความผิดต่อศาลเยาวชนและครอบครัว เว้นแต่จะได้รับ
อนุญาตจากผู้อำนวยการสถานพินิจที่เด็กหรือเยาวชนนั้นอยู่ในเขตอำนาจ
(มาตรา 64) ฯลฯ อย่างไรก็ตาม กระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิมส่งผลให้การ

* น.บ. (เกียรตินิยม). น.บ.ท. น.ม. (กำลังศึกษาระดับดุษฎีบัณฑิต สาขานิติศาสตร์).

อาจารย์พิเศษสาขาวิชานิติศาสตร์ คณะมนุษยศาสตร์ มหาวิทยาลัยราชภัฏเทพสตรี

ดำเนินชีวิตตามปกติของเด็กและเยาวชนหยุดชะงักทำให้ขาดโอกาสในการศึกษาเล่าเรียนหรือการทำงาน โดยเฉพาะการที่เด็กหรือเยาวชนมิได้รับการประกันตัวและถูกควบคุมตัวไว้หรือกรณีที่ศาลเยาวชนได้พิพากษาให้ต้องเข้ารับการฝึกและอบรมอันเป็นการเสี่ยงต่อการเลียนแบบพฤติกรรมและเกิดมลทิน (Stigma) ประกอบกับจากสถิติของจำนวนเด็กและเยาวชนที่ถูกจับกุมและศาลมีคำพิพากษากระทำผิดซ้ำ ตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2546 ยังคงมีอัตราที่สูง¹ นอกจากนี้ก็เป็นผลมาจากนโยบายของกระทรวงยุติธรรมและ

¹ ตารางแสดงจำนวนคดีเด็กและเยาวชนถูกจับกุมส่งสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนทั่วประเทศและเป็นคดีที่กระทำผิดซ้ำ จำแนกตามฐานความผิดตั้งแต่ปี พ.ศ. 2540 - 2546

ฐานความผิด	ปี พ.ศ.						
	2540	2541	2542	2543	2544	2545	2546
รวม	3,715	5,207	5,099	6,580	5,414	5,531	4,535
ความผิดเกี่ยวกับทรัพย์สิน	1,369	1,603	1,399	1,707	1,474	1,532	1,903
ความผิดเกี่ยวกับชีวิตและร่างกาย	163	211	186	227	218	304	580
ความผิดเกี่ยวกับเพศ	101	87	78	107	103	136	164
ความผิดเกี่ยวกับความสงบสุข เสรีภาพ ชื่อเสียงและการปกครอง	35	28	47	83	63	88	106
ความผิดเกี่ยวกับยาเสพติดให้โทษ	1,842	3,013	3,083	4,120	3,254	3,162	1,269
ความผิดเกี่ยวกับอาวุธและ วัตถุระเบิด	172	189	73	125	107	114	161
ความผิดอื่นๆ	33	76	233	211	195	195	352

รัฐบาลในแผนพัฒนาเศรษฐกิจและสังคมแห่งชาติ ฉบับที่ 9 ที่เล็งเห็นถึง ปัญหาเรื่องปริมาณคดีสันศาลและนักโทษล้นคุก โดยให้แต่ละองค์กรใน กระบวนการยุติธรรมเสนอรูปแบบของการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) เช่น สำนักงานอัยการเสนอร่างกฎหมายเรื่องการต่อรองคำรับสารภาพ (Pre - bargaining) และผลักดันร่างพระราชบัญญัติชะลอการฟ้อง ซึ่งขณะนี้กำลัง อยู่ในขั้นของการกลั่นกรองโดยสำนักงานคณะกรรมการกฤษฎีกา และเพื่อ เป็นการตอบสนองนโยบายของรัฐบาล กรมพินิจเป็นหน่วยงานที่สำคัญ องค์กรหนึ่งในกระทรวงยุติธรรมเพื่อการอำนวยความสะดวกยุติธรรมให้แก่เด็กและ เยาวชน จึงได้พยายามคิดค้นรูปแบบการเบี่ยงเบนคดี (Diversion) ในรูปแบบ ของกระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ (Restorative Justice) ที่เรียกว่า การประชุมกลุ่มครอบครัว (Family and community Group Conferences)

2 กระบวนการยุติธรรมเชิงสมานฉันท์ด้วยวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัว และชุมชน (Family and Community Group Conferencing : FCGC)

กรมพินิจและสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน กระทรวงยุติธรรม เปิดดำเนินการมากกว่า 50 ปี มีพันธกิจหลากหลายที่จะต้อง ปฏิบัติทั้งงานคดีอาญา คดีครอบครัว งานควบคุมตัวเด็กและเยาวชน มี ลักษณะงานที่อยู่ยากละเอียด ซึ่งแม้แต่รูปแบบกระบวนการยุติธรรมทาง อาญาสำหรับเด็กและเยาวชนของไทย ในอดีตก็ยังไม่สามารถแก้ไขฟื้นฟูเด็ก และเยาวชนที่กระทำผิด (เช่น ไม่มีการแยกตัวเด็กและเยาวชนซึ่งกระทำ ความผิดเล็กน้อยกับผู้กระทำความผิดคดีนี้เสียออกจากกัน ทำให้เสี่ยงต่อการ

ถ่ายทอดพฤติกรรมกันได้) กระทั่งกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนได้คิดค้นบูรณาการปัญหาที่เกิดขึ้น จนมีการนำแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวของประเทศนิวซีแลนด์ และออสเตรเลีย ซึ่งประสบความสำเร็จเป็นอย่างดี มาปรับใช้โดยผ่านทางมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ พ.ศ. 2534 กระทั่งถึงปัจจุบัน

ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวและวิธีพิจารณาคดีเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 บัญญัติว่า “ในกรณีที่เด็กหรือเยาวชนต้องหาว่ากระทำความผิดเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน พิจารณา โดยคำนึงถึงอายุ ประวัติ ความประพฤติ สถิติปัญหา การฝึกอบรม สุขภาพ ภาวะแห่งจิต นิสัย อาชีพ ฐานะ ตลอดจนสิ่งแวดล้อมเกี่ยวกับเด็กและเยาวชนและพฤติการณ์ต่าง ๆ แห่งคดีแล้วเห็นว่าเด็กหรือเยาวชนอาจกลับตนเป็นคนดีได้โดยไม่ต้องฟ้อง และเด็กหรือเยาวชนนั้นยินยอมที่จะอยู่ในความควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนด้วยแล้ว ให้ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแจ้งความเห็นไปยังพนักงานอัยการ ถ้าพนักงานอัยการเห็นชอบด้วย ให้มีอำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนนั้นได้ คำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนั้นให้เป็นที่สุด และการควบคุมเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนตามวรรคหนึ่งให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนเห็นสมควรแต่ต้องไม่เกินสองปี และจะดำเนินการได้เฉพาะการกระทำความผิดทางอาญาที่มีอัตราโทษอย่างสูงตามที่กฎหมายกำหนดไว้ให้จำคุกเกินกว่าห้าปีขึ้นไป” แต่ตลอดระยะเวลา 50 ปีนับแต่ปี พ.ศ. 2494 ยังไม่เคยมีการนำไปใช้ให้เป็น

ประโยชน์กับเด็กและเยาวชน กระทั่งในปี พ.ศ. 2547 ที่ผ่านมารวมพันธกิจและ
 คุ้มครองเด็กและเยาวชน ได้นำวิธีการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน
 (Family and Community Group Conferencing FCGC) มาใช้เป็นกลยุทธ์ใน
 การดำเนินการ ทำให้ระยะเวลาของการดำเนินคดีในกระบวนการยุติธรรม
 เป็นไปอย่างรวดเร็ว อันส่งผลให้ลดค่าใช้จ่ายในกระบวนการยุติธรรมในชั้น
 ถัดไปได้เป็นจำนวนมากและที่สำคัญทำให้เด็กและเยาวชนไม่มีมลทินติดตัว
 ไปชั่วชีวิต

หลักการแนวคิดการประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชน ไม่ได้เข้า
 มาแทนที่กระบวนการยุติธรรมตามปกติแต่เป็นมาตรการเสริมให้กับ
 กระบวนการยุติธรรมสำหรับเด็กและเยาวชน โดยเฉพาะเด็กที่ไม่ได้ทำ
 ความผิดร้ายแรงและควรได้รับ โอกาส โดยการเยียวยาความเสียหาย ด้วย
 กระบวนการทางเลือกแทนกระบวนการยุติธรรมปกติ นายวิชาชัย ไทยเขียว
 รองอธิบดีกรมพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อธิบายหลักการและจุดเด่น
 ของการประชุมกลุ่มครอบครัวโดยสังเขป ดังนี้

1. เป็นการให้โอกาสเด็กได้กลับตัวแก้ไขความเสียหายที่เกิดจาก
 การกระทำของตนโดยไม่ต้องมีตราบาปติดตัวเป็นผลร้ายต่ออนาคตของเด็ก
2. เด็กต้องรับสารภาพด้วยความสมัครใจและแสดงความ
 รับผิดชอบต่อการกระทำผิดของตน
3. เด็กได้รับรู้ผลกระทบต่อเนื่องและความเจ็บปวดที่ผู้เสียหาย
 และบิดามารดา ได้รับจากการกระทำของตน
4. เด็กต้องพยายามแก้ไขผลร้ายจากการกระทำของตนที่เกิดกับ
 ผู้เสียหายที่ได้รับและพูดคุยกับเด็กที่ผู้ต้องหา

7. การขอโทษอย่างจริงใจโดยเด็กที่กระทำผิดต่อผู้เสียหายเป็นปัจจัยสำคัญในความสำเร็จ

8. อาจให้มีการชดใช้ความเสียหายเป็นทรัพย์สินหรือ โดยการทำงานชดใช้ หรือการกระทำโดยประการอื่นแก่ผู้เสียหาย ตามความเหมาะสมหรือทำงานบริการสังคมที่เป็นประโยชน์ต่อชุมชนอย่างแท้จริง

9. ครอบครัวและชุมชนเป็นผู้ประชุมกำหนดโทษและมาตรการที่แก้ไขวยาเด็กนั่นเอง ภายใต้อหัตถ์การที่ว่า “ไม่มีใครหวังดีต่อเด็กเกินกว่าพ่อแม่หรือครอบครัวของเด็กเอง” แต่มาตรการในการลงโทษและแก้ไขนั้น ต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่าย ทั้งผู้เสียหายและเจ้าหน้าที่ที่เกี่ยวข้องทุกฝ่าย

10. เด็กรู้สึกว่าคุณลงโทษโดยพ่อแม่ และคนในชุมชนที่รู้จักเขามาตั้งแต่เกิด ไม่ใช่โดยคนแปลกหน้า

11. โทษที่ลงต้องไม่ทำลายชีวิตปกติและพัฒนาการของเด็กและต้องเป็นไปเพื่อให้เด็กกลับเป็นคนดีและอยู่ได้อย่างปกติในครอบครัว และสังคม โดยไม่ถูกผลักดันให้กลับมาทำความผิดซ้ำอีก

12. ข้อตกลงในการลงโทษเด็กที่ครอบครัวกำหนดต้องทำเป็นหนังสือและต้องได้รับความเห็นชอบจากทุกฝ่ายที่เกี่ยวข้อง และเด็กที่กระทำผิดกับครอบครัวต้องปฏิบัติตามนั้น

13. หากเด็กปฏิบัติได้ครบถ้วนตามข้อตกลงก็จะไม่ถูกดำเนินคดีต่อไป และถือเสมือนว่าเด็กไม่เคยกระทำความผิดมาก่อนเลย

จากการริเริ่มนำวิธีการดังกล่าวมาใช้ ก่อให้เกิดผลดีแก่เด็กและเยาวชนเป็นอย่างมาก เห็นได้จากในปีงบประมาณ 2547 ที่ได้มีการประชุม

กลุ่มครอบครัวและชุมชน (FCGC) ไปทั้งสิ้นจำนวน 2,974 คดี และทำให้ประหยัคงบประมาณของรัฐในหน่วยงานกระบวนการยุติธรรมชั้นถัดไปมากกว่า 102 ล้านบาทต่อปี และที่สำคัญที่สุดเด็กและเยาวชน จำนวนกว่า 1,800 ราย ไม่มีมลทินติดตัว อีกทั้งการติดตามและการประเมินผลพบว่ามีเด็กและเยาวชนจำนวน 48 ราย หรือคิดเป็นร้อยละ 2.56 เท่านั้นที่กระทำความผิดซ้ำ ในขณะที่การใช้กระบวนการยุติธรรมแบบดั้งเดิมคือนำคดีเข้าสู่กระบวนการยุติธรรมตามปกติเด็กและเยาวชนกระทำความผิดซ้ำประมาณ ร้อยละ 14 ต่อปี อย่างไรก็ตาม แม้การประชุมกลุ่มครอบครัวมีข้อดีอยู่หลายประการแต่จากการปฏิบัติงานพบปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญบางประการในการประชุมกลุ่มครอบครัว

3 ปัญหาทางกฎหมายที่สำคัญและแนวทางแก้ไข

เมื่อพนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้อง หลังจากที่ได้มีการประชุมกลุ่มครอบครัว ตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัวกลาง พ.ศ. 2534 และได้มีการทำหนังสือยินยอมที่จะอยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนแล้ว พบว่ายังไม่มีหลักประกันใดในการที่จะเป็นแรงขับให้เด็กหรือเยาวชนปฏิบัติตามหนังสือยินยอมให้อยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน อย่างมีประสิทธิภาพ มีเพียงมาตรการกำหนดให้เด็กหรือเยาวชนมารายงานตัวต่อพนักงานคุมประพฤติตามวันเวลาที่กำหนด และแม้ตามแบบฟอร์มหนังสือยินยอมให้อยู่ในความควบคุมและค้ำประกันสัญญาว่าจะไม่กระทำความผิดอีก

กำหนดไว้ว่าหากเด็กหรือเยาวชนไม่มาพบตามที่เจ้าหน้าที่นัดทุกครั้งหรือมีการกระทำความผิดซ้ำ จะถูกปรับตามความในมาตรา 91 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แต่อาจมีปัญหาในการบังคับใช้กฎหมายอยู่พอสมควร เนื่องจากตามมาตรา 91 กำหนดให้ต้องนำทนายผู้ติดตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความแพ่ง ภาคบังคับคดีมาใช้บังคับโดยอนุโลม และในการปฏิบัติงานผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ก็ได้ให้นำทนายผู้ติดตามมาใช้จริง

นอกจากนี้หนังสือยินยอมให้อยู่ในความควบคุมและกำนัลสัญญาว่าจะไม่กระทำความผิดอีก ที่ระบุให้อำนาจผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน สั่งปรับและร้องขอให้มีการบังคับคดีได้ ตามมาตรา 91 นั้น ผู้เขียนเห็นว่าบทบัญญัติในส่วนนี้เพียงกล่าวถึงวิธีการส่งตัวเด็กหรือจำเลยมายังสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในกรณีที่ผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนหรือศาลได้มอบตัว (ไม่ใช่กรณีประกันตัว) เด็กหรือเยาวชนไว้กับบิดามารดา ผู้ปกครอง หรือบุคคล หรือองค์กรอื่นตั้งแต่ในชั้นสอบสวนตามมาตรา 50 หรือในระหว่างการพิจารณาคดีของศาลตามมาตรา 89 แต่กรณีนี้เป็นขั้นตอนหลังจากที่พนักงานอัยการมีคำสั่งไม่ฟ้องคดีเด็กหรือเยาวชนนั้นแล้ว และมาตรา 63 ก็ยังบัญญัติให้อำนาจสั่งไม่ฟ้องเด็กหรือเยาวชนเป็นที่สุด จริงอยู่แม้ตามวรรคสองจะบัญญัติในเรื่องการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนไว้ว่า “กรณีการควบคุมตัวเด็กหรือเยาวชนในสถานพินิจตามวรรคหนึ่ง ให้มีกำหนดเวลาตามที่ผู้อำนวยการสถานพินิจเห็นสมควร แต่ต้องไม่เกินสองปี” ในขณะที่ตามพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ มิได้ให้คำนิยาม คำว่า “ควบคุม” ว่ามี

ความหมายหรือนัยยะอย่างไร แม้จะมีบทเชื่อมโยงตามมาตรา 63 ที่ระบุให้นำกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญามาใช้บังคับแก่คดีเยาวชนและครอบครัวเท่าที่ไม่ขัดหรือแย้งกับพระราชบัญญัติ แต่เมื่อพิจารณาคำนิยามคำว่า “ควบคุม” ตามประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญาซึ่งได้ให้คำนิยามไว้ว่า การควบคุม หมายความว่า การควบคุมหรือกักขังผู้ถูกจับโดยพนักงานฝ่ายปกครองหรือตำรวจระหว่างสืบสวนและสอบสวน (มาตรา 2(21)) แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งเป็นกรณีที่สามารถนำมาใช้ได้ ในระหว่างชั้นสืบสวนและสอบสวนเท่านั้น จึงไม่อาจนำมาปรับใช้กับกรณีตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534

ดังนั้น แนวทางในการแก้ไขปัญหาดังกล่าว ผู้เขียนเห็นว่าควรมีการบัญญัติกฎหมายแก้ไขเพิ่มเติม พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนฯ เฉกเช่นเดียวกับพระราชบัญญัติคุ้มครองเด็กฯ ซึ่งกำหนดหน้าที่ให้บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ต้องวางเงินไว้จำนวนหนึ่งเพื่อเป็นการประกัน ข้อตกลงว่าสามารถที่จะดูแลเด็กให้เป็นพลเมืองดีได้ และเมื่อการกระทำผิดเกิดขึ้นซ้ำอีก หรือมีการผิดเงื่อนไขก็สามารถริบเงินจำนวนนี้ได้ทันที ซึ่งเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน เสนอความเห็นสิ่งไม่พ้อง โดยใช้มาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ต่อพนักงานอัยการ และที่ประชุมกลุ่มครอบครัวและชุมชนบรรลุข้อตกลงในเบื้องต้น ก็อาจกำหนดเงินจำนวนหนึ่งให้ถือเสมือนเป็นเงินประกันตามหนังสือยินยอมที่จะอยู่ในความดูแลของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน ในช่วงระยะเวลาดังกล่าว บิดามารดาหรือผู้ปกครอง ต้องให้

ความดูแลเอาใจใส่ทั้งเรื่องความเป็นอยู่และความประพฤติเพื่อไม่ให้เด็กกลับไปกระทำความผิดซ้ำอีก

อย่างไรก็ดี หากเป็นครอบครัวที่ยากจนไม่มีเงินพอที่จะทำสัญญาประกันเงื่อนไข เช่น เงินที่ประกันตัวชั่วคราวเด็กหรือเยาวชนอาจจะได้มาจากหยิบยืมหรือกู้จากบุคคลอื่น ก็ชอบที่จะยื่นคำร้องต่อผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชนว่าตนเป็นคนอนาถาและมีเหตุจำเป็นต้องนำเงินจำนวนดังกล่าวคืนเจ้าหนี้หรือเมื่อผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน รับคำร้องและพิจารณาแล้วว่ามีเหตุผลอันสมควรและเป็นความจริงก็ชอบที่อนุญาต โดยใช้วิธีการอื่นแทนการนำเงินมาวางเป็นประกันเงื่อนไข ดังเช่นศาลจังหวัดสุพรรณบุรี มีการขยายประเภทของสิ่งที่จะนำมาเป็นประกันได้ ซึ่งทำเป็นโครงการช่วยเหลือคนยากจนและเป็นการกำจัดเจ้าหนี้เงินกู้ในระบบให้ออกจากการเป็นกาฝากในกระบวนการยุติธรรม เช่น การใช้ทะเบียนรถจักรยานยนต์ ก็เป็นเอกสารที่แสดงความเป็นเจ้าของในสังหาริมทรัพย์เช่นเดียวกัน ภาพถ่ายบ้านของครอบครัวเยาวชน หรือมีการใช้บุคคลที่ค้ำประกันจากแนวคิดเดิมที่ใช้ข้าราชการตั้งแต่ ซี 3 ขึ้นไป ก็เปลี่ยนมาเป็นบิดามารดา หรือผู้อุปการะเลี้ยงดูเยาวชนอยู่ในขณะกระทำความผิด เนื่องจากแนวคิดนี้เป็นการผูกติดเชื่อมคุณค่าทางจิตใจระหว่างนายประกันและเยาวชนเข้าด้วยกันอย่างแยกไม่ขาด ซึ่งจากประสบการณ์ที่ผ่านมา ก็มีกรณีที่เยาวชนหลบหนีไปซึ่งเป็นการผิดเงื่อนไขในสัญญาประกันตัวชั่วคราวโดยใช้เงินประกัน ก็ไม่ทำให้เยาวชนรู้สึกว่าการหนีประกันตัวเป็นเรื่องที่ผิดหรือทำให้ผู้มีพระคุณต้องเดือดร้อน แต่หากนำมาตรการการประกันตัว โดยให้ใช้บิดามารดาหรือผู้ปกครองเป็น

หลักประกันแล้ว เขาชนก็ย่อมคิดได้ว่าหากตนหลบหนีไปหรือทำอะไรผิดสัญญาหรือเงื่อนไขการสั่งไม่ฟ้องตามมาตรา 63 ย่อมทำให้บิดามารดาหรือผู้ปกครองต้องเป็นทุกข์และเดือดเนื้อร้อนใจเป็นอย่างมาก และกรณีที่ครอบครัวมีเงินประกันไม่เพียงพอหากมีการเรียกหลักประกันเพิ่มเติม ก็อาจจัดให้มีการทำสัญญาโดยจะชำระที่เหลือในวันเวลาใด และกำหนดให้การหนีประกันตัวในระหว่างเงื่อนไขของมาตรา 63 ถือว่าเป็นการกระทำผิดอาญา หรืออาจชดเชยจำนวนเงินที่เหลือโดยการให้บริการสาธารณะ

นอกจากนี้ พนักงานอัยการโดยหลักแล้วเป็นที่รู้กันโดยทั่วไปว่าสามารถใช้ดุลยพินิจสั่งฟ้องหรือสั่งไม่ฟ้องผู้ต้องหาได้ ดังที่มีบัญญัติไว้ในมาตรา 143 แห่งประมวลกฎหมายวิธีพิจารณาความอาญา ซึ่งการสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการไม่ว่าจะเป็นในประเทศญี่ปุ่น สหรัฐอเมริกา ฯลฯ ต่างก็แยกประเภทได้เป็น 2 ประเภท คือ การสั่งไม่ฟ้องแบบไม่มีเงื่อนไข (Unconditional Dismissal) และการสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไข (Conditional Dismissal) หรือการชะลอการฟ้อง (Suspended Dismissal) ซึ่งในทางปฏิบัติเมื่อพนักงานอัยการได้รับความเห็นจากผู้อำนวยการสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน และเห็นชอบด้วยก็สั่งไม่ฟ้อง (Dismissal) เด็กหรือเยาวชน โดยคำสั่งไม่ฟ้องของพนักงานอัยการนี้ให้เป็นที่สุด (มาตรา 63)

จะเห็นได้ว่าตามมาตรา 63 แห่งพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 บทบัญญัติดังกล่าวมิได้ระบุว่าเป็นการสั่งไม่ฟ้องรูปแบบใด ดังนั้น ผู้เขียนจึงเสนอการแก้ไขปัญหากรณีเด็กหรือเยาวชนไม่ปฏิบัติตามหนังสือขอมอบอยู่ในการควบคุมของสถานพินิจและคุ้มครองเด็กและเยาวชน โดยการประสานงานในทางปฏิบัติกับอัยการสูงสุด

หรืออัยการจังหวัดแผนกคดีเยาวชนและครอบครัว เพื่อขอความร่วมมือให้
ข้อเสนอแนะในเรื่องของการใช้ดุลยพินิจสั่งไม่ฟ้องแบบมีเงื่อนไข
(Conditional Dismissal) ซึ่งอาจออกเป็น “ระเบียบการใช้ดุลยพินิจในการสั่ง
ไม่ฟ้องในคดีที่มีการจัดให้มีการประชุมกลุ่มครอบครัวตามมาตรา 63 แห่ง
พระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 ” ในคดีที่เข้าสู่
การประชุมกลุ่มครอบครัว พนักงานอัยการอาจจะมีออกคำสั่งไม่ฟ้องแบบมี
เงื่อนไข โดยให้รอการฟ้องไว้เพื่อวิเคราะห์ความประพฤติของผู้ต้องหาโดย
การคุมประพฤติไม่เกิน 2 ปี ต่อเมื่อเด็กหรือเยาวชนได้แก้ไขปรับปรุงความ
ประพฤติดีขึ้นแล้ว พนักงานอัยการเจ้าของสำนวนจึงจะมีคำสั่งไม่ฟ้อง
เด็ดขาดในที่สุด ซึ่งย่อมจะทำให้บังเกิดผลในการแก้ไขปรับปรุงความ
ประพฤติของเด็กหรือเยาวชน เพราะเด็กหรือเยาวชนจะระลึกเสมอว่าตน
อาจจะถูกฟ้องได้อีกถ้าไม่แก้ไขปรับปรุงความประพฤติให้ดีขึ้น และจะทำ
ให้คำสั่งไม่ฟ้องนั้นมีความเป็นภาวะวิสัย (Objective) อีกทั้งยังเป็นการอุด
ช่องว่างของกฎหมายมาตรา 63 ได้อย่างมีประสิทธิภาพโดยไม่จำเป็นต้องรอการ
แก้ไขเพิ่มเติมพระราชบัญญัติจัดตั้งศาลเยาวชนและครอบครัว พ.ศ. 2534 แต่
อย่างไร

เอกสารอ้างอิง

จตุพร ลิ้มมันจริง. (2547). จิตวิทยาวัยรุ่น. กรุงเทพฯ : โรงพิมพ์มหาวิทยาลัย
รามคำแหง.

วิชา มหาคุณ. (2548). ศาลเยาวชนและครอบครัวตามแนวความคิดสากล.
กรุงเทพฯ : พิมพ์อักษร.

ธรรมชาติ...ศิลปะสุนทรียะที่หาได้ทั่วไป

ชาติชาย อนุกุล*

“ศิลปินไม่ใช่คนพิเศษ แต่ทุกคนเป็นศิลปินที่มีความพิเศษอยู่ใน
ตน” (อนันต๊ะ กุมาราสวามี) หนังสือเล่มหนึ่งที่ผู้เขียนมีโอกาसानแล้วทำ
ให้เกิดความรู้สึกรักย้อนกลับไปสู่อุดมคติในเรื่องของความเป็นธรรมชาติ
ในชนบท นั่นคือ หนังสือ *ต้นไม้สายใยชีวิต* เขียนโดยจอห์น เลน แพลเป็น
ภาษาไทยโดย สดใส ชันติวรพงศ์ จอห์น เลน เขียนหนังสือเล่มนี้เพื่อแสดง
ให้เห็นว่า “ศิลปะก็คือการงานแสนธรรมดาสามัญในวิถีชีวิตของคนเรา
นั่นเอง ไม่ใช่สิ่งที่เลิศเลอ วิเศษวิโสมาจากไหน หรือไม่ใช่ภาพเขียนที่ราคา
มหาแพงอย่างที่รู้กันในปัจจุบัน”

เนื้อหาตอนหนึ่งของจอห์น เลน กล่าวไว้ว่า

ผมมีความสุขอย่างใหญ่หลวงจากการที่ได้ออกไปเดินเกือบทุกเย็น
ผมเดิน ไปกลางทุ่ง ผมไม่มีรถยนต์ ได้แต่เดินไปอย่างช้า ๆ สังเกตชีวิตและ
รายละเอียดเล็ก ๆ น้อย ๆ ของโลก ไม่ว่าจะ เป็น ต้นกระเทียมป่าในป่า

* อาจารย์ประจำสาขาวิชาศิลปกรรม รองคณบดีฝ่ายกิจการนักศึกษา คณะมนุษยศาสตร์และ
สังคมศาสตร์ กำลังศึกษาต่อระดับดุษฎีบัณฑิตสาขาศิลปวัฒนธรรมวิจัย

ละเมาะที่อยู่อาศัยของฝูงนก ก้อนหิน และกิ่งไม้บนทางเดินสีน้ำตาลอมชมพู สีแดง ซึ่งแต่งแต้มโลก ใบไม้เฝ้า ๆ ใต้เดือนมฤคไปในโพรงหญ้า พอพลบค่ำ ผมกลับบ้านอย่างมีนเมากับสิ่งที่ได้เห็นร่องเท้าเปือกและ แต่ภาพที่ตราตรึง อยู่ในใจทำให้ผมปลานปลัดี้ม รู้สึกมั่งคั่ง เมื่อดวงดาวแรกเริ่มเคลื่อนขึ้นสู่ ท้องฟ้า นกนางแอ่นบินว่อนไปทั่วท้องนา เสียงกระพือปีกของมันยังติดหูผม มาจนวันนี้ (จอห์น เลน, และสไตลัน ชันดิรพงศ์, 2548 หน้า 19-20)

เมื่ออ่านเนื้อหาตอนนี้จบผู้เขียนมีความรู้สึกว่าคุณนตรียะความงาม และการหาความสุขไม่ใช่เรื่องที่อยู่ไกลตัวเราเลย ความงามอยู่ใกล้ ๆ ตัวเรา นี้เอง จากประสบการณ์ของผู้เขียนเองที่เติบโตในชนบท ได้มีโอกาสสัมผัส กับความรู้สึกอย่างนี้เช่นกัน เมื่อตอนเด็กชีวิตครอบครัวผูกพันกับวิถีชีวิต ชาวนา ที่มีวัฒนธรรมแบบเรียบง่าย ทำให้เกิดความรู้สึกซาบซึ้งถึงภาพและ กลิ่นต่าง ๆ ของชนบทเช่น กลิ่นกองฟางเมื่อเขานวดข้าวเสร็จใหม่ ๆ กลิ่น หอมของไอนดินขณะที่ฝนเริ่มตก เสียงน้ำฝนที่กระทบกับหลังคาสังกะสี หลังจากทีฝนหยุดตกเมื่อเดินไปในทุ่งนาจะพบกับน้ำใส ๆ มีเสียงดนตรี ธรรมชาติ ได้แก่ กบ เขียด ร้องกันอย่างไพเราะทุกก้าวที่เดิน ไปจะมีแต่ความ ชุ่มฉ่ำ ปู่ออกหาอาหาร ดอกจานที่โชวีความงดงามเป็นสีส้มสด ต่าง ๆ เหล่านี้ไม่อาจพรรณนาได้ทั้งหมด แต่เป็นความตรึงใจที่หาไม่ได้ง่าย ๆ ใน สังคมปัจจุบันอีกแล้ว

ปัจจุบันสังคมเปลี่ยนแปลงเร็วมากในยุคของความเอื้ออาทรหมดไป ความละ โมบเห็นแก่ตัว ความฟุ่มเฟือย ความเร่งรีบในสังคมทุนนิยมเข้ามา แทนที่ ทำให้เราลืมนุทริยะเหล่านี้ไปหมดสิ้น ตั้งหน้าตั้งตาทำงาน หามรุ่ง หามค่ำเพื่อให้ได้มาซึ่งเงินตราเพื่อตอบสนองความสะดวกสบายทางร่างกาย

แต่ด้านจิตใจกลับเสื่อมถอยลง สังคมแบบครอบครัวเริ่มเสื่อมไป กลายเป็นสังคมเมืองมากขึ้น เห็นแก่ตัวมากขึ้น ยุคนี้จึงเป็นยุคสมัยแห่งการนิยมวัตถุ ใ้ชีวิตเป็นตั้ชีวิตตัดสินทุกอย่างแบ่งแยกรวยจนและชนชั้น เราทำลายธรรมชาติเพื่อจะเอาชนะมันลี้มไปว่าแท้จริงแล้วธรรมชาติคือจุดกำเนิดของสรรพสิ่ง ดังปรัชญาของเต๋าได้กล่าวไว้ว่า

ลัทธิเต๋าสอนให้มนุษย์ดำเนินชีวิตไปตามธรรมชาติไม่ขัดขืนหรือฝืนฝืนต่อธรรมชาติหมายถึงการใช้ชีวิตอย่างสงบ เรียบง่ายไม่แก่งแย่งแข่งขัน ไม่ฟุ้งเฟ้อ ฟุ่มเฟือย รู้จักความพอเหมาะพอดี ไม่ดิ้นรนแสวงเกินความจำเป็น ทำจิตใจให้สงบเยือกเย็น มีเต๋าเป็นอุดมคติ คำสอนของลัทธิเต๋ามีอิทธิพลมาก ต่องานศิลปะศิลปินของจีนมักยึดเอาหลักคำสอนของลัทธิเต๋าในการสร้างผลงานด้านศิลปะการวาดภาพ และมักเดินทางท่องเที่ยวไปตามสถานที่ต่าง ๆ เพื่อชมความสวยงามของธรรมชาติ และปล่อยจิตใจให้ซึมซับดื่มด่ำกับความงดงามและสงบเงียบของธรรมชาติ นั้น เช่น ป่า เขา ลำเนาไพร น้ำตก ลำธาร ห้วยละหาน แมกไม้ เป็นต้น หลังจากนั้น พวกเขาที่จะปล่อยจิตใจให้ซึมซับเอาธรรมชาติ และวาดภาพไปตามความทรงจำเหล่านั้น ภาพวาดจึงออกมาอย่างงดงาม เป็นธรรมชาติอันมาจากจินตนาการอันซึมซับจากธรรมชาตินั่นเอง (ทองหล่อ วงษ์ธรรมมา, 2549 หน้า 34)

จะเห็นได้ว่าธรรมชาตินั้นมีความสำคัญต่อเรามาก การที่เราเห็นคุณค่าของธรรมชาติ เนื่องจากธรรมชาติเป็นผู้ก่อเกิดสรรพสิ่งที่มีคุณค่าทั้งต่อร่างกายและจิตใจดังที่ จอห์น เคน เขียนถึงชนเผ่าอินเดียนซึ่งอยู่ทางตะวันตก และเปรียบเทียบกับ เต๋า ซึ่งอยู่ทางโลกตะวันออกไว้ว่า

เมื่อชาวอินเดียในอเมริกาเหนือพูดถึงจิตวิญญาณ (Spirit) พวกเขาหมายถึงสิ่งที่ครอบคลุมและมีอยู่ในทุกสรรพสิ่ง มันหมายถึงธาตุการดำรงอยู่ เช่นเดียวกับที่ *ภารตวรรษกะ* อุปนิษัท กล่าวไว้ว่า “ไม่เห็นแต่เห็น ไม่รู้แต่รู้” นี่คือการกลับที่นักคิดชาวอินเดียและชาวจีนรับรู้กับมาตั้งแต่ศตวรรษที่ 6 ก่อน คริสตศักราช ความจริงที่สำคัญคือ จิตวิญญาณเต๋า หรือทิพยภาวนานั้น แท้จริงแล้ว ไม่ใช่สิ่งที่จะแสวงหาให้ไกลตัวออกไป หรือเป็นสิ่งที่อยู่นอกตัวเราไม่ได้อยู่บนสวรรค์ที่เราอาจไปถึงตอนตายไปแล้ว แต่เป็นบางสิ่งบางอย่างที่อยู่ใกล้มืออยู่ใน ส่วนลึกที่สุดของเรามาตลอดกาลนาน (จอห์น เลน, และสตีเฟน ชันตีวรงค์, 2548 หน้า 19-20)

เราทุกคนอาจมองหาความสุข ความงาม นอกตัวมากเกินไป แท้จริงแล้วสุขอยู่ที่ตัวเราเองสุนทรียะต่าง ๆ ที่เราต้องการในชีวิตคืออะไรกัน หากเรามัวไขว่คว้าความสุขจากภายนอกในสังคมสมัยใหม่ เช่นการไปดื่มกินไปแดนซ์ในเทคโนคลับ ชื่นชมกับทรัพย์สินนอกร่างกาย เช่น รถยนต์ สเตอริโอ มือถือ ซึ่งสุขนั้นหาเป็นสุขที่จริงยั่งยืนไม่ เป็นความสุขบนความทุกข์ต่างหาก

วิรุณ ตั้งเจริญ (2546 หน้า 31) ได้กล่าวถึงสุนทรียภาพไว้ว่า สุนทรียภาพคือประสบการณ์ที่ไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ เมื่อเราเดินทางไปสู่ท้องทุ่ง ภูเขา หรือทะเล เราชื่นชมกับภาพที่ปรากฏเบื้องหน้าภาพท้องทุ่งยามเช้าที่แสงอาทิตย์สาดส่อง ต้นข้าวสีเขียวลมพัดผ่าน ต้นข้าวทั้งท้องทุ่งลู่เป็นคลื่นตามลม คลื่นแล้วคลื่นเล่า ภาพภูเขาที่สูงทะมึน สง่างาม กลุ่มหมอกเมฆสีขาวเคลื่อนตัวผ่านไปภาพท้องทะเล สีเขียวเข้ม เขียวน้ำเงิน น้ำเงินเทา ไกล

สุดตา ระลอกคลื่นซัดเข้าสู่หาดทราย ฟองคลื่นสีขาวสะอาดซบซ้อนอยู่ ชายหาด ลมเย็นผ่านผิวพร้อมกลิ่นไอดิน ของท้องทุ่ง กลิ่นหอมของป่า ไอเต็มของท้องทะเล ความรู้สึกที่อึมเิบเบื้องหน้าธรรมชาติอันยิ่งใหญ่ นั้น เราต่างมีความรู้สึกตอบรับอย่างลึกซึ้งที่เราสัมผัสกับความงามรับรู้และซาบซึ่งความงาม โดยไม่หวังผลตอบแทนใด ๆ ความรู้สึกชื่นชมและปีติเกิดขึ้นและอยู่ในความทรงจำ เกิดขึ้นและสมบูรณ์ในตัวของมันเอง ความรู้สึกชื่นชมประทับใจในความงามเช่นนั้น เกิดและรับสัมผัสจากสุนทรียภาพในตัวคนของเรามีความมากน้อย สูง ต่ำ หรือไม่ต่ำ ต่างกันออกไปความปัจเจกภาพ ความแตกต่างที่อาจเกิดจากประสบการณ์ แวดล้อมส่วนบุคคล ระบบครอบครัว ระบบการศึกษา ระบบสังคม รวมทั้งการให้ “คุณค่า” ของแต่ละบุคคลที่มีต่อสิ่งต่าง ๆ หรือมีต่อความงามอีกด้วย

สังคมของเรานั้นเป็นสังคมแบบพึ่งพาธรรมชาติ ฉะนั้นความสงบสุขจะเกิดจากความผูกพันกับธรรมชาติ ความงามที่เป็นสุนทรียะนั้นไม่อาจมองได้จากความงามเพียงอย่างเดียว อาจมีอยู่ในความเสื่อมสลายผุพังด้วยก็เป็นที่ได้ว่า คัมภีร์เต๋า เขียนไว้กว่า 25 ศตวรรษว่า

เมื่อเต๋าอยู่ในทุกสิ่ง ความงามก็อยู่ในทุกสิ่ง ปราศจากขอบเขตเป็นอนันตภาพ ที่แผ่ครอบคลุมกว้างไพศาล ความงามมิได้มีเพียงในดอกไม้ ใบไม้ ธารน้ำใส ชุนเขา หรือในดวงจันทร์สว่างนวลเท่านั้น ความงามมิได้มีอยู่เพียง ในสิ่งสวยงามในสิ่งสมบูรณ์ในสิ่งสูงส่งเท่านั้น ความงามยังมีปรากฏอยู่ในสิ่ง น่าเกลียด มีอยู่ในสิ่งบกพร่อง และสิ่งสามัญธรรมดาอันต่ำต้อยในแผ่นกระดาษเก่า ๆ ในไม้ผุ ๆ ในกะโหลกกะลา ในรูโหว่หลังคา

รู้ ความงามยังมีอยู่ในโคลนตมที่สกปรก ในดอกไม้ที่เหี่ยวแห้ง
ในสีซีด ๆ ในความเก่าคร่ำคร่า ความงามในรูปแบบอันพิกลพิศ
ธรรมดาเหล่านี้ ได้ตอหน้ที่รูปแบบของความงามแบบเก่าโดย
สิ้นเชิง แจกกันลายครามนั้นงดงาม แต่ด้วยแตก กะลาแตก ที่ตกอยู่
ตามพื้นดินถึงงดงาม ปานกัน ดอกบัวที่บ้านสร้างอยู่บนกิ่งสด
ขึ้นอ้อมเอบกับดอกบัวที่หลุดจาก ขั้วร่วงหล่นแห้งเหี่ยวอยู่บน
พื้นถึงงดงามปานกันใครเลยเข้าใจถึงความงามที่แท้ (วิรุณ ตั้งเจริญ,
2546 หน้า 44 อ้างอิงจาก พจนานุกรมสันติ, 2530 หน้า 326)

ความคิดเกี่ยวกับเรื่องรสนิยมความงามของคนตะวันตกและ
ตะวันออกนั้นมีแตกต่างกัน ดังที่ จูนิจิโร ทานิชากิ พรรณนาถึงความงามและ
รสนิยมของญี่ปุ่นเปรียบเทียบกับชาวตะวันตกว่า

ขณะที่โลกตะวันตกแม้กระทั่ง “ผี” ก็ใสราวแก้ว เครื่องใช้
ในบ้านก็ทำนองเดียวกัน เราชอบสีที่มีส่วนผสมของความมืด แต่
ชาวตะวันตกชอบสีของแสงสว่าง ในกรณีเครื่องใช้ที่ทำด้วยเงิน
และทองแดง เรานิยมชมชื่นกับรอยเลื่อมและคราบคล้ำ ๆ ซึ่ง
ชาวตะวันตกเห็นว่า สกปรกไม่ถูกสุขลักษณะและขัดเครื่องใช้
ให้เงินเงาเจิดจ้าชาวตะวันตกนิยมทาเพดานและผนังด้วยสีอ่อน ๆ
เพื่อทำลายเงาสลัวให้มากที่สุด เท่าที่จะมากได้ในขณะที่เราปลูก
สวนให้เต็มไปด้วยไม้หนาทึบ ชาวตะวันตกกลับปลูกสนามหญ้า
ให้ลาดกว้างออกไปอะไรเป็นปัจจัยก่อให้เกิดความแตกต่างถึง
เพียงนี้ ข้าพเจ้ามีความเห็นว่า เราชาวตะวันออกมักจะแสวงหา
ความพอใจจากสิ่งแวดล้อมที่เราอยู่ดังนั้นความมืดจึงไม่ได้สร้าง

ความขัดเคืองใจให้แก่เรา เราชอบรับความมืดเป็นสิ่งที่หลีกเลี่ยงไม่ได้ ถ้าแสงมีอยู่น้อย เราก็ยอมรับว่ามีอยู่น้อย เราปล่อยตัวให้ซึมซาบในความมืด และ ณ ที่นั่นเราก็พบความงามตามแบบของมัน แต่ชาวตะวันตกผู้มีความคิดก้าวหน้ามีแต่จะพยายามทำให้ความเป็นอยู่ดีขึ้น จากเทียนไปสู่ตะเกียงน้ำมันจากตะเกียงน้ำมันไปสู่ตะเกียงก๊าซ จากตะเกียงก๊าซไปสู่ไฟฟ้า การแสวงหาแสงสว่างของชาวตะวันตกมีไม่รู้จักสิ้น และยอมเผชิญหน้ากับอุปสรรคทุกอย่าง เพื่อกำจัดเงาสลัวแม้เพียงเล็กน้อยให้หมดสิ้นไป (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2546 หน้า 44 อ้างอิงจาก สุวรรณ วาสี ไวศวรรรณ, 2507 หน้า 109-110)

ความงามจากทัศนยะของชาวตะวันออกรู้จัก ผูกพันอยู่กับธรรมชาติ เพราะนั่นเป็นวิถีชีวิตแบบดั้งเดิม การซาบซึ้งกับสิ่งรอบ ๆ ตัวที่เกิดขึ้น มีผลต่อการสร้างสรรค์ผลงานศิลปะที่แตกต่างกันในแต่ละท้องถิ่น บางคนคิดว่าการสร้างงานศิลปะนั้นเป็นเรื่องของศิลปินและเป็นเรื่องยากที่จะเข้าถึงความงาม ศิลปะเป็นเรื่องของพรสวรรค์ที่ติดตัวมาแต่เกิด นั่นอาจจะเป็นความคิดในยุคก่อนความคิดนี้อาจเกิดขึ้นราว ค.ศ. 1500 ซึ่งเป็นยุคฟื้นฟูศิลปะ ศิลปินไม่ยอมรับว่างานเป็นช่างฝีมือ พยายามให้คนยอมรับว่างานที่สร้างขึ้นเป็นสิ่งวิเศษเลิศเลอ ศิลปินคือคนพิเศษ *ไมเคิล แองเจโล* เป็นทั้งประติมากร กวี และสถาปนิกเชื่ออย่างลึกซึ้งว่าอัจฉริยะของเขาคือความเป็นทิพย์ ในบรรดาคู่แข่งทั้งหลายของเขา เขายอมรับว่ามีแต่พระเจ้าเท่านั้น ที่เป็นคู่แข่งกับเขาได้ ความคิดดังกล่าวเป็นความคิดที่ทำให้มองเห็นว่า ศิลปินผู้วิเศษเทียบเท่ากับพระเจ้า ซึ่งต่อมาภายหลังความคิดอันนี้หมดไป เพราะว่าการอหังการของ

มนุษย์ทำให้เราแยกตัวจากโลก จากธรรมชาติแวดล้อม คนทั่วไปคิดว่าตนเองต่ำต้อยเข้าไม่ถึงศิลปะอันวิเศษและสูงส่ง เมื่อประเทศที่เจริญแล้วนำความคิดเหล่านี้ไปดูถูกมนุษย์ด้วยกัน ดังเช่นบันทึกของนักสอนศาสนาชาวสเปนที่ได้ค้นพบดินแดนของชาว *โอห์เลน* พวกเขาแสดงความไม่พอใจ และติเตียนต่าง ๆ นานา พวกเขาบอกว่าพวกเขาโอห์เลนไร้ศาสนา ไม่มีโบสถ์ ไม่มีพระ ไม่มีคัมภีร์หรือหนังสือศักดิ์สิทธิ์ พวกเขาบอกว่าคนเหล่านี้ป่าเถื่อน พวกนี้ดีกว่าสัตว์เพียงเล็กน้อย แต่ความจริงกลับตรงข้ามอย่างสิ้นเชิง ไม่ปรากฏหลักฐานที่เป็นบันทึกของชาวสเปนว่าเขามีทัศนคติต่อ “ศิลปะ” ของเผ่าโอห์เลนอย่างไร พวกเขาอาจไม่เห็นสิ่งนี้มีพลังมีความเป็นทิพย์ เพราะพวกเขาแยกศิลปะไปจากชีวิตศิลปะคือเนื้อใน หรือแก่น หรือลวดลายในเนื้อไม้ เปรียบเหมือนว่า “ปลาที่อยู่ในทะเลหรือทะเลสาบไม่คิดถึงน้ำ” ชาวโอห์เลนก็ไม่คิดถึงศิลปะทำนองเดียวกัน (จอห์น เลน, และสไตน์ ชันติวรพงศ์, 2548 หน้า 38)

จากการเปรียบเทียบจะเห็นได้ว่าศิลปะกับชีวิตเรานั้นไม่ได้แยกออกจากกันอย่างความเชื่อแต่ก่อน หากแต่ประสานกลมกลืนเป็นหนึ่งเดียวกันดุจปลากับน้ำ ศิลปะคือทุกสิ่งในชีวิตประจำวันของเรา เราเริ่มรู้แล้วว่า ต่อให้สังคมให้คุณค่ามากมาอยู่กับ พรสวรรค์พิเศษทางศิลปะแต่ตัวเราเองทุกคนก็เป็นศิลปินที่สามารถสร้างสรรค์ได้ตามวิธีของเราเอง เราไม่ได้ถูกเลือกให้ทำงานสร้างสรรค์ แต่การทำงานสร้างสรรค์ เป็นธรรมชาติของเรา อาจพูดได้ว่าการสร้างสรรค์คือสภาพการดำรงอยู่ของเรา ศิลปะไม่ใช่เรื่องของศิลปินมืออาชีพเท่านั้น แต่ศิลปะคือส่วนหนึ่งในชีวิตประจำวัน ชีวิตบนถนน

หนทาง ชีวิตในบ้าน ชีวิตการทำงานไม่ว่าจะเกี่ยวกับเทคโนโลยี วิทยาศาสตร์

ศาสนา หรือธรรมชาติ เราต้องค้นหาตัวเราให้พบ เมื่อเราพบเมล็ดแห่งการสร้างสรรค์ในตัวของเราแล้ว จงเพาะมันให้เจริญเติบโตต่อไป โดยไม่ต้องกลัวว่าสิ่งใดผิดสิ่งใดถูก ตามแนวความคิดของการสร้างสรรค์งานศิลปะหลังสมัยใหม่ที่ว่า “ศิลปะหลังสมัยใหม่อาจแสดงความคิดที่อยู่เหนือวัตถุศิลปะมาใช้วัตถุเพื่อสื่อให้เห็นความคิดที่หลากหลาย ความรู้สึกในธรรมชาติแวดล้อมที่เปิดกว้างศิลปะอาจใช้ร่างกาย ธรรมชาติ สิ่งแวดล้อม เป็นสื่อในการนำเสนอศิลปะ ศิลปะกระบวนการความรู้ ความคิด และประสบการณ์ที่เป็นองค์รวมธรรมชาติกับสิ่งแวดล้อม” (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2547 หน้า 111-112)

การสร้างสุนทรียะให้เกิดขึ้นกับจิตใจหรือกับบุคคลใดนั้นต้องหล่อหลอมให้เกิดจิตสำนึกสุนทรียะ (Aesthetic Mind) เสียก่อน เมื่อเป็นเช่นนั้นบุคคลย่อมสร้างสรรค์ผลงานศิลปะได้อย่างมีสุนทรียะ ใคร ๆ ก็สามารถฝึกฝน และสามารถสร้างงานศิลปะได้ ส่วนระดับของคุณภาพเป็นอีกเรื่องหนึ่ง แต่ใครคนนั้นถ้ามีสุนทรียะ อยู่ในจิตใจหรือ มีความงามอยู่ในจิตใจ เขาย่อมสร้างงานได้ดีกว่า (วิรุณ ตั้งเจริญ, 2544 หน้า 38)

สุนทรียะนั้นมีอยู่ในตัวทุกคนหากได้รับการฝึกฝนหมักบ่มยิ่งนานยิ่งดีเรียกว่ามีประสบการณ์ เมื่อมีประสบการณ์มากจึงกลายเป็นรสนิยม การสร้างงานศิลปะนั้นไม่ใช่เรื่องของพรสวรรค์อีกต่อไป ใครก็สามารถสร้างงานศิลปะได้โดยไม่ต้องใช้ทักษะฝีมืออันเลอเลิศ การสร้างศิลปะจากสภาพแวดล้อมที่เป็นแรงบันดาลใจบวกกับพื้นที่และเวลา โดยใช้วัสดุจาก

ธรรมชาติล้วน ๆ นำมาสร้างสรรค์ก่อให้เกิดความงาม ผู้เขียนขอยกตัวอย่าง ศิลปินอเมริกัน ที่ชื่อ **แอนดี โกลด์สเวิร์ทซ์** เขาได้สร้างสรรค์ผลงานศิลปะจาก กิ่งไม้และใบไม้และวัสดุธรรมชาติที่เขาประทับใจเขาสามารถสร้างสรรค์ ผลงานศิลปะได้ทุกที่เขาปฏิบัติเสถียรการแสดงผลงานในระบบหอศิลป์หรือ พิพิธภัณฑ์ แต่เขาสามารถแสดงผลงาน ผลงานศิลปะ ในทุก ๆ ที่ที่เขาพอใจ ผลงานของเขาสร้างสรรค์และมีความแปลกใหม่ โดยใช้ความคิดส่วนตัว ร่วมกับธรรมชาติแวดล้อม ผลงานของเขาสร้างขึ้นด้วยความพยายามอย่างยิ่ง แล้วสุดท้ายก็ปล่อยให้เวลาและธรรมชาติทำลายตัวมันเอง ดังเช่นธรรมชาติของ พุทธองค์ที่กล่าวไว้ว่า **“ทุกสิ่งในโลกนี้ย่อมมีเกิดขึ้นและเสื่อมไป”**

จะเห็นได้ว่า การสร้างความรู้สึกรุนแรง การเสพความงาม การสร้างสรรค์ศิลปะนั้น มิใช่เรื่องยิ่งใหญ่ต่อไป ศิลปินก็คือคนธรรมดา ใคร ๆ ก็ สามารถสร้างสรรค์สิ่งต่าง ๆ เหล่านี้ขึ้นมาได้ เพียงแต่ขอให้เวลาละสายตา จากโต๊ะทำงานหาเวลาว่างมองสิ่งรอบกาย จินตนาการถึงความงามในสิ่งที่ เห็นไม่ว่าจะสดใสหรืออัปลักษณ์หากมีจิตสำนึกสุนทรียะแล้วทุกสิ่งล้วน ก่อให้เกิดความงามในจิตใจได้ทั้งสิ้น

บรรณานุกรม

- จอห์น เคน. (2548). **ต้นไม้สายใยชีวิต: ศิลปะกับความศักดิ์สิทธิ์**. (สดใส
 จันทร์พรพงศ์, แปล). กรุงเทพฯ: มูลนิธิเด็ก.
- ทองหล่อ วงษ์ธรรมา. (2549). **เต้าทางแห่งธรรมชาติ**. กรุงเทพฯ: โอเดียนสโตร์.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2544). **การรับรู้และจินตภาพ**. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- _____. (2546). **สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต**. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.
- _____. (2547). **ศิลปะหลังสมัยใหม่**. กรุงเทพฯ: สันติศิริการพิมพ์.

สุนทรียภาพของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันในประเทศไทย

ศุภชัย อารีรุ่งเรือง*

คำว่า Animation เป็นคำทับศัพท์ภาษาอังกฤษ อ่านเป็นไทยได้ว่า อนิเมชัน หรือ แอนิเมชัน หมายถึง การทำภาพให้เคลื่อนไหว เช่น เรานำหุ่นตุ๊กตามาหนึ่งตัววางลงในฉากจำลอง และถ่ายภาพหนึ่งครั้ง แล้วจึงขยับหุ่นให้มีท่าทางเปลี่ยนจากเดิมแล้วถ่ายใหม่ ทำอย่างนี้ไปประมาณ 100 ภาพ แล้วนำภาพมาเรียงต่อกัน จะพบว่าตุ๊กตาดังนั้นมี การเคลื่อนไหวได้เอง

ความหมายของภาพเคลื่อนไหวของ Animation นี้เป็นความหมายแตกต่างจากคำว่า Motion Picture กับ Movie หรือ (Moving Picture) ความหมายในภาษาไทยคือ ภาพยนตร์ แต่คำว่า Animation ความหมายไม่ได้จำกัดเพียงการ์ตูนเท่านั้น คำว่า Animation ยังมีความหมาย มีเทคนิคและวิธีสร้างสรรค์หลากหลายวิธี (วิสิฐ จันมา, 2547, หน้า 5) เช่น

2D ANIMATION (Two – Dimentional Animation) เป็นการสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหวด้วยการวาดภาพด้วยมือเป็นหลัก ภาพที่ได้ยังคงมี

* หัวหน้าสาขาวิชาศิลปกรรม คณะมนุษยศาสตร์และสังคมศาสตร์

ลักษณะแบน มีแสงเงาบ้าง ในอดีตต้องลงสีด้วยพู่กันบนกระดาษ หรือแผ่นใส (Cel) ไม่มีส่วนที่หนา ลึกมากนัก

Cut – Out Animation คือ การสร้างสรรค์ภาพเคลื่อนไหว 2 มิติ ด้วยเทคนิคการตัดกระดาษให้เป็นรูปทรงหรือตัวการ์ตูนต่างๆ และใช้กล้องถ่ายทีละภาพ เมื่อมีการขยับหรือเปลี่ยนแปลง เคลื่อนย้ายตำแหน่งของรูปทรงในภาพ

Clay Animation – Stop motion คือ การปั้นการสร้างโมเดลโดยใช้ดินน้ำมัน หรือ วัสดุใดๆ ก็ตามในการสร้างสรรค์ โดยทำการขยับตัวหุ่นทีละน้อย ตามท่าทางที่กำหนดให้เคลื่อนไหว

3D Animation เป็นการสร้างสรรค์ด้วยวัสดุที่หลากหลาย เช่น ดินน้ำมัน ไม้ ก่อ่ง โดยการสร้างฉากจำลอง ตัวละคร จากนั้นทำการถ่ายทำด้วยกล้องภาพยนตร์ หรือกล้องวิดีโอ ทีละเฟรม โดยกำหนดมาตรฐานไว้ประมาณ 24 เฟรม ต่อ วินาที จากนั้นนำภาพมาเรียงต่อกันตามบทภาพยนตร์ จะเกิดเป็นภาพเคลื่อนไหวได้ หรือปัจจุบัน มีการสร้างภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันด้วยคอมพิวเตอร์ โดยใช้โปรแกรมที่สร้างภาพ 3 มิติได้ เช่น Maya, Lightwave, 3d max เป็นต้น

จุดเริ่มต้นของ Animation ปรากฏในภาพวาดของมนุษย์ถ้ำที่วาดภาพสัตว์ที่มีขามากมายเพื่อถ่ายทอดออกมาให้เห็นว่าสัตว์ต่างๆ กำลังวิ่ง หรือเคลื่อนไหว หรือ แม้แต่ในเอเชีย ได้ปรากฏในงานประเพณีปฏิมากรรม ที่มีแขนขามากมาย คูคล้ายเป็นการแสดงถึงความเคลื่อนไหวของร่างกาย จึงนับเป็นการสร้างภาพเคลื่อนไหวในยุคแรก (Peter Lord and Brian Sibley.

Creating 3-d animation: 1998) และยังปรากฏเมื่อประมาณ 2,000 ปีก่อนคริสตกาล ได้มีการวาดภาพจิตรกรรมฝาผนังโบราณในอียิปต์ เป็นภาพของนักมวยปล้ำสองคนต่อสู้กัน เป็นเหมือนภาพที่แสดงการเคลื่อนไหวหลายภาพต่อเนื่องกัน ส่วนทางศิลปะตะวันออกนั้น ชาวญี่ปุ่นโบราณนิยมใช้ม้วนกระดาษ (Scroll) แสดงเรื่องราวต่างๆ ที่ต่อเนื่องกัน

ภาพยนตร์การ์ตูนในปัจจุบันได้สร้างความตื่นตาตื่นใจในเทคนิคพิเศษที่มีเทคโนโลยีคอมพิวเตอร์เข้ามาช่วยสร้างให้การ์ตูนมีชีวิตขึ้นมาโลดแล่นราวประหนึ่งว่ามีชีวิตจริงอยู่ในโลกร่วมกับผู้ชม ที่มีพัฒนาการควบคู่มา กับภาพยนตร์ที่มีคนเป็นนักแสดง นับตั้งแต่เริ่มมีการสร้างภาพยนตร์มา เมื่อวันที่ 28 ธันวาคม 1895 ณ ห้องใต้ดินร้านกาแฟ Grand Café ในประเทศฝรั่งเศส โดยพี่น้องตระกูลลูมิเอร์ Auguste และ Louis Lumiere ภาพยนตร์ก็ได้รับความนิยมอย่างรวดเร็ว ทำให้พวกเขาส่งทีมงานกลับบ้านที่ภาพไป บันทึกลงภาพยนตร์ในเมืองต่างๆ เพื่อให้ผู้ที่มิได้เคยเดินทางทั่วโลกได้เห็นโดย ช่วงแรกเป็นภาพยนตร์เงียบไม่มีเสียงบันทึก

ในปี 1940 บริษัทของ Walt Disney ได้สร้างภาพยนตร์การ์ตูนที่สำคัญ 2 เรื่อง ที่เกี่ยวกับระบบเสียง คือ เรื่อง Pinocchio และเรื่อง Fantasia ได้บันทึกเสียงในฟิล์มด้วยระบบ Fantasound คือประกอบด้วย 3 ร่องเสียงบรรเลงเพลงโดยวง Philadelphia Orchestra ทำให้ระบบเสียงในภาพยนตร์มีความสมบูรณ์แบบมากขึ้น (รักสานต์ วิวัฒน์วินอุดม, 2546, หน้า 9) ผลงานหนังโฆษณาของ Walt Disney ในระยะแรกๆ เป็นหนังการ์ตูนสั้น ผลิตขึ้นเพื่อวัตถุประสงค์ในการขายควบคู่กับหนังบันเทิงในโรงภาพยนตร์ มีความยาวประมาณ 5-8 นาที ตัวการ์ตูนส่วนใหญ่ถูกออกแบบมาจากลักษณะของ

สัตว์ต่างๆ เช่น หนู กระต่าย เต่า เป็นต้น ซึ่งเป็นการนำเอาลักษณะเด่นของตัวการ์ตูนเหล่านี้ออกมา ทำให้สามารถเข้าถึงกลุ่มคนดูที่เป็นเด็กได้ง่าย ส่วนเนื้อเรื่องมักเกี่ยวกับการเอาชนะอุปสรรคต่างๆ ของตัวละคร หรือสถานการณ์โดยมีตัวผู้ร้ายคอยเป็นอุปสรรคขัดขวาง อันเป็นเป้าหมายของรูปแบบในการสร้างหนังการ์ตูน นอกจากนี้ยังมีเนื้อเรื่องที่เน้นความน่าสงสารของตัวละคร หนังสุด Silly Symphony ที่เรียกว่า Skeleton Dance เป็นหนังสั้นเสียงในฟิล์มที่มีเสียงดนตรีเข้ากับภาพได้ดีเยี่ยมเรื่องหนึ่ง

ช่วงทศวรรษที่ 50 นักสร้างหนังสั้นการ์ตูนทดลองใช้กับเทคนิคต่างๆ เช่น การเขียนบนแผ่นฟิล์มเรื่องแรกคือ Colour Box (1935) ของ Len Lye และเรื่อง Blinky Blank (1955) เทคนิค Pixillation เรื่อง Neighbors (1952) เพื่อต่อต้านสงคราม เรื่อง Pass de deux (1967) ผู้นำในกลุ่มสร้างหนังสั้นการ์ตูน ได้แก่ Norman MacLaren แห่ง National Film Board of Canada เป็นผู้กำกับที่มีชื่อเสียง ซึ่งเทคนิคหนังการ์ตูนของเขาได้มีอิทธิพลต่อ Albert Lamorisse ผู้กำกับหนังสั้นรางวัลออสการ์ เรื่อง The Red Balloon (1956)

ความเป็นมาของแอนิเมชันในรูปแบบภาพยนตร์การ์ตูนในประเทศไทย

อเนก นาวิกมูล กล่าวถึงเรื่องการ์ตูนไว้ว่า ภาพวาดการ์ตูนเข้ามาเผยแพร่จนเป็นที่รู้จักของคนไทยมาตั้งแต่สมัยใดนั้น ไม่ปรากฏหลักฐานแน่ชัด แต่สันนิษฐานว่าคงจะเริ่มเข้ามาตั้งแต่สมัยที่ชาวตะวันตกเข้ามาติดต่อกับค้าขายในเมืองไทยแล้วนำหนังสือติดตัวมาอ่าน หรือไม่ก็พระมหากษัตริย์และผู้รู้ภาษาต่างชาติสั่งหนังสือเข้ามาอ่าน โดยเฉพาะ ซึ่งหลักฐานเก่าแก่ที่สุดได้ถูกค้นพบคือ ในหนังสือ Temples and Elephants (วัดและช้าง) ของคาร์ส บอค (Carl Bock) ซึ่งสำนักพิมพ์ศิลปวัฒนธรรมจัดพิมพ์ในเรื่อง “ท่องถิ่นสยามในยุคพระพุทธเจ้าหลวง” มีข้อความตอนหนึ่ง ที่ มร.คาร์ส บอค ได้เอ่ยถึงการพบการ์ตูนในพระราชวังบางปะอิน แสดงว่าในสมัยนั้น ประมาณปี พ.ศ. 2424 สมัยพระบาทสมเด็จพระจุลจอมเกล้าเจ้าอยู่หัว รัชกาลที่ 5 นั้น คนไทยก็รู้จักภาพวาดการ์ตูนกันแล้ว

อย่างไรก็ตาม การ์ตูนในยุคสมัยรัชกาลที่ 5 ยังไม่ค่อยพบมากนัก แต่ในสมัยรัชกาลที่ 6 นั้นมีจำนวนมากขึ้น และเกิดนักวาดภาพการ์ตูนที่มีชื่อเสียงในช่วงนั้น ได้แก่ พระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวและขุนปฏิภาคพิมพ์ลิขิต (เปล่ง ไตรปิ่น) สำหรับพระบาทสมเด็จพระมงกุฎเกล้าเจ้าอยู่หัวนั้นพระองค์ทรงสนพระทัยอย่างมากในเรื่องการวาดภาพล้อ ทรงโปรดเกล้าฯ พระราชทานคำว่า “การ์ตูน” ว่าหมายถึง “ภาพล้อ” และทรงวาดภาพล้อไว้มากมายโดยพระองค์ทรงมีพระปรีชาสามารถในการจับลักษณะบุคลิกของคนได้เป็นอย่างดี เมื่อทรงวาดภาพล้อผู้ใดจะสามารถดูออกได้ทันทีว่าภาพนั้นเป็นภาพของใคร การ์ตูนไทยในยุคแรกส่วนใหญ่จะมีลักษณะเดียวกัน คือเป็นภาพเสียดสีล้อเลียนทางการเมืองหรือประชดประชัน

สังคมในยุคนั้น หรือเป็นการ์ตูนตลก 3 ช่อง แล้วใส่คำพากย์กลอนให้อ่าน
ง่าย จำง่าย จนถึงปีพ.ศ. 2470 หนังสืออ่านเล่นก็ได้รับความนิยมอย่างมาก
และเกิดหนังสือการ์ตูนประเภทเล่มเดียวจบมากมาย

“การ์ตูน” ในความหมายของคนไทย นอกจากคำว่า “ภาพล้อ” แล้ว
ยังรวมไปถึง การ์ตูนที่วาดเป็นเรื่องสั้น เรื่องยาว ทั้งที่เป็น Comic หรือ
Animation (ธรรมศักดิ์ เอื้อรักสกุล:29)

สำหรับประเทศไทยนั้นเรามีแอนิเมชัน มานานนับร้อยปี ซึ่งเป็น
แอนิเมชันแบบภาพตัด (cutout) คือหนังตลก

จนกระทั่งปี พ.ศ.2488-2498 คุณเสน่ห์ คล้ายเคลื่อน ได้พยายาม
ทดลองศึกษาการผลิตภาพยนตร์การ์ตูนด้วยตนเอง ซึ่งภาพยนตร์การ์ตูนที่
ทดลองผลิตเป็นเรื่องแรกคือเรื่องเกี่ยวกับชานา เพื่อนำไปอบรมพัฒนาให้มี
ความคิดวิไลซ์ตามนโยบายของรัฐบาล จอมพล ป. พิบูลสงคราม แต่ไม่ได้รับ
การสนับสนุนด้วยเหตุผลที่ว่า การ์ตูนเป็นเรื่องที่ไร้สาระ

ต่อมาในปี พ.ศ.2498 ปยุต เงากระจ่าง ได้ผลิตการ์ตูนแอนิเมชันด้วย
แผ่นเซล ใช้เวลาผลิตงานประมาณ 8 เดือน จึงเสร็จเป็นภาพยนตร์การ์ตูน
เรื่องแรกของเมืองไทยชื่อ “หอคุมหัจจรรักษ์” โดยเป็นภาพยนตร์สีขนาด 16
มม. มีความยาว 400 ฟุต เวลา 20 นาที ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ฉายประกอบ
โปรแกรมหนังเรื่อง “ทูลบุรุษทวย” ที่โรงภาพยนตร์บอร์คเวย์ ในปี พ.ศ.2498
นั่นเอง แม้การ์ตูนเรื่องนี้จะสร้างชื่อเสียงให้กับคุณปยุตอย่างมากจน
สื่อมวลชนยกย่องว่าเป็น “วอลท์ ดิสนีย์ เมืองไทย” แต่ก็ไม่ประสบความสำเร็จ
เรื่องรายได้เท่าที่ควร

ปี พ.ศ.2500 คุณปยุตก็ได้รับทุนสนับสนุนให้สร้างภาพยนตร์การ์ตูนอีกหนึ่งเรื่องจากยูนิซิส คือเรื่อง “หนุมนานผจญภัย” เป็นภาพยนตร์การ์ตูนสี ขนาด 16 มม. ความยาว 20 นาที ซึ่งช่วงนี้เป็นช่วงปฏิวัติของจอมพลสฤษดิ์ และภาพยนตร์เรื่องนี้ก็ไม่สามารถนำออกเผยแพร่ได้ ด้วยเหตุทางการเมือง และในปี พ.ศ.2502 คุณปยุตก็ได้รับการสนับสนุนให้ผลิตภาพยนตร์การ์ตูนอีกหนึ่งเรื่องคือ เรื่อง “เด็กกับหมี” โดยความร่วมมือกันของสมาชิกประเทศของซีโต้ (SEATO) เป็นภาพยนตร์สี ขนาด 16 มม. ความยาว 20 นาที ช่วงนี้คุณปยุตได้มีโอกาสผลิตภาพยนตร์การ์ตูนอีก แต่เป็นภาพยนตร์การ์ตูนโฆษณา โดยใช้ตัวการ์ตูนชื่อ “หนูหล่อ” เป็นตัวแสดงนำ ซึ่งได้รับความสำเร็จมากเป็นที่ติดตาติดใจเด็กสมัยนั้น

จนกระทั่งปี พ.ศ. 2519 คุณปยุตได้เริ่มผลิตภาพยนตร์การ์ตูนเรื่อง “สุดสาคร” โดยคัดเลือกมาจากเรื่องราวเพียง 3 ตอน เริ่มตั้งแต่ตอนกำเนิดสุดสาคร สุดสาครเข้าเมืองการเวก และสุดสาครตามหาพ่อ การผลิตภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ใช้เวลาผลิต 1 ปีกับ 9 เดือนเต็มเสร็จเมื่อเดือนมิถุนายน 2521 ใช้ภาพทั้งสิ้น 60,000 ภาพ มีความยาว 7,348 ฟุต เวลา 81:64 นาที และส่งภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องนี้ไปร่วมงานมหกรรมภาพยนตร์ที่กรุงไทเป ประเทศไต้หวันอีกด้วย

งานวิจัยที่เกี่ยวข้องกับภาพยนตร์การ์ตูน

ภาพยนตร์การ์ตูนเป็นสื่อสากลที่สามารถเข้าถึงชนทุกชาติทุกภาษา ถึงแม้จะมีความแตกต่างในเรื่องของภาษาพูด แต่ภาษาภาพที่มีการแสดงออกด้วยบุคลิกลักษณะท่าทางสีหน้า อารมณ์ของภาพยนตร์การ์ตูนนั้นกลับเป็น

สิ่งที่ผู้ชมทำความเข้าใจได้ไม่ยากทั้งเด็กเยาวชนและผู้ใหญ่ จึงทำให้ภาพยนตร์การ์ตูนเป็นที่นิยมชื่นชมของทุกวัย ซึ่งเหมือนกับภาพยนตร์ที่เป็นส่วนหนึ่งของภาษาเช่นเดียวกัน(Peter Kivy, 2004, Page 233)

ในปัจจุบันจากกระแสนิยมในภาพยนตร์การ์ตูนทำให้ผู้ประกอบการธุรกิจต่างๆ ได้มองเห็นถึงความสำคัญของการ์ตูนที่มีอิทธิพลต่อผู้บริโภคในการตลาดที่มีผลต่อการกระตุ้นเศรษฐกิจ เนื่องจากการ์ตูนของต่างชาติที่เข้ามาฉายในทางโทรทัศน์และโรงภาพยนตร์มานานหลายทศวรรษ อีกทั้งมีแผนการตลาดที่เกิดผลิตภัณฑ์เกี่ยวเนื่องกับการ์ตูนเรื่องนั้นๆ หลากหลาย อาทิเช่น ตุ๊กตา เครื่องอุปโภคต่างๆ และในภาพยนตร์การ์ตูนบางเรื่อง ทำให้เกิดกระแสนิยมคลังโคลในบุคลิกของตัวการ์ตูน เช่น โดเรมอน แมวกิตตี้ มิกกี้เมาส์ โดยในปัจจุบันจะเห็นพัฒนาการในด้านการนำเอาการ์ตูนมาสร้างเป็นสื่อโฆษณาทางทีวีในการประชาสัมพันธ์สินค้า และทั้งนี้ก็เป็นเพราะการ์ตูนสามารถสร้างความจดจำได้ง่าย ดูทันสมัย แปลกตาไปกว่าเดิม ไม่จำเป็นต้องจ้างคนมาแสดง จึงทำให้สามารถสร้างสรรค์ภาพได้อย่างอิสระตามความคิดสร้างสรรค์ ของผู้คิด นอกเหนือไปจากการสร้างตัวการ์ตูนในงานโฆษณาแล้วการสร้างสรรคภาพประกอบด้วยคอมพิวเตอร์กราฟิก ช่วยให้โฆษณามีภาพที่พิเศษ สมจริงได้เช่นเดียวกัน

พัฒนาการของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันในประเทศไทยเริ่มมีความเคลื่อนไหว ได้รับความสนใจจากประชาชนในช่วงไม่เกิน 10 ปี มานี้นับตั้งแต่ภาพยนตร์การ์ตูนเรื่องสั้น ได้แก่ เรื่องสุดสาคร ของประยูรศักดิ์ เภากระจ่าง ได้สร้างความสนใจให้กับคนไทยเมื่อ 20 ปีก่อน ผลงานการสร้างสรรคของคนไทยได้ปรากฏทั้งในประเภทภาพยนตร์ ที่เข้าฉายในโรง

ภาพยนตร์ และทางโทรทัศน์ น.พ.ประเสริฐ ผลิตผลการพิมพ์ ได้กล่าวในเอกสาร “สรุปผลการศึกษาและรวบรวมองค์ความรู้สื่อการ์ตูนในสังคมไทย จากเอกสาร งานวิจัย และวิทยานิพนธ์เกี่ยวกับการ์ตูนของมหาวิทยาลัยในประเทศไทย” ของโครงการสื่อการ์ตูนเพื่อการพัฒนาสุขภาวะทางจิตวิญญาณ สถาบันการ์ตูนไทย มูลนิธิเด็ก โดยได้รับการสนับสนุนจากสำนักงานกองทุนสนับสนุนการสร้างเสริมสุขภาพ (สสส.) ซึ่งได้นำเสนอผลงานเมื่อวันที่ 7 กุมภาพันธ์ พ.ศ. 2548

พบว่าระหว่างปี พ.ศ. 2530-47 มีงานวิจัยเกี่ยวกับการ์ตูนปรากฏอยู่ในวิทยานิพนธ์ของนักศึกษาระดับมหาบัณฑิต รวมทั้งสิ้น 17 สถาบัน จำนวน 218 เรื่อง พบว่าเกือบทั้งหมดเป็นการศึกษาการ์ตูนในฐานะสื่อหรือเครื่องมือของการเรียนการสอน ประมาณเกือบครึ่งหนึ่งเป็นการศึกษาผลสัมฤทธิ์ทางการเรียนด้วยสื่อการ์ตูนเปรียบเทียบกับสื่ออื่นๆ มีเพียงประมาณร้อยละ 7 ที่เป็นการศึกษาผลกระทบของสื่อการ์ตูนในสังคมไทย มีงานวิจัยเพียง 15 ชิ้นที่ศึกษาผลกระทบของการ์ตูนซึ่งมีมูลค่าการตลาดหลายพันล้านบาทต่อปี โดยมีกลุ่มเป้าหมายคือเด็กและเยาวชน และมักถูกกล่าวหาว่าส่งผลกระทบในแง่ลบต่อเด็กและเยาวชนมากกว่าแง่บวก เสียเวลา เสียเงิน หมกมุ่นทางเพศและนิยมความรุนแรง น้อยครั้งที่จะได้ยินคนพูดถึงการ์ตูนในฐานะที่เป็นศิลปะแขนงหนึ่งและสามารถให้ความสุขทางจิตวิญญาณแก่ผู้เสพได้ด้วย ปัญหาคือเราไม่เคยได้ลงมือศึกษาอย่างจริงจังว่าการ์ตูนแต่ละเรื่องนั้นได้ส่งผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างไร

กันแน่ และมีคำถามมากมายที่ไม่มีคำตอบ การ์ตูนญี่ปุ่นที่มีเนื้อหาทางเพศอย่างโจ่งแจ้งหรือมีความรุนแรงสุดขั้วนั้นน่าจะมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างไร และสังคมควรจัดการอย่างไร พ้นจากการ์ตูนญี่ปุ่นแล้วการ์ตูนไทยกำลังอยู่ตรงไหน ในทำนองเดียวกันการ์ตูนไทยมีผลกระทบต่อเด็กและเยาวชนอย่างไร ก่อนจะไปถึงการ์ตูนไทยมีผลกระทบต่อเด็กๆ ใดๆ ยังอาจจะต้องตอบให้ได้ก่อนว่า การ์ตูนไทยคืออะไร ในขณะที่การ์ตูนญี่ปุ่นถูกกล่าวหาว่าทำให้เด็กๆ เบี่ยงเบนและนิสัยไม่ดี การ์ตูนไทยก็มักถูกกล่าวหาว่าไม่เป็นไทย นักวาดสมัยใหม่ชอบวาดการ์ตูนด้วยลายเส้นญี่ปุ่น เกี่ยวกับเรื่องนี้บรรณาธิการนิตยสารการ์ตูนไทยท่านหนึ่งให้เหตุผลว่าเป็นเพราะพัฒนาการของการ์ตูนไทยนั้นไม่ต่อเนื่อง มีการขาดช่วงอยู่นานมากสมัยที่การ์ตูนญี่ปุ่นรุ่นแรกๆ เริ่มยึดครองตลาดการ์ตูนในเมืองไทยทำให้เด็กรุ่นใหม่โตขึ้นมาอยู่กับการ์ตูนญี่ปุ่นแบบเต็มๆ ไม่มีการ์ตูนไทยรุ่นแรกๆ ให้เป็นแบบอย่างเลย

ในระยะเวลา 20 ปีที่ผ่านมาภาพยนตร์การ์ตูนที่ฉายทางโทรทัศน์และหนังสือการ์ตูนส่วนใหญ่จะเป็นภาพยนตร์การ์ตูนญี่ปุ่นและหนังสือการ์ตูนญี่ปุ่น ซึ่งมักมีเนื้อหาเน้นในเรื่องของการต่อสู้ที่รุนแรง แต่อย่างไรก็ตามยังไม่มีการศึกษาวิจัยที่สามารถยืนยันได้ว่า การที่เด็กมีพฤติกรรมเบี่ยงเบนไปจากปกติ นั้นเกิดจากการอ่านหนังสือการ์ตูนหรือดูภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ในฐานะตัวแปรหลักเพียงประการเดียว หากแต่

ผลกระทบของการ์ตูนมักเกิดขึ้นพ่วงมากับปัจจัยหรือตัวแปรอื่นๆ ด้วยเช่นกัน กล่าวคือ เด็กคนนั้นมีภาวะจิตใจที่ไม่มั่นคง และมีแนวโน้มพฤติกรรมเบี่ยงเบนอยู่แล้ว เด็กกลุ่มนี้จะมีแนวโน้มที่จะถูกชักนำโดยสื่อมวลชนที่มีเนื้อหารุนแรง หรือชี้ช่องทางทางอาชญากรรมได้ ในขณะที่เด็กปกติทั่วไปการดูภาพยนตร์โทรทัศน์หรืออ่านหนังสือที่มีเนื้อหารุนแรงไม่ก่อให้เกิดการเปลี่ยนแปลงพฤติกรรมอย่างมีนัยสำคัญ (สุวรรณ สันคติประภา, 2531, หน้า 4)

การวิจัยในเรื่องการ์ตูนที่ผ่านมามิว่าจะเป็นภาพยนตร์การ์ตูนหรือหนังสือการ์ตูน ผู้วิจัยส่วนมากใช้จุดยืนของแนวคิดประเภทผลกระทบของสื่อ หรือทฤษฎีการใช้ประโยชน์และความพึงพอใจจากสื่อ โดยมุ่งเน้นการวิเคราะห์ผู้รับสารเป็นสำคัญ มีกลุ่มตัวอย่างที่นิยมศึกษากันมากคือ เด็กและเยาวชนด้วยเหตุผลที่ว่าเป็นกลุ่มที่รับสื่อการ์ตูนมากที่สุดนั่นเอง ซึ่งการวิเคราะห์ด้วยทฤษฎีดังกล่าวจะสนใจมิติในเชิงจิตวิทยา เป็นหลัก เช่น ศึกษาความต้องการของผู้รับสาร, ศึกษาผลกระทบของสื่อที่ทำให้เด็กก้าวร้าว เป็นต้น แต่ยังขาดการวิจัยในเรื่องของ “ความหมาย” ในการสื่อสาร ซึ่งเป็นสิ่งสำคัญที่ไม่ควรมองข้าม เพราะเป็นขั้นตอนสำคัญในระดับ “กระบวนการ” ของการสื่อสารที่จะนำไปสู่ผลลัพธ์ของการศึกษา (วิรัชญ์ วานิชวัฒนกุล, 2549, หน้า 13)

สุนทรียภาพของภาพยนตร์การ์ตูน

เพื่อเป็นการชี้ให้เห็นถึงแนวทางในการวิเคราะห์ภาพยนตร์การ์ตูนในมิติของหลักสุนทรียภาพ จึงต้องพิจารณาหลักการของภาพยนตร์เป็นแนวทางในการสร้างแนวคิดในการวิเคราะห์ภาพยนตร์การ์ตูน นพพร ประชากุล ได้เขียนบทความที่เกี่ยวกับภาพยนตร์ในประเด็นเรื่องของ ศัญศาสตร์ โครงสร้างกับการวิจักษณ์ภาพยนต์ ไว้ในหนังสือชื่อ “ແ່ນເນື້ອ ເຄືອໜັງ” เล่มสองดังนี้

มนุษย์ทุกยุคทุกสมัย ทุกสถานที่บน โลกนี้ล้วนผลิตและบริโภคเรื่องเล่า เรื่องเล่าจึงปรากฏออกมาในปลายรูปแบบ ไม่ว่าจะ เป็นนิทาน ตำนาน จิตรกรรมฝาผนัง หรือจิตรกรรมบนผืนผ้าใบ บนร่างกาย หรือเป็นเรื่องสั้น นวนิยาย ภาพยนตร์ ภาพยนตร์การ์ตูน หรือแม้แต่ในยามฝัน มนุษย์ยังฝันเป็นเรื่องเล่า เรื่องเล่า นั้นมีทั้งที่ถือกันว่าอิงกับข้อเท็จจริง เช่น ข่าวดัง สาระคดี และที่รับรู้กันว่าเป็นเรื่องสมมติขึ้น เช่น นวนิยาย ภาพยนตร์ อีกทั้งยังสามารถใช้สื่อที่เป็นถ้อยคำ เช่นนวนิยาย และสื่อที่เป็นภาพ เช่น ภาพยนตร์ กล่าวโดยสรุป เรื่องเล่านั้นมีนิยามว่า เป็นการนำเสนอเหตุการณ์ชุดหนึ่ง มีกระบวนการเปลี่ยนแปลงจากสถานการณ์ตอนต้นไปสู่สถานการณ์ตอนจบ เกี่ยวข้องกับบุคคลจำนวนหนึ่ง และดำเนินไปในสถานที่-เวลา

การเล่าเรื่องในภาพยนตร์นั้นเป็น เรื่องเล่าที่จำลองแบบอย่าง ที่ประมวลมาจากโลกแห่งความเป็นจริง หรือเสมือนจริง เกิดการรับรู้ของผู้ชมในเรื่องของ ผู้คน สถานที่ พฤติกรรม และยุคสมัย ตามที่ปรากฏเรื่อง ก็จะแปรสภาพเป็นความเข้าใจและอารมณ์

ความรู้สึกของผู้รับในระดับพุทธิปัญญา เหมือนกัน แต่ในขณะเดียวกัน ศาสตร์แห่งการเล่าเรื่องจะเน้นย้ำอยู่เสมอว่า ความหมายที่สื่อ โดยเรื่องเล่า นั้นเป็นผลมาจากการประกอบสร้าง (construction) ตามแบบแผนของวัฒนธรรมการเล่าเรื่อง ไม่ว่าจะเป็นการกำหนดทิศทาง การเดินทาง การเล่าเรื่องอย่างสังเขปบ้าง ละเอียดบ้าง การจัดเรียงเหตุการณ์ตามลำดับเวลา หรือสลับลำดับบ้าง หรือการเลือกมุมมองอย่างรู้แจ้งหรืออย่างรู้จำกัด ดังนั้นการจำลองเอาแบบอย่างจากโลกของความเป็นจริงมาใช้ในเรื่องเล่า หนึ่งๆ จึงดำเนินไปภายใต้ตรรกะของการประกอบสร้างความหมายทางวัฒนธรรม มากกว่าจะเป็นไปตามตรรกะในโลกของความเป็นจริง

ในแง่ของวิวัฒนาการของมนุษย์ที่ได้มีการประดิษฐ์คิดสร้างสรรค์สิ่งใหม่นั้น ภาพยนตร์เป็นประดิษฐ์กรรมอายุเพียงร้อยกว่าปี และเดิมทีมุ่งหมายให้ใช้เป็นอุปกรณ์ช่วยบันทึกทางวิทยาศาสตร์ สามารถเข้ามาเบียดแทรกในพื้นที่ทางวัฒนธรรมซึ่งเคยยึดครองโดยวรรณกรรมมายาวนานหลายพันปี จนในที่สุดนั้นกลายเป็นสื่อหลักของการเล่าเรื่องสมมติที่เกือบจะผูกขาดพื้นที่ทั้งหมด โดยสิ่งที่ปรากฏนั้นคือจำนวนภาพยนตร์กับจำนวนงานวรรณกรรมที่ผู้คนทั่วไปบริโภคโดยเฉลี่ยต่อปี

คุณสมบัติความเป็น “ภาพเคลื่อนไหว” ที่ถูกบันทึกไว้ คือปัจจัยที่อธิบายถึงชัยชนะของภาพยนตร์ในการช่วงชิงความเป็นใหญ่ของการเป็นสื่อเล่าเรื่องไปจากวรรณกรรม ภาพยนตร์เพียงแต่เป็นสื่อที่บริโภคได้สะดวกรวดเร็วกว่าเท่านั้น หากยังก่อให้เกิดความรู้สึกเสมือนจริงได้เหนือกว่าหนังสือ

สิ่งที่ภาพยนตร์นำเสนอต่อผู้ชมมิใช่หน้ากระดาษสีขาวที่มีแต่ตัวอักษรสีดำเรียงกันอยู่ หากแต่เป็นภาพอันโลดแล่นและเสียงอันมีชีวิตชีวาของผู้คน วัตถุ สิ่งของ สถานที่ และบรรยากาศที่ดูเหมือนว่าเลียนแบบ “ความเป็นจริง” ได้อย่างไม่ผิดเพี้ยน (บางกรณียังมีกลิ่นและแรงสั่นสะเทือนประกอบด้วย) อำนาจการจำลองของจริงของภาพยนตร์นั้นนับว่าสูงที่สุดแล้วในบรรดาสื่อแห่งการเล่าเรื่องด้วยกัน

แต่ภาพยนตร์ได้ถูกวิจารณ์จากนักสุนทรียศาสตร์ว่าภาพยนตร์ปิดกั้นความคิดสร้างสรรค์ของผู้เสพเพราะเป็นการนำเสนอที่สำเร็จรูป ดังนั้นนับจากวิชาการภาพยนตร์ศึกษาก่อตั้งขึ้นอย่างจริงจังในทศวรรษ 1920 จึงมีช่วงระยะหนึ่งที่นักทฤษฎีภาพยนตร์ ได้พยายามยืนยันว่าภาพยนตร์เป็น “ศิลปะ” โดยการวิเคราะห์สุนทรียะอันเกิดจากการใช้มุมมอง แสงเงา และโดยเฉพาะอย่างยิ่งการตัดต่อซึ่งถือว่าเป็นกลวิธีที่เกิดโอกาสให้ศิลปินผู้สร้างภาพยนตร์ได้แสดงอัจฉริยภาพของตนเองออกมาได้อย่างเต็มที่ โดยในช่วงเวลาของศตวรรษที่ 20 นักวิชาการหรือนักวิจารณ์ภาพยนตร์ต่างใช้กรอบความคิดที่พุ่งถึงภาพยนตร์ในประเด็นเรื่องเล่าที่สืบทอดต่อมาจากรรณกรรมศึกษาสมัยศตวรรษที่ 19 นั่นคือ มองว่าความหมายที่สื่อในเรื่องเล่าเกิดจากการลอกเลียนความเป็นจริง เพียงผ่านกลวิธีทางศิลปะตามเจตนาของผู้สร้าง และวิเคราะห์บนหลักพื้นฐาน เช่น วิจารณ์พฤติกรรมและความนึกคิดของตัวละครด้วยหลักจิตวิทยาพื้นๆ เป็นต้น

กล่าวโดยสรุปแล้ว ทรศนะต่อภาพยนตร์ในครั้งแรกของศตวรรษที่ 20 ไม่ว่าจะเน้นในแง่สุนทรียะของภาพหรือในแง่ที่เรื่องเล่าถ่ายทอดความ เป็นจริง ล้วนถูกกำหนดด้วยกรอบความคิดแบบมนุษยนิยม (humanism) ซึ่ง

เลือกมองแต่ด้านที่ประเสริฐของมนุษย์ โดยยึดมั่นอยู่กับคติที่ว่า มนุษย์เป็นองค์ประธาน (subject) หรือผู้กระทำการต่างๆ ด้วยเจตจำนงของตน เปี่ยมด้วยเหตุผล และมีอิสระเสรี หลักคตินี้นำไปสู่การมองผลงานสร้างสรรค์ทางศิลปวัฒนธรรมว่า เป็นการถ่ายทอดความเข้าใจอันลึกซึ้งของบุคคลอัจฉริยะที่มีต่อมนุษย์ ชีวิต และ โลก โดยบุคคลผู้สร้างผลงานนั้น ได้กลั่นกรองญาณทัศน์ดังกล่าวออกมาเป็นสาระและความงามอันทรงคุณค่าสากลเหนือกาลเวลา น่าสังเกตว่า ทรรศนะเช่นนี้สอดคล้องกับแนวคิดที่เชิดชูปัจเจกบุคคลและอรรถประโยชน์ของสิ่งต่างๆ ตามค่านิยมของชนชั้นกลางเป็นอย่างดี อีกทั้งยังเป็นการสงวนพื้นที่สำหรับเป็น “โซว์รูม” ทางวัฒนธรรมเพื่อชดเชยและกลบเกลื่อนความเป็นวัตถุนิยมอันเป็นสาร์ตละที่แท้จริงของชนชั้นกลางดังกล่าว

นอกจากนี้ Jeremy G. Butler (นิพนธ์ คุณารักษ์, 2539, หน้า 23) ยังได้กล่าวถึงปัจจัยหลัก 3 ประการที่เกี่ยวข้องกับการผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ ดังนี้

1. ปัจจัยด้านสุนทรียศาสตร์ (Aesthetics) การผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์นั้น การออกแบบควรเรียบง่าย เช่น ตัวการ์ตูนควรออกแบบให้มีลักษณะสองมิติ มีลักษณะเป็นรูปแบบนามธรรม (Abstract) คือเป็นตัวการ์ตูนง่ายๆ ไม่เหมือนจริง ไม่มีมิติความลึก ใช้การออกแบบและวาดรูปร่างหน้าตาบุคลิกลักษณะที่สวยงามชัดเจน และเหมาะสม (Well – defined Character Outline) และภาพฉากหลังควรออกแบบมีลักษณะเรียบง่าย ใช้รูปแบบนามธรรมไม่เหมือนจริง (Abstract Backgrounds) ส่วนการใช้สีนั้นควรมีการใช้สีที่สดใส เช่น ชัดเจน (Primary Colors) ทั้งนี้การออกแบบ

และใช้สีให้มีลักษณะเรียบง่าย สีสดใสชัดเจนนั้นก็เพื่อให้สอดคล้องกับ กลวิธีแอนิเมชัน (Animation Mechanical) แบบ Limited Animation ซึ่งมีการ สร้างการเคลื่อนไหว (Movement) เฉพาะส่วนเฉพาะที่ โดยจะช่วยให้การ ผลิตแบบ Limited Animation สามารถทำได้โดยตรง รวดเร็ว มีความ เคลื่อนไหวและความสวยงามตามรูปแบบศิลปะการออกแบบลักษณะ นามธรรม (Aesthetic of Abstract Stylization) นอกจากนี้ยังมีองค์ประกอบ อื่นๆ คือ ดนตรี (Music) บทพูด (Dialogue) และเสียงประกอบ (Sound Synchronized) ซึ่งจะช่วยให้รายการภาพยนตร์การ์ตูนสมบูรณ์ยิ่งขึ้น

2. ด้านเทคโนโลยีการผลิต (Technology) คือ ความรู้ใหม่วิธีการ ใหม่หรือสิ่งประดิษฐ์ใหม่ (Innovation) ที่นำมาใช้ในการผลิตรายการ ภาพยนตร์การ์ตูนให้มีคุณภาพผลิตได้รวดเร็ว และประหยัดงบประมาณ เช่น การใช้เทคนิควิธีการผลิตแบบ Limited Animation ที่ได้รับการคิดค้นโดย John Hubley, Steve Bosustow and Adrian Woolery ผู้เป็นกำลังสำคัญของ บริษัท United Productions of America (UPA) รวมทั้งการออกแบบรูปแบบ ใหม่ในลักษณะเรียบง่ายเป็นนามธรรม (Emphasizes Abstraction) แทนการ ผลิตโดยใช้เทคนิควิธีการแบบ Full Animation และใช้รูปแบบที่เหมือนจริง (Naturalism) ที่ผลิตขึ้นได้ช้าและสิ้นเปลืองงบประมาณกว่า

3. ด้านการผลิตเชิงธุรกิจอุตสาหกรรม (Economics) คือ รายการ ภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์นั้นแตกต่างจากภาพยนตร์การ์ตูนที่ฉายใน โรงภาพยนตร์ซึ่งสามารถอาศัยรายได้จากจำนวนของผู้เข้าชมได้ แต่รายการ ภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์มีลักษณะเช่นเดียวกับรายการโทรทัศน์อื่นๆ ที่อยู่ได้ด้วยสปอนเซอร์จากการโฆษณา การขายรายการแก่เครือข่าย

โทรทัศน์ ซึ่งสถานีโทรทัศน์นั้นต้องการรายการภาพยนตร์การ์ตูนเป็นจำนวนมาก และรายการภาพยนตร์การ์ตูนที่สตูดิโอต่างๆ ผลิตขึ้นมาก็ถูกนำมาเผยแพร่และหมดไปอย่างรวดเร็ว จนต้องนำภาพยนตร์การ์ตูนเก่าๆ กลับมาฉายซ้ำอีก การผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนด้วยวิธีการประหยัดอย่างมีประสิทธิภาพจึงเป็นสิ่งที่สถานีและผู้ผลิตรายการต้องการ ดังนั้นรูปแบบ (Format) ของการผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ที่ถูกนำมาใช้อย่างแพร่หลายมาจนปัจจุบัน ประกอบด้วย 4 ลักษณะ ดังนี้

3.1 โครงสร้างของรายการ (Program Structure) ได้แก่ รูปแบบของรายการที่อาจเป็นภาพยนตร์การ์ตูนขนาดสั้น (Short Individual Cartoons) หรือ รายการภาพยนตร์การ์ตูนที่มีการแบ่งเป็นตอนๆ หรืออาจเป็นรายการที่มีทั้งภาพยนตร์การ์ตูนหุ่น (Puppets) และพิธีกรที่เป็นคนร่วมกัน โดยแบ่งเป็นช่วงๆ ก็ได้ รวมทั้งช่วงเวลาออกอากาศของรายการที่เหมาะสม เช่น บ่าย หรือเช้าวินเสาร์ เป็นต้น

3.2 โครงสร้างของเนื้อหาเรื่องราว (Narrative Structure) ได้แก่ เรื่องราวหรือ เนื้อหาของภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ อาจเป็นเรื่องราวแต่นำเสนอเป็นตอนต่อแต่ละตอน เช่น ภาพยนตร์การ์ตูนชุดโดราเอมอน หรือ เป็นเรื่องราวแต่นำเสนอเป็นตอนต่อเนื่องจนจบ เช่น ภาพยนตร์การ์ตูนชุดดราโก้บอล หรือเซลเลอร์มูน เป็นต้น

3.3 เทคนิควิธีการแบบ Limited Animation ได้แก่ เทคนิควิธีการแอนิเมชันที่ไม่ได้คำนึงความเคลื่อนไหวภาพตัวการ์ตูน และฉากหลังที่สวยงามสมจริงเป็นธรรมชาติ (Aesthetic) มากนัก แต่คำนึงถึงการผลิตที่

สามารถเล่าเรื่อง (Story Telling) ได้อย่างมีประสิทธิภาพ ภายใต้การประหยัดเวลาและงบประมาณ

3.4 ให้ความสำคัญกับบทสนทนา (Emphasis on Dialogue) ได้แก่ การใช้บทสนทนาเป็นสิ่งที่บอกเรื่องราวอย่างเหมาะสมกับการใช้ภาพ แสดงการเคลื่อนไหว เพื่อให้มีความสอดคล้องกับเทคนิควิธีการผลิตแบบ Limited Animation นับจากปี ค.ศ. 1980 การผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ได้กลายเป็นอุตสาหกรรมการแบบร่วมผลิตหลายประเทศ (Production was Internationalized) อย่างเช่น ผู้ผลิตรายใหญ่ เช่น ในประเทศสหรัฐอเมริกาได้ว่าจ้างและส่งงานไปผลิตยังประเทศเกาหลี เนื่องจากค่าแรงงานของคนเกาหลีถูกกว่าของสหรัฐอเมริกา

อย่างไรก็ตามการศึกษาในเชิงลึกของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันในประเทศไทยยังมีช่องว่างในการค้นหาคำตอบเชิงวิชาการอยู่ในเรื่องของสุนทรียภาพ จากหลักคิดที่ว่าภาพยนตร์เป็นศาสตร์หนึ่งของศิลปะ ดังนั้นภาพยนตร์แอนิเมชันจึงควรที่จัดอยู่ในศาสตร์หนึ่งของศิลปะหลังสมัยใหม่ ที่รวมศาสตร์แบบสหวิทยาการในการสร้างสรรค์เพื่อให้ได้มาซึ่งภาพยนตร์ที่สมบูรณ์ สร้างอารมณ์ให้กับผู้ดูได้สะท้อนใจ ตีใจ ตื่นเต้น เร้าใจ เสียใจ สนุก ลุ้น ระทึกขวัญ รัก เกลียด ฯลฯ และชื่นชอบในบุคลิกของตัวละครที่โดดเด่นในภาพยนตร์ จนคนดูประทับใจเอามาเป็นแบบอย่างในบุคลิกของตนเอง ที่เกิดขึ้นในโลกของเด็ก

จากการศึกษาที่ผ่านมาในเรื่องของสุนทรียภาพในสาขาต่างๆของศิลปะ ได้ทำการศึกษาเพียง สุนทรียภาพในทัศนศิลป์ สุนทรียภาพในดนตรี และสุนทรียภาพในศิลปะการแสดง

วิรุณ ตั้งเจริญ (2546, หน้า 102) กล่าวถึงสุนทรียภาพในศิลปะการแสดงโดยสรุปว่า

ศิลปะในแขนงต่างๆ ล้วนมีความเชื่อมโยงกัน ทั้งทัศนศิลป์ และศิลปะการแสดงที่เป็นภาษาภาพ คนตรีที่เป็นภาษาเสียง และวรรณกรรมที่เป็นอักษร เมื่อเปล่งเสียงก็เป็นภาษาเสียง และทั้งหมดล้วนกระตุ้นจินตนาการของเรา “การซาบซึ้งในศิลปะนั้น เมื่อเห็นภาพควรได้ยินเสียง เมื่อได้ยินเสียงควรเห็นภาพ” หรือสำหรับงานทัศนศิลป์และศิลปะการแสดงแล้ว “จิตรกรที่เขียนภาพยักษ์โดยไม่ได้ชื่นชมลีลาของยักษ์ใน โขนเรื่องรามเกียรติ์ เขาไม่อาจเขียนภาพยักษ์ที่สง่างามอหังการได้ และก็เช่นกัน นักแสดง พระ นาง ยักษ์ วานร ที่ไม่เคยเห็นชื่นชมจิตรกรรม เขาย่อมขาดความเข้าใจในเรื่องลีลาท่าทาง และความงามของเส้น อย่างน่าเสียดายยิ่ง” ศิลปะย่อมส่องทางซึ่งกันและกัน (ตั้งเจริญ, 102)

ความเข้าใจในสุนทรียภาพของภาพยนตร์แอนิเมชันคงมีอาจที่จะมองในมิติใดมิติหนึ่งเพียงด้านเดียว แล้วกล่าวสรุปในความงามของการ์ตูนแอนิเมชัน รวมทั้งผู้สร้างสรรค์ผลงานนั้นต้องมีความเข้าใจในความงามทุกๆ ด้าน ซึ่งปัญหาที่เกิดขึ้นในปัจจุบันที่เทคโนโลยีคอมพิวเตอร์ หรือ โลกของยุคดิจิทัลเข้ามามีส่วนในการผลิตสร้างสรรค์ ซึ่งผู้ที่มีความเข้าใจในการใช้โปรแกรมคอมพิวเตอร์อย่างเชี่ยวชาญ มิได้หมายความว่า จะสามารถสร้างสรรค์การ์ตูนแอนิเมชัน หรือสื่ออื่นๆ ที่เกี่ยวข้อง ได้ดีและทำให้ผู้รับ

หรือผู้ดูได้ซาบซึ้งในผลงานนั้น นั่นหมายความว่าผู้สร้างสรรค์จะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของศิลปะ ความงามต่างๆทั้งทางทฤษฎีการรับรู้ด้วยตา หู และใจ เมื่อผู้ที่สร้างสรรค์ได้มีคุณสมบัติดังกล่าวครบถ้วนแล้ว ผลงานนั้นจึงจะมีความสมบูรณ์และเกิดผลสัมฤทธิ์ตามที่คาดหมายได้

อีกประการหนึ่งคือจะต้องมีความเข้าใจในเรื่องของความงามทางการแสดง การเคลื่อนไหวของคน และสัตว์ เนื่องจากว่าตัวการ์ตูนที่ได้สร้างสรรค์ขึ้นมานั้น ล้วนแต่เกิดจากการกำหนดของผู้สร้างให้มีตัวตนจากสิ่งว่างเปล่า ให้มีชีวิตขึ้นมา ผู้สร้างจึงต้องมีความเข้าใจในชีวิตของทุกสรรพสิ่งในโลก เนื่องจากการถ่ายทอดภาพที่สร้างสรรค์นั้นจะต้องมีองค์ประกอบที่มากกว่าการคิดแค่ตัวละครในเรื่องควรมีลักษณะอย่างไร กล่าวคือ การสร้างความสมบูรณ์ของฉาก บรรยากาศในเรื่องที่สะท้อนถึงแนวทางหลักของเรื่อง ที่บ่งบอกเวลา สถานที่ ยุคสมัย วัฒนธรรม โดยมีรายละเอียดตั้งแต่สิ่งที่มีขนาดใหญ่อย่างเช่น ภูมิประเทศ ต้นไม้ สิ่งแวดล้อม สถาปัตยกรรม จนถึงรายละเอียดขนาดเล็ก เช่น ผลิตภัณฑ์ต่างๆ ในฉาก อุปกรณ์ เครื่องมือ เครื่องใช้ที่เกี่ยวข้องกับเหตุการณ์ในเรื่อง ฯลฯ รวมทั้งการใช้สีที่สร้างความหมายในเชิงสัญลักษณ์ อารมณ์ของเหตุการณ์ ซึ่งในความเป็นจริงผู้ชมอาจจะไม่สังเกตก็ได้ในเรื่องของสีในแต่ละฉาก เนื่องจากมีความกลมกลืนลงตัวของภาพเพียงพอแล้ว

สิ่งที่สำคัญอีกประการหนึ่งของการสร้างสุนทรียภาพของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันคือ ผู้สร้างสรรค์ควรมีประสบการณ์ในการคัดเลือกสิ่งที่จะนำเสนอที่อาจจะมีผลต่อการเลียนแบบของผู้ดู ที่จะต้องสอดแทรกคุณธรรม จริยธรรม หรือการให้แง่คิดที่ดี ทศนคติที่ดี ในอีกมิติหนึ่งนั้น ผู้สร้างสรรค์

อาจจะเสมือนผู้ที่ชี้แนะทางสติปัญญาให้แก่ผู้ชม ให้กำลังใจ สร้างความหวังในชีวิต นั้นหมายถึงหน้าที่ความรับผิดชอบต่อสังคมในการนำเสนอที่มีได้ มุ่งหวังแต่ผลกำไร หรือความงามทางทัศนศิลป์เพียงอย่างเดียว เพราะในปัจจุบันภาพยนตร์การ์ตูนทางโทรทัศน์ได้มีการนำเค้าโครงเรื่องจากนิทานพื้นบ้าน หรือวรรณคดีไทยมาใช้เป็น โครงสร้างของบทภาพยนตร์ที่มีความมุ่งหมายในการสร้างความเป็นเอกลักษณ์ไทย แต่หากพิจารณาเพื่อวิเคราะห์กันเชิงลึกแล้วพบว่า วรรณกรรมส่วนใหญ่ของชาติพันธุ์ที่มีมาจากภาคกลาง นั้น มักจะมีเรื่องความอิจฉาริษยา แข่งคู่ครอง รบราฆ่าฟัน แข่งชิง และเป็น เรื่องที่โกลตัวเด็กมาก จึงเป็นคำถามต่อมาว่า ทิศทางของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันของไทยจะไปทางไหน และสุนทรียภาพของการ์ตูนแอนิเมชันจะเป็นประเด็นดึงดูดใจให้แวดวงวิชาการได้หันมาสนใจได้หรือไม่ ความเป็นเอกลักษณ์ของการ์ตูนแอนิเมชันไทยคืออะไร และยังมีคำถามที่คงต้องการคำตอบอีกมากสำหรับสุนทรียภาพของภาพยนตร์การ์ตูนแอนิเมชันในประเทศไทย

เอกสารอ้างอิง

- นิพนธ์ คุณารักษ์. (2539). “การศึกษาสถานภาพ ปัญหาอุปสรรคและความ
เป็นไปได้ของการผลิตรายการภาพยนตร์การ์ตูนชุดทางโทรทัศน์
ของผู้ผลิตในประเทศไทย” วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต
จุฬาลงกรณ์มหาวิทยาลัย.
- วิรัชญ์ วานิชวัฒนกุล. (2549). การสื่อสารความหมายในการ์ตูนไทยพันธุ์
ใหม่. กรุงเทพฯ: ศิลปวัฒนธรรม.
- วิไลฐู จันมา. (2547). “การออกแบบภาพยนตร์ Animation ลักษณะไทย.”
วิทยานิพนธ์ปริญญา มหาบัณฑิต มหาวิทยาลัยศิลปากร.
- วิรุณ ตั้งเจริญ. (2546). สุนทรียศาสตร์เพื่อชีวิต. กรุงเทพฯ: อีแอนด์ไอคิว.
- Kivy Peter. (2004). *Aesthetics*. Blackwell Publishing Ltd.